

R EVISTA

INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

Publicație științifico-practică, informativă și de drept

Nr. 4 (23), 2012

La mulți ani!

Cu ocazia sărbătorilor de iarnă,

*colectivul Institutului Național al Justiției Vă dorește
un Crăciun fericit și o seară de Revelion
veselă, caldă, cu lumini și sunete de zurgălăi.*

*Vă urăm ca în 2013 să Vă bucurați de sănătate,
dragoste în familie, respect și prosperitate la locul de muncă.*

La mulți ani!

INTERVIUL NOSTRU

„VREAU CA ȘI SOCIETATEA SĂ ÎNȚELEAGĂ PROBLEMELE JUSTIȚIEI”

Nichifor Corochii, Președintele Consiliului Superior al Magistraturii

– Domnule Corochii, ar fi bine ca, chiar de la începutul dialogului nostru, să comentați evenimentul care s-a produs doar la câteva zile după alegerea Dumneavoastră în funcția de Președinte al Consiliului Superior al Magistraturii, funcție rămasă vacantă după alegerea dlui Nicolae Timofti Președinte al Republicii Moldova. Atunci, la 20 noiembrie, Consiliul a decis ca șapte magistrați ai Curții Supreme de Justiție să fie trecuți în funcțiile vacante din alte instanțe inferioare, iar dacă nu vor accepta locurile vacante până la 20 decembrie, vor fi demși. A însemnat aceasta un pas spre curățarea sistemului de justiție din vârful piramidei și a fost o inițiativă a Dumneavoastră?

– Nu e un caz senzațional. Faptul că respectiva schimbare va avea loc era cunoscut de mult, odată cu adoptarea Legii nr.153 din 05.07. 2012, intrată în vigoare a la 31 august 2012. În cazul nostru – modificările din Legea privind organizarea judecătorească, Legea privind Curtea Supremă de Justiție, Legea privind statutul judecătorului, Legea cu privire la Consiliul Superior al

Magistraturii. Deci, însuși legislația a impus acest pas.

Modificările legislative din 31 august au oferit Consiliului competențe de a stabili numărul de judecători în instanțe. Anterior, prin lege, era arătat câți judecători trebuie să aibă fiecare instanță – 5, 7 sau 8. Acum, Consiliul are libertatea de a decide numărul acestora, reieșind din volumul real de lucru, de complexitatea dosarelor, alte criterii relevante din situația creată în fiecare instanță. Dar Legea respectivă a stabilit expres câți magistrați va avea Curtea Supremă de Justiție – 33. Lucrul acesta era cunoscut pentru toți. Deci, din 49 de posturi ale CSJ, 16 trebuiau să fie distribuite prin alte instanțe, dat fiind faptul că numărul total de judecători pe țară nu s-a majorat, nici nu s-a micșorat, a rămas același - 504. La Curtea Supremă, opt locuri erau vacante și trebuia să mai decidem în privința la alte opt. Mai înainte, s-a decis soarta unui judecător, sub aspect de compatibilitate, care

a fost concediat, ca necorespunzând funcției. Deci, ca să respectăm legislația, urma să decidem în privința a șapte magistrați.

La 9 octombrie, Consiliul a luat o hotărâre referitor în general la acele 16 posturi: opt pentru Curtea de Apel Chișinău, unde este mai mult de lucru și se cere o responsabilitate mult mai mare, altele două – la Curtea de Apel Bălți, iar celelalte șase – la instanțele din mun. Chișinău.

De fapt, problema a fost discutată în vreo două ședințe ale Consiliului. Era necesar elaborarea, potrivit Legii nr.153 din 05.07.2012, a unui regulament privind criteriile și procedura transferului judecătorilor în cazul redistribuirii posturilor de judecător, reorganizării sau dizolvării instanțelor judecătorești. Am aprobat regulamentul respectiv, după care am dat posibilitate conducerii Curții Supreme de Justiție să vină cu propuneri. Inițiativa dlui Mihai Poalelungi, Președintele Curții Supreme de Justiție, a fost ca fiecare judecător în parte să-și facă o analiză sub aspectul nivelului profesional și al integrității. Conducerea Curții a spus care judecători ar putea, eventual, să fie transferați. Ni s-au dat asigurări că a fost analizată activitatea tuturor magistraților și s-a convenit la persoanele care au fost nominalizate, date fiind anumite criterii care arătau că dănșii trebu-

ie să meargă într-o procedură de transfer la Curtea de Apel Chișinău, unde e nevoie de profesioniști cu statut de judecător de înaltă curte. Astfel, câștigă și Curtea de Apel, și judecătorii care merg într-o instanță importantă. Totodată, nu am exclus posibilitatea că cineva dintre judecători ar vrea să meargă și la alte instanțe. Chiar am dorit ca acei care nu vor la Curtea de Apel Chișinău să-și aleagă oricare altă instanță. Menționez încă o dată că, acum, Consiliul are posibilități să facă remanieri de personal, să mărească sau să micșoreze numărul de judecători într-o instanță sau alta. Mai avem și rezerva de 15 judecători pe care o putem utiliza, în cazuri de strictă necesitate.

A treia variantă este expres prevăzută de lege: în cazul în care judecătorii CSJ nu vor decide asupra transferului în oricare altă instanță, magistrații nominalizați trebuie să aleagă: ori pleacă în demisie onorabilă, ori Consiliul va trebui să propună eliberarea lor din funcție. Sper foarte mult că nu se va ajunge la ultima variantă...

- Deci, nu este aceasta o inițiativă de a curăța sistemul, pornind din vârful piramidei?

- Înțelegeți-o cum vreți. Totuși, pasul făcut este în contextul prevederilor legale, care ne obligau ca, în timp de șase luni, să decidem asupra celor 16 posturi din cadrul Curții Supreme de Justiție. Noi ne-am supus prevederilor legale, dar, la sigur, nu-i vorba numai despre asta. Va veni și curățarea despre care insistați, iar ea va fi mai vizibilă pe alte segmente. N-am fi vrut să legăm procesul de transferare a magistraților de la Curtea Supremă cu alte procese în care se va pune problema: rămâne sau nu cutare magistrat în sistem. Degrabă va fi și o a doua etapă. Nu vreau să credeți că noi nu știm ce facem, dar nici nu vreau să anticipiez niște lucruri. Avem inițiate proceduri de verificare suplimentară a judecătorilor, căci nu vrem să rămânem indiferenți față de activitatea unora dintre acei care afectează negativ activitatea sistemului, iar ei să creadă că istoria iartă și toate trec nevăzute. Dar trebuie s-o facem în cadru legal, ca toată lumea să înțeleagă că se procedează corect, deoarece foarte mulți consideră că noi nu procedăm corect, inclusiv judecătorii care ajung încă o dată sub lupa verificărilor. Vă asigur că hotărârile luate de Consiliu vor fi legale, obiective și principiale, ca toată lumea să înțeleagă că anume așa trebuia să se întâmple.

- Nu vi se pare că vi s-a încredințat o misiune prea serioasă într-o perioadă de cotitură pentru sistemul judecătoresc? E ca și cum cineva a vrut să „vânture jăratecul” cu mâinile dumneavoastră...

- Nu cred. Da, justiția are problemele sale, dar eu vreau ca aceste probleme să fie privite din două părți, ca să se vadă ce ține de noi, asumându-ne replicile respective, dar și societatea să înțeleagă problemele jus-

tiției. Nu e bine ca una să fie în detrimentul celeilalte. În măsura în care societatea va conștientiza că justiția trebuie susținută, să nu i se afecteze demnitatea - în aceeași măsură să i se înainteze și cerințe.

- Eu mă refeream la funcția dumneavoastră. Reformarea sistemului judecătoresc va depinde mult și de Președintele Consiliului Superior al Magistraturii. Ar trebui să fiți susținut și de alți responsabili de sistemul justiției, chiar să acționați în comun, să fiți o echipă.

- Dar am această susținere. Mai întâi, a fost votul care mi s-a oferit atunci când am fost ales în funcția dată. Nu vreau să spun că anume eu am fost cel mai potrivit pentru această funcție și că voi face lucruri imposibile, dar voi insista ca între cetățenii societății și judecători să fie stabilite claritatea și respectul reciproc. În primul rând, sunt și eu unul dintre acei cetățeni, am și eu o familie, copii, părinți și vreau ca sistemul să fie unul corect și legal, iar ca reprezentant al sistemului îmi doresc ca cetățenii să stimeze judecătorii și să înțeleagă că sistemul judecătoresc va avea un rol deosebit de important după cele ce se vor întâmpla în societatea noastră. Noi, dacă vrem să trăim bine, ca în societățile pe care le dăm drept exemplu, va trebui să dăm dovadă de educația, dar și de disciplina de muncă ale reprezentanților acelor societăți. La noi, însă, mulți cetățeni, inclusiv judecători, se lasă luați de cursul vieții cu „dar las` că-i bine și așa...”. Lucrurile cu „las` că-i bine și așa...” nu mai pot fi tolerate, se cere o schimbare.

- Vă referiți la implementarea Strategiei de reformare a sectorului justiției? Unii consideră că, dacă societatea noastră va rata și această intenție, nu mai există nici o șansă să scoatem societatea din - îndrăznesc să o spun - starea de comă în care se află.

- Eu consider că o să reușim. Nu vom fi noi primii și nici ultimii. Magistrații sunt o verigă importantă în lanțul schimbărilor din societate și avem obligațiunea să fortificăm aceste schimbări.

- Frumos spus, dar unii - mai ales ziaristii, care, în ultimul timp, scot tot mai des în prim plan, cu alură de senzație, cazuri de corupție printre judecători - n-au să vă creadă. Ce acțiuni veți întreprinde pentru a-i „scutura” pe acei care încurcă buna activitate a sistemului judecătoresc, pe acei care pătează imaginea sistemului?

- Nu aș vrea să dezamăgesc pe cineva. Totuși, eu sunt deprins să fac aprecieri având fapte și probe concrete. Când voi avea probe legale și constatări reale, atunci voi lua și atitudine. E o tragedie să faci ca toată lumea să creadă și să spună că în justiție există corupție, dar fără a aduce dovezi. Deseori mă prinde gândul că la noi deseori se întâmplă ca în povestea cu hoțul care striga „Prindeți hoțul!”. Este posibil că unii dintre acei care au fost sau sunt implicați în cazuri de corupție strigă cel mai tare „Stârpiți corupția!”. Dar ei, ciocniți cu

asemenea cazuri, nu vor să deschidă cărțile, nu aduc sau nu divulgă niște probe. Nimeni nu vine să spună: „Da, eu am dat mită, pentru că mi s-a cerut. Mi s-a cerut atâta și am dat atâta...”. Totodată, mulți dintre colegii mei se bat cu pumnul în piept că în sistem nu există corupție, ceea ce mă face să-i suspectez de sinceritate. O spun sincer: aș vrea ca acei care spun că judecătorii iau sau cer mită să treacă mai întâi pe la biserică, după care să meargă direct la procuror și să declare lucrul acesta cu inima împăcată. Nici în cazul justiției, un bun creștin sau un cetățean cu demnitate nu se va lansa în jocuri de-a telefonul stricat din copilăriile noastre, arătând cu degetul la judecători pentru a se lustrui pe dânsul.

– De acord, dar cum reacționează Consiliul CSM la criticile apărute în presă?

– Vreau să menționez faptul că și presa este diferită. Avem multe cazuri în care noi ne-am autosesizat în baza unor informații cât de cât corecte și convingătoare, apărute în mass media. Pot să aduc chiar și câteva cazuri concrete. În sensul acesta, le mulțumim jurnaliștilor care ne-au atenționat asupra unor lucruri pe care noi nu le-am cunoscut sau cineva s-a făcut că nu le cunoaște. În urma acelor informații, foarte mulți judecători au fost trecuți prin anumite proceduri disciplinare, au depus note explicative, au fost reexaminați la Colegiul de calificare. Dar să fiu înțeles corect: nu întotdeauna trebuie să luăm pe bune ceea ce apare în presă, mai ales când e vorba de lucruri declarate la general. În cazurile concrete, Consiliul a reacționat, a inițiat proceduri de verificare, au fost înmormântate inspecții, am făcut demersuri către Procuratură, către Centrul Anticorupție. Dar, cu părere de rău, am avut și cazuri în care presa a scris la comandă, pentru a promova interesele unor persoane care tocmai vor să încalce legea. Uneori, chiar și băncile au vrut ca, prin intermediul judecătorilor, să facă imixtiuni în actul de justiție, iar noi am demonstrat că suntem în stare să manifestăm o atitudine principală și consecventă.

– Actualul contingent de judecători este capabil să efectueze o justiție modernă, calificată, la nivelul unui stat care pretinde să se încadreze în sistemul justiției europene?

– În linii mari, da! Cea mai mare parte din corpul de judecători este onestă, are capacitatea și competența

Primul din dreapta – Nichifor Corochii, formator la Institutul Național al Justiției

efectuării unor acte de justiție calitative. Un barometru de apreciere a fiecărui judecător ar fi, în primul rând, petițiile parvenite din partea cetățenilor, în al doilea – informațiile și reacțiile din mass-media, apoi – diverse adresări, interpelări și demersuri de la organele de stat. Acestea ne ajută atunci când evaluăm activitatea judecătorilor. La moment, se aplică Programul integrat de gestionare a dosarelor. Este vorba de repartizarea computerizată aleatorie a cauzelor în instanțe. Înainte erau obiecții că dosarele nu sunt repartizate echitabil și conform competenței, dar acum foarte simplu și oricând putem verifica care dosar și cum a fost repartizat. Iată, chiar stând în birou, eu pot verifica orice dosar din orice instanță, cu respectarea articolului 344 al Codului de procedură penală și a articolului 6 din Legea privind organizarea judecătorească...

Până acum, fiecare judecător, la fiecare trei ani, trecea prin reatestări, cu note informative privind calitatea activității acestuia. Acum, chiar zilele trecute, la Vadul lui Vodă a avut loc ședința unui grup de lucru cu experți internaționali la care s-a conceput un regulament privind evaluarea performanțelor judecătorilor. Există foarte multe posibilități de a evalua calitatea fiecărui judecător.

Intuiesc că ați vrut să fac o comparație între judecătorii mai în vârstă și acei instruiți în ultimii ani. Dar nu-i ceea ce ați putea să credeți. Avem judecători cu un stagiul înaintat care ne fac dureri de cap, dar avem și judecători tineri, inclusiv absolvenți proaspeți ai Institutului Național al Justiției, care ne fac probleme. Profesionalismul și comportamentul nu țin de vârstă sau de gen...

Cei mai vârstnici, bazându-se pe propria experiență, prind, în unele cazuri chiar mai ușor, prevederile legislației europene, se conformează prevederilor CEDO, folosesc corect prioritatea utilizării actelor internațio-

nale. Mulți dintre aceștia fac o justiție de înaltă calitate. Pe majoritatea dintre ei îi cunosc personal și mă bucur că dau dovadă de responsabilitate.

Nu cred că ideea de a schimba vreo 50-60 % din contingentul de judecători ar avea un efect pozitiv. Trebuie să ne păstrăm potențialul de profesioniști, dar, totodată, să ne debarasăm de elementele negative. Să fiu înțeles corect: avem ce avem și nimeni nu ne va da cu împrumut un alt potențial. În doi-trei ani, nu putem să ne decidem de toate cadrele pe care le avem azi în sistem. Asta ar însemna un eșec. Judecătorul este un factor important în societate și el trebuie susținut, apreciat, stimulat atunci când o merită...

Un alt aspect care ne frământă este integritatea judecătorilor: în ce măsură ei respectă codul de etică. În acest sens, inițiem proceduri de verificare a judecătorilor. Din păcate, avem câțiva judecători despre care, dacă ne uităm pe site-ul nostru, putem spune că, la capitolul petiții, tind spre o carte a recordurilor în domeniu. Dar avem și judecători care muncesc cinstit, iar despre ei lumea nu știe nimic și-i regretabil...

- Foarte mulți judecători se plâng că au un volum de lucru excesiv de mare, ceea ce influențează negativ asupra calității actului de justiție. Totodată, nu considerați necesară o specializare a judecătorilor pe domenii concrete?

- Deja ne gândim să încercăm o specializare, dar nu este posibil așa ceva în toate instanțele – să specializăm judecători pentru anumite categorii. Țara noastră este una mică, avem instanțe cu 3-4 judecători și o specializare pe domeniile penal, civil, contravențional, de contencios administrativ, comercial... ar fi imposibilă. Reieșim, deocamdată, din realitățile pe care le avem.

Da, volumul de lucru este mare, deși nu în toate instanțele. Sper ca în decembrie curent să avem gata regulamentul privind repartizarea numărului de judecători pe instanțe în dependență de mai multe criterii, inclusiv cel ce ține de volumul de lucru. La prima etapă, vom calcula care este media de dosare în republică pentru un judecător. Dacă unele instanțe vor avea mai multe dosare decât media respectivă, va trebui să le mai adăugăm judecători. Numărul de dosare la o instanță din Chișinău nu este ca al unei instanțe din sudul sau din nordul republicii, dar trebuie să înțelegem că și dosarele sunt diferite. Într-o instanță pot fi foarte multe cauze contravenționale pe care nu le poți compara, ca efort de muncă, cu un dosare penale, deși sunt și foarte multe cauze contravenționale deosebit de complicate. Iată de ce am elaborat un regulament prin care fiecărei categorii de dosare i s-a stabilit un anumit grad de complexitate. Ne gândim ca, de la etapa repartizării dosarelor, să putem deja direcționa pentru fiecare judecător, pe grade de complexitate, un anumit volum de lucru, pentru a echilibra și această situație între judecători. Bunăoară, toți spun că volumul de lucru în in-

stanțele din Chișinău este foarte mare și nu se reușește, se comit multe amânări sau încălcări ale termenului rezonabil, dar există și în Chișinău instanțe cu judecători care se încadrează în termenul rezonabil, n-au amânări, ci tot acolo sunt judecători care au zeci de amânări, dosare neexaminat cu anii. De ce se întâmplă așa, căci activează în aceleași condiții? Probabil, mai există și alte cauze, care trebuie să ne pună pe gânduri. Datele statistice ne arată că și la Chișinău sunt instanțe care au mult de lucru, dar au și rezultate mai bune. Totuși, la general pe țara, volumul este foarte mare. O să elaborăm un volum optim, ca judecătorul să-și facă lucrul calitativ și să nu fie epuizat permanent.

- Dar ce veți face pentru a apăra judecătorii, pentru a le promova o imagine demnă de respectat în societate?

- Mă macină un gând: ca să știu cum să mă comport - ca membru al Consiliului CSM, pentru care fapt le mulțumesc judecătorilor -, aș vrea să aflu, totuși, coraportul dintre judecătorii care doresc schimbarea și acei cărora le convine situația actuală. Dacă mai mult de jumătate sunt conservatori și vreau ca lucrurile să continue așa cum sunt, nu mai știu dacă are rost să ne zbatem ca peștele pe uscat. Am insistat și am spus-o cu diferite ocazii: pentru a se implica, trebuie să le crezi oamenii mai întâi condiții, să le explici regulile de joc, să le spui ce va urma și tocmai apoi, dacă nu reacționează respectiv, să treci la răirea rândurilor... Eu personal sunt adeptul principiului că pentru a face schimbarea în justiție trebuie să ai ca adepți majoritatea judecătorilor...

Am vorbit cu dl Ion Druță, Președintele Asociației Judecătorilor, și am adoptat în ședința Consiliului CSJ o hotărâre prin care încercăm să susținem mai ales judecătorii care locuiesc în Chișinău. Avem o promisiune din partea Consiliului municipal Chișinău că ne va aloca două loturi de pământ pe care vom construi locuințe pentru judecători și personalul din instanțe, oameni care acum închiriază locuințe. Sperăm că loturile ni se vor da gratuit, iar oamenii noștri vor găsi posibilități să plătească ipoteca. E prea modest și prea târziu, dar mai bine mai târziu, decât niciodată.

- În ce relații este Consiliul CSJ cu Consiliul Superior al Procurorilor? Coordonați unele acțiuni, pentru a urgenta schimbările în sistemul justiției?

- Cred că, în cazul nostru, implicarea Procuraturii sau a Centrului Anticorupție nu-i calea cea mai potrivită, căci noi suntem capabili să ne mobilizăm din interior spre bine. În sensul acesta, întotdeauna am fost pentru deschidere, căci, cu cât mai mult te eschivezi de transparență, cu atât mai multe suspiciuni și interpretări au să apară.

Sunt convins că și Procuratura o să se reformeze. Domnul Valeriu Zubco este membru al Consiliului Superior al Magistraturii, precum și eu merg acum la șe-

dințele Consiliului Superior al Procurorilor. Colaborăm, dar, evident, nu ne implicăm în cazuri de anchetă, de investigare... Pe de altă parte, nici noi nu dorim imixțiuni în activitatea noastră. Fiecare trebuie să-și facă meseria sa.

– Ridicarea imunității judecătorilor și majorarea salariilor acestora au trezit multe discuții în societate. La ce s-a ajuns în direcțiile date?

– Legea privind ridicarea imunității judecătorilor a fost adoptată, dar și contestată. În principiu, eu sunt împotriva ei. Majoritatea judecătorilor n-au nevoie de această imunitate, dar ea este necesară ca justițiabilul să știe că nu va putea fi influențat de cineva în activitatea sa. Societatea noastră e într-un proces de transformare care impune și riscuri. Bunăoară, azi nu avem nici o garanție că unui judecător nu i se pot înscrie anumite situații cu scop de șantaj. În cazul dat, era necesar să mergem pe alte căi, mai simple și mai eficiente. Totuși, dacă legea există, noi o vom respecta.

Iar referitor la salarizare, eu mai degrabă aș vorbi despre susținerea materială și garanțiile sociale ale judecătorului. În copilărie, tata zicea că, dacă ai pus azi numai cinci ruble în buzunar, nu poți scoate de acolo zece. Judecătorul trebuie să aibă măcar un minimum de posibilități pentru a-și rezolva problemele familiale, fără a se gândi ce o să îmbrace sau ce o să mănânce astăzi. Da, noi înțelegem și posibilitățile financiare ale statului nostru, dar dacă unii o să creadă că putem să avem o justiție bună cu salarii mizere, ei își fac iluzii. Vom avea o justiție de înaltă calitate doar atunci când fiecare cetățean va înțelege că trebuie ca și el să ofere ceva pentru aceasta. Adevărul e că avem mulți judecători cu o stare materială dezastruoasă, care se gândesc cum să plătească chiria sau cum să ajungă la locul de lucru. Sigur, există și din acei cu palate înregistrate pe numele soției, soacrei sau al copilului - de parcă lumea nu le-ar pricepe aceste banale șiretlicuri - dar asta e o altă problemă. Pe mine mă frământă soarta acelor judecători care nu au unde trăi, n-au automobil, care merg la serviciu în alte raioane și nu-și văd copiii cu săptămânile.

O altă problemă este crearea condițiilor de lucru în instanțele de judecată, pentru că nu avem posibilități, deși legea ne impune, să desfășurăm procesele judiciare în săli bine amenajate, cu înregistrări audio. Există probleme în sistemul nostru și toate sunt importante, inclusiv cele din domeniul instruirii.

– Vă referiți la instruirea în cadrul Institutului Național al Justiției?

– Da, la cea continuă. Bunăoară, mie nu-mi place că, din cauza că trebuie să participe la un număr mare de seminare, sustragem judecătorii de la activitățile lor de bază. Fiecare dintre ei trebuie să acumuleze 40 de ore pe an de instruire continuă, dar trebuie să vedem ce le

prezentăm în acele 40 de ore, căci nu-i normal să participe la teme care se repetă sau care nu sunt importante pentru activitatea lor concretă. În plus, judecătorii mai sunt invitați la diferite mese rotunde, ateliere de lucru... Sigur, instruirea continuă e necesară, dar fără a exagera, căci nu-i normal să faci studenți din judecători. Avem nevoie de calitate, și nu de cantitate.

– Sunteți formator la Institutul Național al Justiției. Cum apreciați implicarea INJ în procesul de reformare a sectorului justiției?

– Am discutat despre aceasta cu dna Anastasia Pascari, Directorul executiv, cu dl Veaceslav Didăc, vicedirectorul, și cu dna Mariana Pitic, șefă de Direcție. Probabil, la instruirea continuă ar fi mai efective seminarele de circumscripție, așa cum au fost câteva la sfârșit de noiembrie și programate altele pentru decembrie. Va trebui să le practicăm mai des. Ca o idee, poate ar trebui să programăm niște seminare anume pentru acei judecători care încalcă disciplina, ca să vedem cum explică ei o comportare necuviincioasă. Unele seminare sunt susținute cu asistență financiară externă, iar donatorii respectivi impun tematici concrete, importante, întâlnite frecvent în practica judiciară. Totodată, e necesar să implicăm mai mulți formatori naționali, chiar dacă, din păcate, nu toți judecătorii, deși au capacități, acceptă propunerile de a veni la Institut ca formatori. Motivul ar fi marele volum de lucru, dar, cred eu, și faptul că remunerarea formatorilor nu-i pe potrivă. Noi vrem să facem lucruri bune pe „bogdaproste”, vorba vine. Oare e normal ca un judecător să-și lase serviciul și să vină ca formator la un seminar pentru 60-100 de lei?

La instruirea inițială lucrurile se vor schimba spre mai bine odată cu implementarea modificărilor care au intervenit în legislația respectivă. Înainte, audienții INJ erau ca la o vânătoare de note bune, care le ofereau posibilitatea de a alege locul de lucru, dar, de doi ani încoace, varianta respectivă a fost trecută la capitolul istorie și acum nota bună va fi apreciată, dar nu va avea o mare importanță la susținerea concursului de angajare. Pe lângă ea, vor fi importante și alte criterii.

De acum încolo, și formula de competență a Colegiului de calificare trece la INJ. Deci, audienții Institutului, iar cu ei și acei care vor fi instruiți în conformitate cu articolul 6 din Legea privind statutul judecătorului - acei care doresc să devină judecători în condiții generale - vor trece prin fața Colegiului respectiv. Toți vor susține examenele în fața unei comisii unice, iar nota primită nu va fi decisivă, căci, la a doua etapă de selecție, vor fi luate în considerație multe alte criterii, cele mai importante fiind: profesionalismul, integritatea, capacitatea de a face față factorilor de risc, capacitatea de mobilizare în situații dificile, posedarea unor limbi streine, deținerea titlului de doctor în drept etc.

– Vă dorim succese în noua funcție.

VIAȚA INJ: CRONICA EVENIMENTELOR

CONSTITUIREA COMITETULUI DE COORDONARE AL DONATORILOR INJ

02.10.2012

Conform unei înțelegeri preliminare, la 2 octombrie, la Institutul Național al Justiției a avut loc ședința de constituire a unui comitet de coordonare a asistenței externe oferite Institutului – Comitetul de Coordonare al Donatorilor. Pentru a stabili conceptul acestuia, dar și pentru a-și delega membri în componența lui, au fost invitați reprezentanți ai organismelor și instituțiilor externe care susțin transformările în sistemul justiției din Republica Moldova – Delegația Uniunii Europene, Consiliul Europei, OSCE, USAID, UNICEF, PNUD, Ambasada SUA în R. Moldova, NORLAM, ROLISP, SOROS, OIM, UNHCR, „La Strada”... Aceștia sunt partenerii principali care au acordat sprijin la formarea Institutului și susțin în continuare in-

nând asistența asupra scopurilor și obiectivelor Comitetului de Coordonare al Donatorilor.

În continuare, DI Frederick Yeager, Director ROLISP, a trecut la examinarea propunerilor privind sarcinile, principiile și procedurile de funcționare a Comitetului de Coordonare al Donatorilor INJ. „Azi, se așteaptă multe de la Institutul Național al Justiției, instituție care are nevoie de susținere din partea donatorilor. Dar asistența trebuie să fie coordonată astfel, încât să solicite o implicare minimă a INJ și să aibă o efici-

ență maximă. Comitetul Coordonator ar putea să propună priorități și standarde de asistență externă, să monitorizeze această asistență, pentru a arăta că ea este oferită și folosită în conformitate cu obiectivele Institutului. Comitetul

struirea judecătorilor, procurorilor, a altor categorii de participanți la înfăptuirea justiției în societatea noastră. Crearea unui asemenea Comitet este programată și în strategia de dezvoltare a Institutului Național al Justiției în anii 2012-2015, Comitet care va coordona asistența acordată de către partenerii internaționali.

Doamna Anastasia Pascari, Director executiv al Institutului Național al Justiției, a făcut o prezentare a activității INJ, specificând obiectivele strategice de dezvoltare ale acestuia în domeniile: formare inițială, formare continuă, formare și evaluare a formatorilor, cooperare internațională. A punctat necesitățile instituționale și funcționale ale INJ, în final atențio-

va trebui să-și definească rolul și sarcinile împreună cu INJ, el nu are funcția de organ administrativ, nu-i nici o agenție de implementare, rolul său va fi unul consultativ”, a spus DI Frederick Yeager.

Unii dintre vorbitori au menționat că asemenea comitete mai există în R. Moldova, unul dintre ele activând chiar pe lângă Ministerul Justiției, și și-au exprimat îngrijorarea că vor fi solicitați într-un număr prea mare de ședințe. Totuși, s-a ajuns la concluzia ca INJ, împreună cu ROLISP, să pregătească un Regulament de activitate a Comitetului Coordonator al Donatorilor, care va fi distribuit reprezentanților donatorilor pentru a participa la prima ședință trimestrială a Comitetului de Coordonare al Donatorilor.

EXPERTII IRZ AU ANALIZAT PROIECTUL DE LEGE CU PRIVIRE LA ADMINISTRATORII AUTORIZAȚI

08.10.2012

Dezbateri pe marginea proiectului de lege privind administratorii autorizați au avut loc la INJ pe 8 octombrie. Organizatorii evenimentului, Fundația Germană pentru Cooperare Juridică Internațională (IRZ), și partenerii săi din R. Moldova – Direcția avizare a actelor normative și Ministerul Justiției - și-au propus să examineze în detalii acest proiect de lege. La seminar au fost invitați experți din Germania – Hans-Otto Barteles, judecător, Președinte al Tribunalului din Aurich, și Peter Groger, judecător, Judecătoria din Leer.

Directorul executiv al INJ, Anastasia Pascari, a consemnat următoarele: „Institutul Național al Justiției a acceptat organizarea acestor discuții publice anume în localul nostru, în speranța că unii administratori în funcție, prezenți aici, se vor familiariza cu institutul

nostru, deoarece, reieșind din Strategia de reformă a sistemului de justiție, administratorii autorizați vor fi instruiți aici”.

Prezent, Ambasadorul Republicii Federale Germane, Matthias Meyer, a menționat: „Noi, germanii, în ultimii 20 de ani, suntem foarte interesați să colaborăm cu R. Moldova în diferite domenii, inclusiv în cel economic și juridic. Putem să vă prezentăm regulamentele noastre din sectorul juridic și anume cele privind dreptul de insolvență, despre care vă vor vorbi experții noștri de la Școala de Justiție din Germania. La sfârșitul unei proceduri de insolvență, se ajunge la o catastrofă economică și este foarte important să existe un sistem legal bine pus la punct”.

Prezentarea proiectului de lege privind activitatea administratorilor autorizați a fost făcută de Vladislav Cârlan, consultant superior în Direcția avizare a actelor normative a Ministerului Justiției, și dna Zinaida Guțu, expert independent.

Una din deciziile însemnate care se ia în instanța de judecată privind examinarea procedurilor de insolvență este alegerea administratorului de insolvență. Acesta este cel mai important organ al procedurii de insolvență intentată, activitatea lui deseori fiind decisivă pentru succesul sau eșecul întregii proceduri de insolvență. Iată de ce este

esențial ca instanțele care examinează procedurile de insolvență să aibă la dispoziție un număr suficient de administratori de insolvență profesioniști. Procedurile de insolvență au un rol major în sistemul economic

funcțional, de aceea sarcina legislatorului este de a crea baze juridice corespunzătoare. E binevenită reglementarea prin lege a bazelor pentru instruirea administratorilor de insolvență, statutul lor juridic, cerințele față de exercitarea activității acestora, precum și sancțiunile pentru comportamentul lor greșit.

Experții germani, O.-H. Bartels și P. Groger, au constatat că proiectul e unul reușit. Aprobarea proiectului de lege poate avea o contribuție decisivă la îmbunătățirea și asigurarea calității activității de administrator prin introducerea standardelor de calificare în cadrul programului de formare profesională și autorizare a administratorilor.

DISCUȚII PUBLICE PE MARGINEA PROGRAMULUI DE DEZVOLTARE STRATEGICĂ A PROCURATURII

15.10.2012

Programul de dezvoltare strategică a Procuraturii Republicii Moldova pentru anii 2012-2014 (PDS) a fost subiectul dezbaterilor publice desfășurate la Institutul Național al Justiției pe 15 octombrie.

Evenimentul, organizat de Consiliul Europei în cooperare cu Procuratura Generală și INJ, cu suportul financiar al Uniunii Europene, a debutat cu discursurile rostite de Iurie Garaba, președintele Consiliului Superior al Procurorilor, Ulvi Akhundlu, șeful Oficiului Consiliului Europei în R. Moldova, Vladimir Grosu, viceministrul Justiției, Valentin Coval, șeful Secției juridice, implementarea reformelor legislative și instituționale, PG. Alți raportori: Segiu Ostaf, Centrul de resurse pentru drepturile omului, Nadejda Vieru, procuror, Secția asistență juridică internațională și integrare europeană a PG, Liuba Cuznețova, consultant principal al Cancelariei de Stat, Ion Oboroceanu, procurorul r-nului Căușeni.

În calitate de experți internaționali au luat cuvântul Birgitte Vestberg, ex-Procuror general al Danemarcei, procuror-șef pe crime internaționale, și

minat elaborarea PDS-ului, pentru a fi aplicate prevederile actelor legislative (Legea privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, nr. 231 din 25.11.2011, Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 6 din 16.02.2012).

Programul de dezvoltare strategică a Procuraturii, întocmit pentru o perioadă de trei ani, este principalul document de planificare managerială și strategică a activității acestei instituții. PDS prevede analiza necesităților actuale, ansamblul de obiective prioritare, corelate cu documentele de politici naționale și internaționale, direcțiile de activitate și prioritățile pe termen mediu și modul de realizare a acestora, evaluarea performanțelor și căile de dezvoltare a capacităților instituționale, precum și procedurile utilizate la monitorizarea, evaluarea și raportarea rezultatelor implementării Programului.

Proiectul Programului de dezvoltare strategică a Procuraturii R. Moldova poate fi citit pe pagina oficială a Procuraturii.

Bostjan Penko, avocat, ex-director al Oficiului național pentru prevenirea corupției.

Reformele din cadrul întregului sistem justițiar, inclusiv din Procuratură, au deter-

CONFERINȚA NAȚIONALĂ „PROGRESE ȘI PERSPECTIVE ÎN REPRIMAREA CORUPȚIEI”

10.12.2012

La Institutului Național al Justiției a avut loc Conferința Națională Anticorupție în prezența prim-ministrului R. Moldova, Vlad Filat, decanului Academiei Internaționale Anticorupție, Martin Kreutner, șefului Oficiului Consiliului Europei în Republica Moldova, Ulvi Akhundlu, șefului Delegației UE în RM, Dirk Schuebel, Ambasadorului SUA, William Moser, Reprezentantului Permanent PNUD în RM, Nicola Harrington-Buhay.

Evenimentul, cu genericul „Progrese și perspective în reprimarea corupției”, a fost organizat de către Centrul Național Anticorupție cu asistența proiectului MIAPAC, în contextul Zilei mondiale a luptei contra corupției. La sesiune au participat reprezentanți ai autorităților publice centrale, ai societății civile și experți străini.

Conferința a fost inaugurată de către Viorel Chețraru, directorul Centrului Național Anticorupție, care a menționat că: „Organizarea Conferinței naționale anticorupție, al optulea an consecutiv, vine să confirme, încă o dată, că fenomenul corupției a constituit mereu o preocupare pentru autoritățile statului nostru, iar prezența covârșitoare la acest eveniment demonstrează cât de important este angajamentul ferm al tuturor instituțiilor în contracararea acestui viciu. În orice societate, manifestarea corupției este determinată de o pluralitate complexă de factori economici, instituționali, de ordin legal, politic, social și moral, iar lupta împotriva acestui fenomen reprezintă o prioritate. De aceste aspecte s-a ținut cont atunci când, de rând cu reformarea instituțiilor de drept și justiție, a fost demarată și reforma Centrului Anticorupție. Programul de activitate al Guvernului pentru anii 2011-2014

a trasat drept prioritate consolidarea sistemului național de integritate, de luptă împotriva corupției. Astfel, acest lucru a început a fi realizat prin adoptarea unor acte legislative instituționale de prevenire, de combatere în sistemul public”.

Șeful guvernului, Vlad Filat, în discursul său, a subliniat faptul că lupta împotriva corupției este una din prioritățile Planului de Acțiuni RM-UE în domeniul liberalizării regimului de vize, amintind și de „recomandările GRECO formulate țării noastre

în runda a treia de evaluare la capitolul corupție și transparența finanțării partidelor politice, de care trebuie să ținem cont în mod deosebit și să impulsionăm implementarea acestora”.

„Vreau să menționez, a continuat premierul, că principala garanție în lupta eficientă împotriva corupției o reprezintă

un sistem național de integritate funcțional. Fiecare component al acestui sistem urmează să-și joace rolul, dar, categoric, din acest sistem național face parte și societatea civilă, și mass-media, care au rolul lor aparte în acest proces. Și dacă privim la funcționalitatea acestui sistem, atunci iarăși trebuie să constatăm că vulnerabilitatea unei instituții aparate duce la disfuncția întregului sistem. Astăzi, în societate găsiți îngrijorări vizavi de eficiența măsurilor anticorupție alimentate de diferite partajări și presiuni politice, implementarea necorespunzătoare a cadrului legislativ, formalismul în realizarea activităților anticorupție, sancționarea neadecvată a persoanelor învinuite de comiterea actelor anticorupție, procesul lent de implementare a reformelor instituționale. Aceste aspecte se reflectă în concepția cetățenilor și mediului de afaceri, a celor care, în linii generale, măsoară performanța politicii naționale anticorupție”.

În calitate de gazdă, dna Anastasia Pascari, Directorul executiv al INJ, i-a salutat pe cei prezenți, apreciind conferința drept un eveniment potrivit pentru a desfășura o analiză amplă a rezultatelor acțiunilor demarate în prevenirea și combaterea corupției și pentru a trasa măsuri care vor asigura

succesul eforturilor depuse. Dumneai a semnalat următoarele: „Institutul, prin intermediul instruirii inițiale și continue, realizează scopurile enunțate în acte normative, prin organizarea unei educații eficiente pentru judecători și procurori, orientată spre consolidarea integrității actorilor din sectorul justiției prin promovarea măsurilor anticorupție și a standardelor de etică profesională. De remarcat că, la organizarea procesului educațional privind prevenirea și combaterea corupției, Institutul Național al Justiției pornește de la faptul că, în cadrul statului de drept, justiția reprezintă una din valorile fundamentale, a cărei misiune este realizată prin intermediul judecătorilor și procurorilor – persoane care, pe lângă o pregătire profesională specială, trebuie să posedeză și calități etice deosebite, și care sunt caracterizate printr-un accentuat spirit de echitate, onestitate, obiectivitate și moralitate”.

În cadrul conferinței au fost abordate următoarele subiecte: „Sectorul Justiției – un sector eficient, independent și responsabil față de societate” (raportor: Oleg Efrim, Ministrul Justiției), „Reforma Procuraturii” (raportor: Valeriu Zubco, Procurorul General al RM), „Reforma CNA” (raportor: Viorel Chetaru, Directorul CNA), „Reforma MAI” (raportor: Dorin Recean, Ministrul Afacerilor Interne), „Reforma SIS” (raportor: Mihai Balan, Directorul SIS), „Prevenirea corupției parlamentarilor, judecătorilor și procurorilor în vizorul GRECO” (raportor: Cornelia Vicleanschi, reprezentant GRECO).

Despre rolul asistenței externe în realizarea priorităților de dezvoltare a R. Moldova, ca stat de drept și democratic, au vorbit Carsten Mahnke, managerul proiectului MIAPAC, și Andras Hugyik, consilierul Misiunii EUBAM în domeniul implementării bunei guvernări. Raportorii au pus accentul pe durabilitatea asistenței și satisfacerea necesităților beneficiarului.

În cadrul sesiunii, au fost supuse dezbaterilor rezultatele evaluării riscurilor la corupție în sectorul public central și local, urmărindu-se ca scop analiza problemelor și identificarea soluțiilor de depășire a acestora.

În ultima parte a conferinței au fost prezentate efectele campaniilor de sensibilizare și educare anticorupție – „Corupția omoară educația”, „Corupția distruge viitorul. Nu tolera corupția”, „Nu dau, nu iau mită”.

RELAȚII INTERNAȚIONALE

O VIZITĂ DE STUDIU LA INJ DIN BULGARIA

26-27.11.2012

Pe 26 și 27 noiembrie, un grup de angajați ai Institutului Național al Justiției a făcut o vizită de studiu la Institutul Național al Justiției din Bulgaria. Deplasarea a fost programată în cadrul proiectului de asistență tehnică „Programul de Consolidare a Instituțiilor Statului de Drept” (ROLISP).

Din echipa care a plecat la Sofia au făcut parte Anastasia Pascari, Director executiv, Olga Pisarenco, consilier al Directorului executiv, Eugenia Kistruga, șefa Secției formare formatori și relații internaționale, Iulia Gorbatenko, șefa Secției didactico-metodică, cercetări științifice și legislație, Viorica Macovei, consultant în Secția instruire continuă, Gheorghe Crețu, Președintele Consiliului INJ, judecător la Curtea de Apel Chișinău, Veaceslav Didâc, Director executiv adjunct, Vladimir

Holban, șeful Secției instruire inițială, și Gheorghe Budeanu, șeful Secției abilitați non-juridice, relații cu publicul și editări.

Scopul vizitei a fost de a face cunoștință cu activitatea unei instituții similare dintr-o țară care este membru al Uniunii Europene. În lipsa Directorului INJ din Sofia, care se afla la o întrunire internațională, delegația moldovenească a fost întâmpinată de Stoil Pashkunov, vicedirectorul instituției. Chiar îndată după sosire, dumnealui le-a organizat oaspeților o excursie prin incinta INJ și le-a vorbit detaliat despre istoricul și calea de afirmare a instituției și realizările acesteia din ultimii ani, ca apoi, pe tot parcursul aflării moldovenilor la INJ din Sofia, să dea dovadă, ca gazdă, de o amabilitate deosebită.

Pe parcursul vizitei la INJ din Sofia, colaboratorii INJ din Chișinău au avut întâlniri și discuții profesionale cu Teodora Hadjistoycheva-Vlahova, șefa Departamentului instruire inițială, Silvia Dimitrova, șefa Departamentului instruire continuă a magistraților, Stanimir

Keremidchiev, coordonator de programe în cadrul Departamentului relații instituționale și internaționale, Ivan Mangachev, Director al Centrului de instruire și informare, Elena Ikonomova, șefa Departamentului instruire a administratorilor judiciari. Un interes deosebit a trezit vizita la Centrul de instruire și informații al INJ din Bulgaria.

În aceeași perioadă, administrația INJ din Sofia a avut grijă să le organizeze colegilor sosiți din Moldova vizite la câteva instituții care reprezintă sectorul justiției din Bulgaria. Astfel, echipa INJ de la Chișinău a avut ocazia să se întâlnească cu membrii Consiliului Superior al Magistraturii, a susținut discuții cu reprezentanți ai Ministerului Justiției și ai Curții Supreme de Casație.

Moldovenii au luat cunoștință de experiența colegilor bulgari în domeniul instruirii inițiale a judecătorilor juniori și procurorilor juniori, în domeniul de instruire continuă a judecătorilor și procurorilor, s-au interesat de programele de învățământ, de instruirea la distanță și activități de cercetare, dar și de modalitățile de conectare la unele proiecte internaționale. În plus, deplasarea a avut și scopul de a stabili contacte de colaborare de lungă durată, în acest sens urmând să fie semnat un memorandum. La întoarcere, membrii delegației au făcut propuneri de preluare a unor practici folosite de colegii lor din Bulgaria, în scopul perfecționării activității Institutului Național al Justiției.

Delegația moldovenească a fost însoțită de Luciana labangi, colaboratoare ROLISP, careia la Sofia i s-a alăturat Kalina Tsakova, coordonator de programe în Departamentul relații instituționale și internaționale al INJ din Bulgaria.

La Sofia, Institutul Național al Justiției se află pe str. Eksarh Yossif, 14, chiar în apropiata vecinătate cu Biserica Ortodoxă Română „Sf. Treime”.

MAGISTRAȚII MOLDOVENI AU FĂCUT CUNOȘTINȚĂ CU ACTIVITATEA SISTEMULUI JUDICIAR DIN SUA

24.11.-16.12.2012

Timp de trei săptămâni, între 24 noiembrie și 16 decembrie, șapte reprezentanți ai sistemului de justiție din Republica Moldova s-au aflat în Statele Unite ale Americii ca participanți în cadrul Programului pentru vizitatori internaționali al Guvernului SUA – „International Visitor Leadership Program: Ecaterina Popa, șefa Secției instruire continuă, Institutul Național al Justiției, Nichifor Corochii, președintele CSM, Domnica Manole, judecător, CA Chișinău, Ioana Chironet, șefa Secretariatului CSM, Victor Zaharia, director IRP, Ludmila Popa, consultant la MJ, Tatiana Ciaglic, specialist principal la DAJ. Vizita a fost posibilă grație unei invitații oferite de Ambasada SUA în Republica Moldova, cu suportul financiar al Departamentului de Stat al SUA, Biroul de Afaceri Educaționale și Culturale, implementată de către Graduate School din SUA.

Programul vizitei a fost axat pe tema „Sistemul judiciar din SUA” și organizat în conformitate cu cerințele și interesele participanților. Lor li s-a oferit posibilitatea să vadă și să înțeleagă cum funcționează sistemul judiciar din SUA, să se întâlnească și să discute cu omologi dintr-o țară cunoscută ca cea mai democratică nu numai peste Atlantic, dar în întreaga lume. Scopul vizitei a urmărit cunoașterea și stabilirea de contacte cu persoane care activează în sistemul justiției, acumularea de idei și abilități care îi vor ajuta pe participanți să contribuie plener după întoarcere la schimbările pozitive din domeniul justiției al Republicii Moldova.

Pe parcursul vizitei, moldovenii au acumulat o experiență relevantă de promovare a reformei sistemului judecătoresc; au cunoscut modalități de consolidare a independenței, responsabilității, imparțialității,

eficienței și transparenței sistemului judecătoresc; s-au familiarizat cu modul de separare a puterilor în stat și a responsabilităților actorilor principali din sectorul justiției, cu mecanismul care simplifică accesul la justiție și cu cel al executării hotărârilor judecătorești. Le-au fost prezentate practici de investigație și urmărire penală, metode de respectare a drepturilor omului în cadrul practicilor judiciare. În același context, au avut prilejul să viziteze diverse instanțe statale, federale, oficii ale șerifilor, centre de corecție, centre de detenție, centre de mediere, centre de instruire a judecătorilor, procurorilor și altor categorii de justițiabili, ONG-uri cu activitate specifică în domeniul justiției; s-au interesat despre rolul

dezvoltării profesionale a juriștilor într-o perioadă de reformare a sectorului justiției.

Pe marginea subiectelor enunțate, membrii delegației au avut discuții în timpul întâlnirilor, stabilite într-un Program foarte consistent și bine organizat, cu omologii lor din Washington DC, Jacksonville (Florida), New Orleans (Louisiana), Des Moines (Iowa) și Reno (Nevada). În orașul Washington le-a fost organizat și un week-end cultural, la New York au vizitat statuia Libertății, de asemenea au avut posibilitatea să cunoască diversitatea culturilor din statele vizitate.

În Jacksonville au avut prilejul să fie găzduiți într-o seară în diferite familii de americani, care s-au oferit cu amabilitate să-i primească. Au vizitat și o familie extraordinară de fermieri la De Moines, Iowa, Harold și Carol HILL, care cresc pomi de Crăciun, soia și porumb, care au vizitat Moldova de nenumărate ori și au o afecțiune aparte față de moldovenii care fac vizite în cadrul programelor organizate de Ambasada SUA în Moldova. În această familie s-au întâlnit cu moldoveanul Alec Zamă, care a cucerit delegația prin bonomia sa față de moldovenii din satul său de baștină - Cubani, Glodeni - materializată în acțiuni de caritate desfășurate prin ONG „Wings of hope” (Aripile Speranței).

Pe parcursul acestei perioade, delegația a fost însoțită de două persoane deosebite: translatorii Julie Donat și Bruno Blumenfeld, care au facilitat toate întrevederile planificate riguros și au alimentat curiozitatea profesională și culturală a reprezentanților delegației la cel mai înalt nivel.

După întoarcere, membrii delegației moldovenești vor avea ocazia să implementeze, fiecare în domeniul său, experiența acumulată în cadrul „International Visitor Leadership Program”.

Grupul aduce mulțumiri tuturor celor care au contribuit la organizarea și realizarea acestui inestimabil schimb de experiență profesională și culturală.

LA TARTU, DESPRE VIOLENȚA ÎN FAMILIE

26.11.-01.12.2012

„Părțile slabe în relațiile de familie. Cum sunt ele apărute în instanțele din Estonia, Georgia, Moldova și Ucraina” – aceasta a fost tematica unui seminar internațional de drept care a avut loc la Tartu (Estonia) între 26 noiembrie și 1 decembrie. La el au participat magistrați din țara gazdă, din Georgia, Moldova și Ucraina. Republica Moldova a fost reprezentată de doamnele Iulia Sârcu, președintele Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, formator INJ, Maria Guzun, judecător la Curtea de Apel Chișinău, Ecaterina Palanciuc, judecător, vicepreședintele Judecătoriei Centru din municipiul Chișinău, Maria Ghervas, judecător la Judecătoria Botanică din municipiul Chișinău, formator INJ, instructor național pentru ocrotirea drepturilor copilului, Mariana Pitic, judecător detașat, șefa Direcției instruire și cercetare a Institutului Național al Justiției. Scopul seminarului a fost de a face un schimb de experiență între magistrați și de a stabili relații de colaborare cu colegii lor din țările participante. Organizatorii întrunii și-au exprimat speranța că evenimentul respectiv va avea un impact pozitiv și

și va stimula pe magistrații participanți la el să întreprindă măsuri mai active în vederea schimbării atitudinilor față de fenomenul violenței în familie. Cunoștințele acumulate în Estonia de către magistrații moldoveni vor fi transmise colegilor lor în cadrul seminarelor organizate la Institutul Național al Justiției.

Întrunirea de la Tartu a fost organizată de *NCO Forum Academicum* și asociațiile judecătorilor din țările participante, cu susținerea Ministerului Afacerilor Externe al Estoniei.

FORMATORI DIN ȚĂRI ASIATICE SE INTERESEAZĂ DE ACTIVITATEA INJ

18.10.2012

Institutul Național al Justiției a fost vizitat de un grup de specialiști în sistemele juridice din Armenia, Azerbaijan, Kazahstan, Georgia, Tadjikistan și Kirgîzstan, care au sosit în Republica Moldova pentru a participa la ciclul de instruire „Formarea formatorilor – 2”, organizat în cadrul proiectului „Protecția copiilor împotriva torturii și maltratării în Asia Centrală și Europa de Est” – o acțiune organizată de UNICEF și susținută financiar de Uniunea Europeană.

La deschiderea oficială a ciclului de instruire a participat și Anastasia Pascari, Director executiv INJ, pe care, ascultând-o, oaspeții sosiți din țările enumerate mai sus au solicitat o vizită la instituția noastră. În cadrul vizitei, Anastasia Pascari, Director executiv, și Veaceslav Didâc, Direc-

tor executiv adjunct, le-au vorbit oaspeților despre concursurile de admitere, despre instruirea inițială și cea continuă la INJ, despre concursurile de angajare a absolvenților INJ în funcția de procuror sau de judecător. Kuat Rakhimberdin, din Kazahstan, și Tamar Alania, din Georgia, au povestit despre procesele de instruire și perfecționare profesională a cadrelor în sistemele juridice din țările lor.

VOM CONTINUA COLABORAREA CU „LA STRADA”

08.11.2012

La Institutul Național al Justiției a făcut o vizită de lucru Julian Brett, expert în monitorizarea eficienței implementării Programului de combatere a traficului de ființe umane în Europa de sud-est, program susținut de Ministerul de Externe al Danemarcei, și Hanna Antonova, reprezentant al Programului în Ucraina. Ei au fost însoțiți de Tatiana Buianina de la Centrul internațional de protecție și promovare a drepturilor femeii „La Strada” din Chișinău.

Julian Brett s-a interesat de colaborarea Institutului Național al Justiției cu Centrul „La Strada”, a analizat și a făcut prognozări privind continuarea acestei colaborări în scopul instruirii reprezentanților justiției în domeniul combaterii și prevenirii traficului de ființe umane, dar și în scopul identificării unor noi

acțiuni de întărire a capacităților sistemului juridic în domeniul dat.

Julian Brett a menționat realizările sistemului juridic moldovenesc la combaterea și prevenirea traficului de ființe umane. „Suntem mulțumiți că Moldova a făcut câțiva pași în această direcție, dar, totodată, am vrea să înțelegem care sunt necesitățile de consolidare a capacităților sistemului juridic pentru a face față actualei situații de trafic cu ființe umane”, a spus el.

Veaceslav Didâc, Director executiv adjunct al INJ, s-a referit la activitatea Institutului, relatând detaliat instruirea audienților INJ în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane. INJ organizează seminare la care sunt analizate tehnicile de audiere a copiilor victime sau martori ai exploatării sexuale. La acest capitol, Institutul a stabilit o bună colaborare cu

Centrul internațional de protecție și promovare a drepturilor femeii „La Strada”, împreună cu care a editat un îndrumar practic pentru judecătorii implicați în audierea copiilor victime sau martori ai exploatării sexuale. Practicienii apreciază înalt acest ghid, care a fost publicat cu suportul financiar al Ministerului de Externe al Danemarcei.

ANTICORUPȚIA: INSTRUIRE ȘI MODIFICĂRI DE LEGISLAȚIE

20.11.2012

În noiembrie, la INJ s-a aflat într-o vizită de curtoazie Richard Grawey, fost judecător de circumscripție în SUA, specialist în drept penal, din 2010 – colaborator la Institutul pentru drepturile omului din Chicago, iar în prezent – membru al *American Bar Association* (ABA). În discuțiile susținute cu dna Anastasia Pascari, Director executiv, Veaceslav Didâc, Director executiv adjunct, și dna Ecaterina Popa, șefa Secției instruire continuă a Institutului Național al Justiției, Richard Grawey și-a expus intențiile organizației

pe care o reprezintă de a susține la INJ, pe parcursul anului următor, un ciclu de seminare pentru judecători și procurori, tematica cărora va fi anticorupția.

Pe parcursul discuțiilor, dna Anastasia Pascari a menționat că, pentru 2013, Consiliul INJ a aprobat planul de învățământ reieșind din Strategia de reformare a sistemului justiției. Deja și-au anunțat dorința de a participa la seminarele care vor avea tematica anticorupție peste 300 de judecători și de procurori. Se așteaptă schimbări legislative la capitolul anticorupție și programul poate fi modificat, pentru a discuta în cadrul seminarelor despre implementarea legislației noi în domeniul dat.

DI Richard Grawey s-a dat cu părerea că în calitate de formatori la seminarele cu tematică anticorupție ar fi bine să participe, pe lângă experți naționali, și experți invitați din Italia, țară care a obținut rezultate foarte bune la capitolul dat, deoarece judecătorii și procurorii italieni folosesc acordul de recunoaștere a vinovăției.

ÎNTREVEDERE CU MARTIN KREUTNER, DECAN AL ACADEMIEI INTERNAȚIONALE ANTICORUPȚIE (IACA)

10.12.2012

Stabilirea unei noi colaborări a fost subiectul principal pus în discuție la întrevederea Directorului executiv al INJ, Anastasia Pascari, cu Martin Kreutner, Decanul Academiei Internaționale Anticorupție (IACA), Arlette Zakarian, șefă Direcție IACA, Alexei Croitoru, reprezentantul IACA în R. Moldova, și Natalia Prijilevscaia, inspector superior la CNA, care a avut loc la INJ.

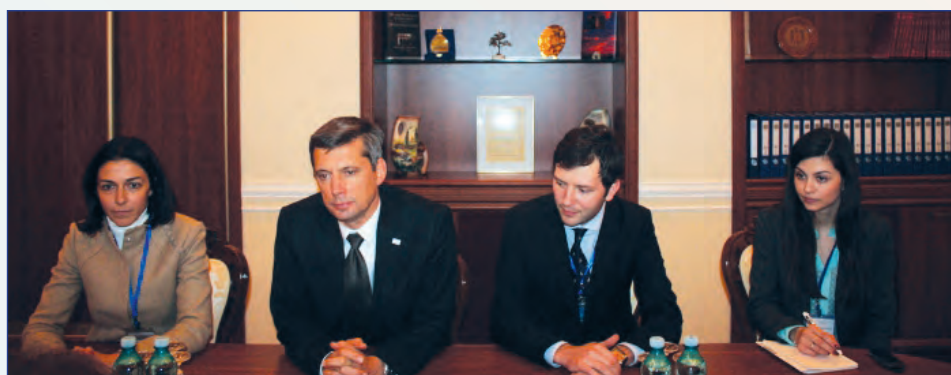
Cu acest prilej, dna Pascari a informat oaspeții despre atribuțiile și prioritățile Institutului. Dumneaei a menționat faptul că Institutul Național al Justiției conlucrează cu diverse organizații internaționale prin intermediul unor proiecte și o colaborare cu Academia Internațională Anticorupție ar fi binevenită, oferind dlui Kreutner, spre examinare, proiectul unui posibil acord de cooperare.

Academia Internațională Anticorupție este o organizație cu sediul în Laxenburg (Austria) și are ca scop principal combaterea și prevenirea corupției. Acest obiectiv

îl realizează inclusiv prin oferirea instruirii în domeniu pentru profesioniști și practicieni din toate sectoarele societății. IACA funcționează ca un centru independent, care propune instruire standartizate, instruire ajustate la necesitățile specifice ale anumitor grupuri de audienți, programe academice, activități de relaționare și de stabilire a unor legături cu alte instituții.

Oaspeții s-au arătat disponibili de a oferi Institutului asistență tehnică în domeniul instruirii specializate și au făcut cunoștință cu sălile de studiu ale INJ.

La întrevedere au mai participat Veaceslav Didâc, director executiv adjunct, și Eugenia Kistruga, șefa Secției formare formatori și relații internaționale.

FORMAREA CONTINUĂ

SEMINARE LA INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

01.10.2012

Revizuirea procesului penal – seminar destinat judecătorilor și procurorilor. Cursul a avut ca obiectiv examinarea modificărilor operate la Codul de procedură penală, care au intrat în vigoare la 27 octombrie a.c., curs inevitabil pentru studierea practicii judiciare naționale și internaționale la tema dată.

Formatorii Constantin Gurschi, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție, președinte al Cole-

giului Penal al CSJ, și Sergiu Crijanovschi, procuror, Secția reprezentare a învinuirii în Curtea Supremă de Justiție, au pus în discuție următoarele subiecte: *Standardele internaționale privind revizuirea hotărârilor irevocabile; Practica națională privind revizuirea hotărârilor irevocabile; Procedura revizuirii procesului penal; Sarcini instructive privind revizuirea în procesul penal.*

8-9.10.2012

Judecătorii și procurorii învață „Convenția de la Aarhus”. Convenția privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului (Convenția de la Aarhus) a Comisiei Economice pentru Europa a Organizației Națiunilor Unite (CEE ONU/UNECE) a fost adoptată la 25 iunie 1998 în orașul danez Aarhus, la cea de-a IV-a Conferință ministerială „Un Mediu pentru Europa”. Convenția dată a fost semnată de 39 de state și a intrat în vigoare la 30 octombrie 2001. Republica

Moldova a fost prima țară care a ratificat Convenția de la Aarhus prin Hotărârea Parlamentului nr.346-XIV din 7 aprilie 1999. Scopul Convenției este de a contribui la protecția dreptului fiecărei persoane, al generațiilor prezente și viitoare de a trăi într-un mediu adecvat pentru sănătate și bunăstare.

Formatorii cursului – Iulia Sârcu, vicepreședinte al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, și Diana Sârcu, doctor în drept, conferențiar universitar, – s-au referit, în mod special, la unele articole ale Convenției: *Articolul 4 – accesul la informația de mediu; Articolul 5 – colectarea și diseminarea informației de mediu; Articolul 6 – participarea publicului la deciziile privind activitățile specifice; Articolul 7 – participarea publicului în timpul pregătirii planurilor, programelor și politicilor legate de mediu; Articolul 8 – participarea publicului în timpul pregătirii regulamentelor de aplicare, a normativelor și instrumentelor legale obligatorii și general aplicabile; Articolul 9 – accesul la justiție.*

10.10.2012

Jurisprudența CEDO în cazurile contra Moldovei.

Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, a menționat că acest curs se încadrează perfect în Strategia de reformă a sectorului de justiție, în Planul de acțiuni al Guvernului pentru implementarea Strategiei, precum și în Planul de instruire al Institutului Național al Justiției. Formatorii seminarului – Mihai Poalelungi, Președintele Curții Supreme de Justiție, și Diana Sârcu, doctor în drept, conferențiar universitar, – au vorbit despre Convenția europeană a drepturilor omului, care în R. Moldo-

va se aplică din 12 septembrie 1997, și impactul ei în ordinea juridică internă.

În cadrul seminarului au fost prezentate pe larg următoarele subiecte:

- Efectele hotărârilor CEDO în ordinea juridică internă a statelor – hotărâri pilot și hotărâri de precedent;
- Jurisprudența pe marginea drepturilor de natură procedurală: art. 5 (dreptul la libertate și siguranță) și art. 6 (dreptul la un proces echitabil) – deficiențe identificate de CEDO;
- Jurisprudența pe marginea drepturilor de natură procedurală: art. 6 (dreptul la un

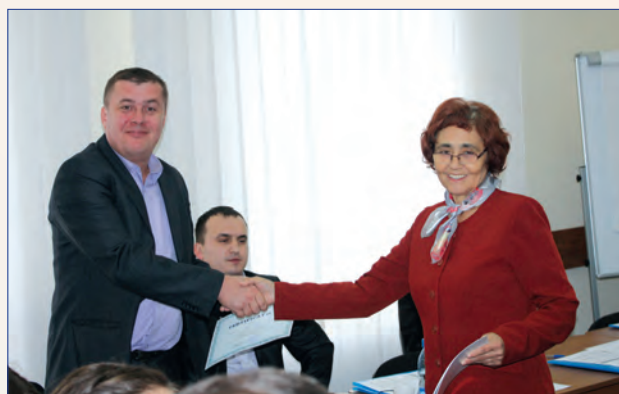
proces echitabil) – securitatea raporturilor juridice;

- Jurisprudența pe marginea încălcărilor drepturilor calificate – exercițiul triplului test;
- Particularitățile jurisprudenței pe marginea art. 8 (dreptul la respectarea vieții private și de familie), art. 9 (libertatea de gândire, de conștiință și de religie) și art. 10 (libertatea de exprimare);
- Jurisprudența pe marginea art. 1 Protocol 1 (protecția proprietății), art. 41 (satisfacția echitabilă).

11.10.2012

Judecătorii și procurorii s-au familiarizat cu problemele teoretice și practice în materie penală și cu unificarea practicii judiciare. Prezentările experților – Andrei Pântea, procuror prim-adjunct al Procurorului General, Ruslan Popov, șeful Direcției control al urmăririi penale și asistență metodică, PG, Mircea Roșioru, procuror, șeful Direcției judiciare, PG, – s-au axat pe două segmente: primul ține de problemele teoretice și practice în materie penală, inclusiv implementarea legii nr. 66 din Codul de Procedură Penală, iar al doilea se referă la aplicarea neuniformă a legislației penale sau duble standarde legate în urmărirea penală și în instanțele de judecată.

Formatorul Constantin Gurschi, vicepreședinte al Curții Supreme de Justiție, președinte al Cole-

giului Penal al CSJ, s-a referit la noile modificări și completări la legile din Codul de Procedură Penală privind organizarea judecătorească și statutul judecătorului, dar și la modalitatea de implementare a lor.

18.10.2012

Etica și obiectivitatea procurorului. A fost al patrulea în șirul seminarelor programate la subiectul dat, destinat procurorilor și organizat în cooperare cu Misiunea Norvegiană de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM).

Formatorii Misiunii – Bjorn Larsen, procuror, Marit Evjemo, procuror public, Torolv Groseth, judecător, Harald Ciarlo, avocat, – au abordat următoarele subiecte: *Cerința de obiectivitate în activitatea organelor procuraturii; Etica procurorului din punctul de vedere al unui judecător; Etica procurorului din punctul de vedere al unui avocat.*

În cadrul seminarului s-a făcut referire și la diverse aspecte practice ale eticii și obiectivității procurorului, atât în timpul îndeplinirii funcțiilor de serviciu, cât și în viața particulară, participanții fiind invitați să ia parte activă în discuții pe marginea temei date.

23.10.2012

**Particularitățile garan-
tării obligațiilor civile.**

Despre garanțiile reale (gajul, ipoteca) și personale (fidejusiunea, garanția bancară) a vorbit Roger Gladei, avocat la Managing Partner „Gladei și Partenerii”, referindu-se, în mod special la reglementarea juridică a gajului mobilier și ipotecii; obiectul gajului și ipotecii (gajul bunurilor viitoare și nefinalizate, întinderea gajului, gajul universalității de bunuri în prelucrare, gajul banilor și al bunurilor minorilor); constituirea gajului și ipotecii (forma contractului, clauze speciale, înregistrarea, efectul modificării creanței); efectele gajului (reducerea/substituirea gajului, gajul următor, efectul cesiunii creanței garantate, dobândirea gajului de la debitor). Dumnealui a relatat despre fidejusiune (temeiul apariției, efectul reducerii garanțiilor, obligațiile părților), garanția bancară (constituirea, întinderea răspunderii, dreptul de refuz),

executarea silită a contractului de fidejusiune și a garanției bancare.

Formatorul INJ, Ala Cobăneanu, judecător la Curtea Supremă de Justiție, a abordat următoarea temă: executarea garanțiilor reale – procedura contencioasă vs. procedura simplificată (în ordonanță). Dumneaei a descris esența procedurii simplificate, temeiul începerii executării, opțiuni de executare, măsurile prealabile, deposedarea silită, căile de atac în procedura simplificată și cea ordinară etc.

26.10.2012

INJ a organizat pentru judecători, seminarul cu următoarea tematică – **aplicarea legislației cu privire la contractul de vânzare-cumpărare, donația și înstrăinarea bunului cu condiția întreținerii pe viață.**

Contractul de vânzare-cumpărare este un contract prin care una din părți (vânzătorul) transferă proprietatea unui bun al său asupra celeilalte părți (cumpărătorul), care se obligă, în schimb, să plătească vânzătorului prețul bunului vândut. Contractul de vânzare-cumpărare este reglementat în cartea III, t. III, cap. I din Codul civil. Legea precizează obligațiile vânzătorului și ale cumpărătorului.

La acest curs de instruire au fost puse în discuție contractul de donație și cauzele de revocare a acestuia, garanțiile de întreținere a beneficiarului și rezoluțiunea contractului de înstrăinare cu condiția întreținerii pe viață, condițiile esențiale ale contractului de vânzare-cumpărare, viciul de consimțământ la încheierea contractului de vânzare-cumpărare.

În cadrul seminarului, formatorii INJ, Anastasia Pascari, Director executiv al INJ, judecător în demisie, și Ion Crețu, lector universitar la Universitatea de Stat din Moldova, avocat, și-au propus să îmbine momentele teoretice cu cele practice, cu scop de unificare a practicii judiciare.

29.10.2012

Medierea în cauze penale.

Formatorii INJ, Marcel Burlacu, președinte al Biroului asociat de mediatori, și Iurie Diaconu, judecător la Curtea Supremă de Justiție, au prezentat judecătorilor și procurorilor, participanți la seminar, unele subiecte la tema dată,

cum ar fi: misiunea, rolul, valorile și scopurile medierii penale în calitate de segment al justiției restaurative și element al politicii penale, practica statelor europene vizavi de mediere, reglementarea europeană, liniile directorii ale CEPEJ și recomandările Comitetului de Miniștri cu referire la mediere.

În cadrul seminarului au fost discutate problemele de implementare a medierii în Republica Moldova, insuficiența reglementărilor, reticența actorilor care, nemijlocit, trebuie să promoveze medierea, stilurile, metodicile și tehnicile de mediere penală.

În plan internațional, medierea este o practică bine definită de peste 20 de ani. În Republica Moldova procesul de mediere este reglementat de Legea nr. 134 din 14 iunie 2007 cu privire la mediere, de Codul penal, de Codul de procedura penală, de Codul de executare și de alte acte normative.

01.11.2012

Atelier de lucru privind aplicarea practică a prevederilor legale privind executarea silită a actelor notariale investite cu formulă executorie.

Acesta a fost organizat în colaborare cu AO „Liga Națională a Notarilor” pentru executori judecătorești și notari. La dezbateri au mai luat parte reprezentanți ai Ministerului Justiției, ai Agenției Relații Funciare și Cadastru, ai băncilor, precum și audienți ai INJ de la instruirea inițială. Participanții au fost instruiți în domeniul investirii actului notarial cu formulă executorie, intentării și contestării procedurii de executare bazate pe acest tip de document execu-

toriu. Subiectele au fost expuse de Roman Talmaci, Președintele Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești, Olga Kiseliova, notar public, lector universitar, precum și coraportorii Tatiana Ungureanu și Valentina Andronatii – notari publici.

Participanții atelierului de lucru au pus în discuții problemele ce pot să apară la aplicarea noilor prevederi din Legea nr. 164, din 11.07.2012, privind modificarea și completarea unor acte legislative (Legea nr. 1453, din 08.11.2002, cu privire la notariat, Legea nr. 142, din 26.06.2008, cu privire la ipotecă, Codul de executare al R. Moldova nr. 443, din 24.12.2004).

12.11.2012

Adopția. Particularitățile examinării pricinilor despre adopție, stabilirea paternității și decăderea din drepturile părintești.

Audienții seminarului au făcut cunoștință cu unele modificări și completări legislative pe marginea adopției, care au ca scop optimizarea bazei legale privind realizarea procedurilor de adopție (Legea privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 28.05.2010, care a intrat în vigoare la 30.01.2011).

Formatorii INJ Valentina Cebotari, doctor în drept, conferențiar universitar, și Maria Ghervas, judecător la Judecătoria sectorului Botanica, au relatat despre particularitățile examinării cauzelor de încuviințare a adopției, litigiile privind educarea copiilor, aspectele teoretice și practice

ale jurisprudenței naționale și internaționale referitor la stabilirea și contestarea paternității.

MASS-MEDIA TREBUIE SĂ DEVINĂ UN PARTENER ÎN PROCESUL FORMĂRII CONȘTIINȚEI JURIDICE A POPULAȚIEI

Pe 6-7 și 8-9 noiembrie, la Institutul Național al Justiției a avut loc seminarul cu tematica „Justiția și mass-media”. Evenimentul a fost posibil cu susținerea acordată de către Fundația Germană pentru Cooperare Juridică Internațională (IRZ). Prezenți cu luări de cuvânt la lansarea seminarului au fost dna Anastasia Pascari, Directorul executiv al INJ, dl Carsten Wilms, Ambasador adjunct al Republicii Federative Germania în Republica Moldova, dl Oleg Efrim, Ministrul Justiției, dna Iulia Sârcu, Președintele Colegiului civil al Curții Supreme de Justiție, dna Aliona Bleah, reprezentant al Fundației IRZ în R. Moldova. Mass media a fost reprezentată de Cornelia Cozonac, președinte al Centrului de Investigații Jurnalistice, Aneta Grosu, redactor șef al Ziarului de gardă, Dumitru Lazur, jurnalist, coordonator SCOOP în Republica Moldova, Vitalie Dogaru, autor de emisiune la Publika TV ș.a.

Ca experți în domeniu, au fost invitați dl dr. Bernhard Flor, Președintele Tribunalului din Itzehoe, și dl Ewald Behrschmidt, Vicepreședintele Judecătoriei Supreme a landului Nürnberg din Germania. Aceștia, timp de patru zile, și-au prezentat experiența lor în relațiile cu mass-media în fața președinților de instanțe judecătorești și judecători din toată republica. Considerând foarte importante relațiile dintre justiție și mass-media, vă prezentăm mai jos câteva opinii exprimate la seminarul dat.

Oleg Efrim,
Ministrul Justiției

Experiența partenerilor noștri germani va servi ca ghid de bune practici, reieșind din perspectiva valorilor pe care le promovează Germania, ca țară membră a Uniunii Europene. Noi, la rândul nostru, suntem antrenați într-un amplu proces de transformare a întregului sector al justiției, scopul final al căruia este asigurarea funcționării unui sistem judecătoresc profesionist, responsabil, incoruptibil și, nu în ultimul rând, transparent, redând astfel cetățeanului încrederea în instituțiile statului și, în special, în justiție.

Nu este un secret că o bună parte dintre magistrați acuză astăzi anume mass-media pentru imaginea rea pe care o are, din păcate, justiția. Dacă e să fim sinceri, nu presa, ci noi înșine am făcut ca sistemul judecătoresc să fie privit ca cea mai coruptă instituție a statului, așa cum rezultă dintr-un șir de studii sociologice, ultimul fiind publicat recent de către Transparency International. Presa nu face decât să redea, mai mult sau mai puțin fidel, percepția publică a unei anumite stări de fapt. Uitându-ne în paginile ziarului sau la televizor, ar trebui, poate, să ne imaginăm că ne uităm într-o oglindă, iar pe oglindă nu ai de ce să te superi...

Consider că deseori proasta reputație a judiciarului apare din cauza unei elementare lipse de comunicare și de deschidere a acestuia față de cetățeni, în general, și față de presă, în particular. Mass-media nu trebuie văzută ca un inamic, ci ca un partener în procesul formării conștiinței și culturii juridice a populației.

Îndemn lucrătorii din sistemul justiției să nu privească mass-media ca pe un vrăjmaș. Presa nu este câine turbat,

așa cum s-a exprimat nefericit unul dintre colegii noștri, ci este câine de pază a democrației și poate să devină principalul nostru aliat în autoasanarea sectorului justiției.

Anastasia Pascari,
Director executiv al Institutului
Național al Justiției

Mass-media este cea care poate contribui la restabilirea încrederii societății în sistemul juridic. Pentru aceasta, e necesar de a fi regândită relația dintre justiție și mass-media, de a stabili un sistem real de comunicare și un comportament care să faciliteze cooperarea între cele două instituții. Justiția trebuie să fie obiectivă, corectă și independentă, dar și presa să devină unul dintre principalii susținători ai independenței justiției.

În realitate, principalul mijloc de informare a publicului este presa, dar, cu părere de rău, nu toate informațiile difuzate de presă despre sistemul judecătoresc sunt veridice. Deseori, aceste informații nu sunt verificate sau sunt preluate din surse cu o credibilitate dubioasă. Folosind principiul libertății de exprimare, presa deseori nu respectă prezumția nevinovăției, încalcă dreptul la viața privată. Astfel, de multe ori, vedem la micile ecrane acțiuni ale colaboratorilor de poliție, prinderea infractorilor, secvențe din timpul ședințelor de judecată. Nu se ține cont nici de protecția martorilor sau a victimelor unor infracțiuni.

Consider că atât sistemul judecătoresc, cât și presa trebuie să elaboreze niște criterii de conlucrare, care să asigure corectitudinea bilaterală, transparența și o mai bună comunicare.

Cornelia Cozonac,
președintele Centrului
de Investigații Jurnalistice

Apreciez faptul că se organizează un astfel de training pentru judecători, mai ales că ideea vine de la organizațiile reprezentative ale judecătorilor și nu de la mass-media. Comunicarea între justiție și mass-media e foarte importantă. Cei care au vorbit la seminar au remarcat faptul că justiția trebuie să fie efectuată corect și să asigure transparența pentru a fi cunoscută de societate. Iar ceea ce se întâmplă în justiție poate fi adus la cunoștința societății prin intermediul mass-media. Faptul că apar tot mai multe știri și materiale cu subiectul justiției în mass-media demonstrează că acest domeniu al societății a devenit foarte important, important pentru clasa politică, pentru guvernarea care desfășoară reforme în domeniul dat, pentru mii de cetățeni, care zilnic interacționează cu justiția.

Realitatea arată că, în ultimul timp, s-a stabilit o relație tensionată între judecători și mass-media, dar nu cred că asta este partea cea mai rea. Presa trebuie să-și facă datoria. Oare ați vrea ca presa să scrie numai de bine și să treacă cu vederea ilegalitățile care au loc foarte des în societatea noastră?

Este adevărat că și presa comite greșeli, dar, mai întâi, trebuie de luat în calcul buna intenție a jurnaliștilor. La noi, jurnalistul de multe ori nu are la îndemână toate instrumentele necesare pentru a verifica o informație sau alta. Și atunci când subiectul este de interes public major, jurnalistul își va permite libertatea să prezinte în presă ceea ce are la moment, să facă dovada că a încercat să documenteze un subiect sau altul, ca, ulterior, să revină la temă.

Dacă justițiarii ar fi deschiși solicitărilor presei, vă asigur că mai multe probleme vor fi excluse din agenda zilei. E foarte important cum reacționează și justiția în anumite situații de criză. Dacă presa și opinia publică discută despre un subiect, este bine să se iasă cu declarații în fața presei, cât mai repede și cu argumente convingătoare. Altfel, lipsa de informații face ca scandalul să ia proporții. La acest capitol aș putea aduce mai multe exemple prezentate de *Ziarul de Gardă* sau de *Adevărul md*.

Noi deja avem o colaborare bună cu Asociația judecătorilor în R. Moldova și chiar am organizat o ședință a Clubului jurnaliștilor de investigație împreună cu judecătorii. Atunci, jurnaliștii au înțeles că și judecătorii au problemele lor. Ei trebuie să vorbească despre ele, deoarece presa nu cunoaște ce este dincolo de paravanul care ne desparte de justiție. La întâlnirile cu presa, putem stabili niște relații, ca, ulterior, comunicarea să devină mai bună, iar jurnaliștii să poată obține mai lesne o informație sau alta.

Ewald Behrschmidt,
Vicepreședintele Judecătoriei
Supreme a landului Nürnberg,
Germania

În Germania, avem judecătorii de circumscripție, tribunale și judecătoria supreme de land. Ele nu sunt instanțe de judecată ale statului german, ci instanțe de judecată ale landurilor federale. De aceea, și relațiile cu presa nu-s structurate uniform peste tot în RFG, ele diferează de la land la land.

Și judecătorii noștri sunt criticați, uneori chiar foarte dur și pe nedrept, inclusiv de cele mai mari ziare din Germania. Dacă unui ziar nu i-a plăcut cum a decurs o ședință, ai putea să citești pe paginile lui după aceasta: „Un grajd de porci, care este justiția...”. Dar nimănui nu i-ar apărea în gând să interzică jurnaliștilor să mai spună așa ceva. Dacă noi, judecătorii mici din Itzehoe și Nuremberg, am interzice jurnaliștilor să facă acest lucru, atunci ar interveni Curtea Constituțională Federală și ne-ar spune: n-aveți dreptul, pentru că e vorba de libertatea presei. Totuși, în Germania, conform sondajelor, populația are o mai mare încredere în justiție decât în mass-media.

Această încredere în justiție poate să contribuie la o activitate bună cu publicul, cu presa. Scopul nostru nu este să convingem oamenii că hotărârea pe care am adoptat-o este una corectă, ci să relatăm populației că acel care a adoptat hotărârea respectivă și-a dat străduința, a depus eforturi ca procesul să fie corect și nu a fost supus presiunilor de către una dintre părți. Faptul că, într-o cauză juridică, poate să existe diferite opinii e ceva normal și bineînțeles că aceste opinii diferite vor provoca discuții. Important este să existe o transparență în relația dintre societate și instanțele de judecată, care va contribui la consolidarea încrederii.

15.11.2012

Particularitățile legislației în cazul dreptului funciar.

Victor Dumneanu, lector, magistru în drept, și Valeriu Doagă, judecător la Curtea Supremă de Justiție, ambii formatori INJ, au abordat în fața celor prezenți la seminar diverse teme legate de complexitatea și varietatea raporturilor funciare, contradicțiile reglementărilor legale, problemele ce țin de fondul funciar, administrarea terenurilor

din domeniile public și privat, inclusiv de schimbare a destinației terenurilor, înregistrarea dreptului asupra terenului, modalitățile de formare a terenurilor, răspunderea pentru încălcarea legislației funciare, analiza particularităților examinării unor cazuri din domeniul funciar. În cadrul discuțiilor au fost prezentate și cazuri concrete, formatorii oferind astfel participanților informații utile pentru activitatea lor profesională.

19.11.2012

Particularitățile examinării litigiilor de muncă.

Formatorul INJ, Dorin Josanu, lector la Universitatea de Stat din Moldova, a vorbit în fața audiențelor despre aspectele teoretice și practice privind respectarea legislației muncii și, îndeosebi, despre posibilitatea persoanelor de a-și apăra drepturile și interesele. Pe parcursul seminarului au fost analizate toate formele de apărare a salariaților, atât judecătorească, cât și administrativă. În mod special s-a pus accent pe autoapărare – un concept relativ nou în legislația noastră.

Formatorul Nicolae Clima, judecător la Curtea Supremă de Justiție, s-a referit detaliat la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației care reglementează obligațiile părților, asu-

mate în contractul individual de muncă, de a repara prejudiciul cauzat celeilalte părți, precum și a legislației privind încasarea prejudiciului cauzat prin vătămarea integrității corporale, altă vătămare a sănătății sau prin deces.

21.11.2012, CSJ/22.11.2012, Cahul.

Judecătorii și procurorii iau cunoștință de noile modificări și completări la codurile de procedură civilă și procedură penală.

Primele asemenea seminare la Curtea Supremă de Justiție (Chișinău) și la Curtea de Apel Cahul. Formatorii acestor cursuri au fost Anastasia Pascari, Directorul executiv al INJ, Constantin Gurschi, Președintele Colegiului Penal al CSJ, Iulia Sârcu, judecător la CSJ, Igor Dolea, doctor în drept, conferențiar universitar, membru al CSM, Igor Serbinov, adjunctul Procurorului General, Mircea Roșioru, procuror, șeful

Direcției Judiciare a Procuraturii Generale, Elena Belei, doctor în drept, conferențiar universitar.

La seminare s-a vorbit larg despre interpretarea și aplicarea Legii nr. 121, din 25 mai 2012, cu privire la asigurarea egalității, care intră în vigoare la 1 ianuarie 2013. Respectiva lege a fost dictată de anumite cerințe și angajamente ale statului nostru față de Consiliul Europei și Uniunea Europeană, în vederea asigurării protecției drepturilor și libertăților omului anume sub aspectul antidiscriminării.

Un alt subiect important discutat a fost Legea nr. 155, din 5 iulie 2012, cu privire la modificarea și completarea Codului de procedură civilă și impactul ei asupra examinării și soluționării cauzelor civile în fond.

Una din noile prevederi ale legii respective asigură participanții la proces cu dreptul de a înregistra audio discuțiile din cadrul ședințelor de judecată, fără a fi necesar acordul prealabil al președintelui ședinței sau al președintelui instanței judecătorești.

În cazul în care una dintre părți depune cerere de apel, instanța de judecată va fi obligată să întocmească hotărârea în mod integral, chiar și în lipsa unei ce-

rieri speciale în acest sens. Termenul de declarare a apelului este prelungit de la 20 până la 30 de zile de la data pronunțării dispozitivului hotărârii.

O atenție sporită s-a acordat modificărilor la Codul de procedură penală care au menirea de a elimina lacunele existente în legislația penală, în corespundere cu Strategia de reformă a sectorului justiției și Planul de activitate al Guvernului pentru anii 2011-2014.

La seminare, formatorii au examinat procedurile de începere a urmăririi penale, precum și cazurile în care procurorul este obligat să renunțe la învinuire, modalitățile de adoptare și pronunța-

re a sentințelor. S-a discutat și noua cale de atac a încheierilor judecătorești, care prevede revizuirea cauzelor ca urmare a unor hotărâri pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În acest fel, va fi asigurată respectarea deciziilor CEDO și, în același timp, unificată practica judiciară.

Codul de procedură penală a fost completat cu articolul 344¹ – soluționarea cauzei în procedura medierii ori împăcării părților, care prevede că, în anumite cazuri, instanța de judecată, până la punerea pe rol a cauzei, în termen de cel mult 3 zile de la data repartizării cauzei, la solicitarea părților, adoptă o încheiere prin care dispune efectuarea procedurii medierii ori împăcării părților.

Un alt articol din noul Cod, la care s-a făcut referire în cadrul seminarelor, a fost articolul 364¹ – judecata pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală.

Pe 29 și 30 noiembrie asemenea traininguri au avut loc la Curtea de Apel Bender (Căușeni) și la Curtea de Apel Bălți.

22.11.2012

Respectarea termenului rezonabil la examinarea cauzelor civile și penale. În calitate de formatori au fost invitați Gheorghe Crețu, judecător, vicepreședintele Colegiului civil și de contencios administrativ la Curtea de Apel Chișinău, și Lilian Apostol, agent guvernamental interimar al Moldovei la CEDO. Agenda seminarului a cuprins următoarele subiecte: Practica judiciară națională pe cauzele

privind constatarea încălcării dreptului la judecarea în termen rezonabil; Aplicarea și interpretarea Legii nr. 87 din 21.04.2011; Repararea prejudiciului cauzat prin încălcarea dreptului la un proces echitabil. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

La seminar au fost prezenți judecători și procurori din diferite raioane ale republicii.

27, 28.11.2012

Particularitățile examinării cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. INJ, în colaborare cu Misiunea OSCE în R. Moldova, a pus în dezbatere fenomenul violenței domestice. Aceste cursuri sunt foarte importante, întrucât, conform unui studiu efectuat de Biroul Național de Statistică, mai mult de 60% din femeile Republicii Moldova au suferit, cel puțin o dată, din cauza violenței în familie. Potrivit Legii nr. 45 din 01.03.2007, violența în familie reprezintă „orice acțiune sau inacțiune intenționată – cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare a unor alte persoane – manifestată fizic sau verbal, prin abuz fizic, sexual, psihologic, spiritual sau economic, ori prin cauzare de prejudiciu material sau moral, comisă de un membru de familie contra unor alți membri de familie, inclusiv contra

copiilor, precum și contra proprietății comune sau personale”.

Formatorii – Lilia Gorceag, psiholog de la Centrul de Protecție și Asistență, Chișinău, Ion Oboceanu, procurorul raionului Căușeni, Tatiana Răducanu, judecător la Curtea Supremă de Justiție – au relatat diverse aspecte ale violenței domestice, abordând următoarele subiecte: *Trauma și nevoile victimei violenței în familie; Rolul procurorului la examinarea cazurilor de violență în familie* cu refe-

rire la practicile Procuraturii Căușeni; *Particularitățile examinării cazurilor de violență în familie.*

Judecătorii și procurorii, prezenți la cursuri, au participat la exerciții practice, în vederea aprofun-

dării cunoștințelor și percepției cât mai eficiente a informației expuse.

29-30.11.2012

Audierea copiilor victime-martori ai abuzului exploatareii sexuale. La seminarul de două zile, beneficiarii trainingului, organizat de INJ și Centrul Internațional „La Strada”, au fost judecători și procurori. Formatori au fost Veaceslav Didâc, procuror detașat, vicedirector executiv al INJ, psihologul Tatiana Buianina și psihopedagogul Svetlana Chintea de la Centrul Internațional „La Strada” – au avut ca obiectiv principal să aducă la cunoștința participanților tehnicile de audiere a copilului exploatat sexual.

La seminar a fost pus în discuție modul interviuării copilului în cadrul anchetei și în procesul judiciar. Este foarte important ca să fie întreprinse toate măsurile de protejare a minorului de riscurile unei traumatizări ulterioare. Printre acestea se numără pregătirea prealabilă atât a intervievatorului, cât și a copilului pentru audiere, realizarea interviului într-un spațiu prietenos pentru copil, evitarea unei confruntări a copilului cu acuzatul ș.a.

Un alt subiect important examinat prin prisma articolului 110¹ al Codului de procedură penală, au fost cazurile speciale de audiere a martorului minor. În cea de-a doua zi a seminarului, participanții au fost invitați la Centrul Internațional „La Strada”, unde există o cameră special amenajată pentru audierea minorului. Aici, ei au avut posibilitatea să exerseze în luarea interviului, să fie înregistrați audio/video, pentru ca, ulterior, împreună cu experții Centrului, să analizeze rezultatele experimentului.

03.12.2012

A avut loc un seminar a cărui tematică a fost respectarea legislației în cadrul achiziției de mărfuri. Participanții, judecători și procurori, au audiat următoarele subiecte: *Desfășurarea procedurilor de achiziții publice; Soluționarea litigiilor din domeniul achizițiilor publice; Managementul riscurilor în achiziții publice; Realizarea achizițiilor prin mijloace electronice.*

Simion Botnari, formator INJ, vicedirectorul Agenției Achiziții Publice, s-a referit la Legea nr. 96, din 13.04.2007, cu privire la achiziții publice, care reglementează începerea și desfășurarea procedurilor de achiziție publică de către autoritățile contractante, utilizarea eficientă a mijloacelor financiare publice, asigurarea transparenței achizițiilor publice, tratarea tuturor operatorilor economici în egală măsură, asigurarea concurenței și combate-

rea concurenței neloiale. Un subiect aparte al trainingului l-a constituit soluționarea litigiilor din domeniul achizițiilor publice, fiind discutate dreptul la contestare, depunerea și examinarea contestației, procedura de examinare a contestației, suspendarea procedurii de achiziții.

Experții naționali de la PNUD, Ștefan Condrea și Ion Cojocaru, s-au referit la aplicarea tehnologiilor informaționale în domeniul achizițiilor publice, care este unul dintre cele mai eficiente mijloace de promovare a eficienței și transparenței în domeniul dat. Formatorii au făcut o introducere în Sistemul Informațional Automatizat Registru de Stat al Achizițiilor Publice (SIA RSAP) – o aplicație amplasată pe web, care poate fi accesată de către toți doritorii, inclusiv de actorii principali.

04.12.2012

Activitatea specială de investigații. La Institutului Național al Justiției a fost inițiat un nou ciclu de cursuri de instruire în domeniul activității speciale de investigație. Acest lucru a fost posibil cu susținerea

Misiunii Norvegiene de Experți pentru Promovarea Supremăției Legii în Moldova (NORLAM).

Cursul a fost organizat în conformitate cu prevederile Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformare a sectorului justiției pen-

tru anii 2011-2016 și în temeiul Foii de parcurs în vederea implementării recomandărilor misiunilor de evaluare a UE din 2010 în ceea ce privește măsurile speciale de investigații și combaterea crimei organizate, în contextul realizării Planului de acțiuni R. Moldova – UE în domeniul liberalizării regimului de vize.

În prima jumătate a zilei, prezentările au fost făcute de către experții norvegieni: Bjorn Larsen, procuror, Marit Evjemo, procuror public, și Harald Ciarlo, avocat. Ei s-au referit la experiența și practica autorităților norvegiene în domeniul activității speciale de investigații, la măsurile speciale de investigații prin prisma articolului 8 al CEDO. Lor li s-au alăturat experții naționali Veaceslav Didâc, procuror detașat, Director executiv adjunct al INJ, Adrian Mircos, șeful Secției control al urmării penale de la Procuratura Generală, Ion Paiu, inspector principal în Direcția generală servicii operative a Departamentului poliție al MAI, și Ghenadie Nicolaev, judecător la Curtea Supremă de Justiție.

La lucrările seminarului au participat judecători, procurori, reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării, Centrului Național Anticorupție, Serviciului de Informații și Securitate, Serviciului de Protecție și Pază de Stat, Serviciului Vamal și ai Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției.

05.12.2012

Dezvoltarea aptitudinilor procurorilor responsabili de supravegherea instituțiilor penitenciare și a izolatoarelor de detenție preventivă. În cadrul seminarului, Igor Balmuș, procurorul Secției controlul executării pedepselor și locurilor de detenție a Procuraturii Generale, s-a referit la aspectele generale privind asigurarea respectării drepturilor deținuților. A fost pus în discuție și modul de aplicare a unor prevederi din Codul pe-

nal, în special art. 91 – Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen, art. 92 – Înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blândă, art. 95 – Liberarea de la executarea pedepsei a persoanelor grav bolnave. Alte subiecte, incluse în agenda zilei, au fost: *Asigurarea respectării drepturilor copiilor aflați în detenție; Monitorizarea aplicării pedepselor și stimulărilor deținuților; Asigurarea dreptului la muncă a deținuților.*

06.12.2012

În colaborare cu Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului, INJ a organizat seminarul consacrat **interpretării și aplicării Legii nr.121 cu privire la asigurarea egalității**, care va intra în vigoare la 1 ianuarie 2013. Beneficiarii acestui curs de instruire au fost deopotrivă judecători și procurori.

În cadrul seminarului, Anastasia Pascari, Directorul executiv al INJ, a examinat problema discriminării la nivel național, punând accentul pe impactul absenței legii egalității asupra procesului de examinare a cazurilor de discriminare. Dumeaiei a explicat scopul acestei legi, care constă în prevenirea și combaterea discriminării, precum și în asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială etc.

Despre standardele internaționale cu privire la respectarea principiului egalității persoanelor și neadmiterea discriminării a vorbit Claude Cahn, Consilier pentru Drepturile Omului la Oficiul ONU al Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului din Moldova. Iar Diana Sârcu, doctor în drept, conferențiar universitar la Universitatea de Stat din Moldova, s-a referit la domeniul de aplicare a principiului nediscriminării, limita aplicării principiului în sistemul Convenției europene, specificul jurisprudenței CEDO pe marginea articolului 14, clauza generală de nediscriminare. Pe parcursul seminarului au fost discutate și cazuri concrete, examinate în instanțele de judecată naționale și la Curtea europeană pentru drepturile omului.

P. S. În luna decembrie la INJ au avut loc și alte seminare despre care puteți citi pe site-ul nostru sau în numărul următor al revistei.

PLAN DE FORMARE CONTINUĂ pentru semestrul II al anului 2012

Chișinău, 2012

Nr. crt.	Perioada	Denumirea activității	Categoria de participanți	Nr. partic.	Respons. detașare/delegare	Respons. de organiz.
1	4 septembrie	<i>Seminar: "Aspecte ale procesului de supraveghere, asistență și consiliere"</i>	consilieri ai Birourilor de probațiune	18	Oficiul central de probațiune	INJ
2	5 septembrie	<i>Seminar: "Aspecte ale procesului de supraveghere, asistență și consiliere"</i>	consilieri ai Birourilor de probațiune	17	Oficiul central de probațiune	INJ
3	6 septembrie	<i>Seminar: "Aspecte ale procesului de supraveghere, asistență și consiliere"</i>	consilieri ai Birourilor de probațiune	19	Oficiul central de probațiune	INJ
4	7 septembrie	<i>Seminar: "Aspecte ale procesului de supraveghere, asistență și consiliere"</i>	consilieri ai Birourilor de probațiune	22	Oficiul central de probațiune	INJ
5	10 septembrie	<i>Seminar: "Rolul managerului în activitatea de conducere"</i>	șefii Birourilor de probațiune	45	Oficiul central de probațiune	INJ
6	19 – 20 septembrie	<i>Seminar: „Protejarea categoriilor vulnerabile de justițiabili în cadrul procesului penal”</i>	Judecători Procurori Avocați	9/7/12	CSM PG BA	INJ NORLAM
7	20 septembrie	<i>Seminar: "Etica și deontologia profesională a judecătorului"</i>	Judecători	13	CSM	INJ
8	24 septembrie	<i>Seminar: "Calificarea infracțiunii, particularitățile urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiuni informatice"</i>	Judecători Procurori	6/10	CSM PG	INJ
9	25 septembrie	<i>Seminar: "Sistemul de înregistrare audio a ședințelor de judecată "SRS FEMIDA"</i>	Grefieri	13	CSM	INJ USAID ROLISP
10	26 septembrie	<i>Seminar: "Sistemul de înregistrare audio a ședințelor de judecată "SRS FEMIDA"</i>	Grefieri	10	CSM	INJ USAID ROLISP
11	27 septembrie	<i>Seminar: "Sistemul de înregistrare audio a ședințelor de judecată "SRS FEMIDA"</i>	Grefieri	16	CSM	INJ USAID ROLISP

Nr. crt.	Perioada	Denumirea activității	Categoria de participanți	Nr. partic.	Respons. detașare/delegare	Respons. de organiz.
12	26 – 27 septembrie	<i>Seminar: "Dreptul la respectarea vieții private și familiale. Protecția dreptului la proprietate. Probele și mijloacele de probă. Aspecte practice ale unificării practicii judiciare"</i>	Judecători	18	CSM	INJ NORLAM
13	28 septembrie	<i>Seminar: "Calificarea infracțiunii, particularitățile urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiuni informatice"</i>	Judecători Procurori	3/9	CSM PG	INJ
14	1 octombrie	<i>Seminar: „Revizuirea procesului penal”</i>	Judecători Procurori	8/9	CSM PG	INJ
15	8 octombrie	<i>Seminar: „Drepturile omului prevăzute de Convenția de la Aarhus”</i>	Judecători Procurori	12/8	CSM PG	INJ
16	9 octombrie	<i>Seminar: „Drepturile omului prevăzute de Convenția de la Aarhus”</i>	Judecători Procurori	13/8	CSM PG	INJ
17	10 octombrie	<i>Seminar: "Jurisprudența CEDO în cazurile contra Moldovei"</i>	Judecători Procurori	15/10	CSM PG	INJ
18	10 – 11 octombrie	<i>Seminar: "Dreptul la respectarea vieții private și familiale. Protecția dreptului la proprietate. Probele și mijloacele de probă. Aspecte practice ale unificării practicii judiciare"</i>	Judecători	21	CSM	INJ NORLAM
19	11 octombrie	<i>Seminar: „Probleme teoretice și practice în materie penală. Unificarea practicii judiciare”</i>	Judecători Procurori	7/11	CSM PG	INJ
20	15 octombrie	<i>Seminar: "Infracțiunii contra bunei desfășurări a activității în sfera publică"</i>	Judecători Procurori	9/14	CSM PG	INJ
21	17 octombrie	<i>Seminar: „Drept contravențional: aspecte materiale și procesuale; Examinarea cauzelor contravenționale de către procuror”</i>	Judecători Procurori	12/15	CSM PG	INJ
22	18 octombrie	<i>Seminar: "Etica și deontologia profesională a procurorului"</i>	Procurori	20	PG	INJ NORLAM
23	23 octombrie	<i>Seminar: "Particularitățile garanțării obligațiilor civile"</i>	Judecători	33	CSM	INJ
24	26 octombrie	<i>Seminar: "Aplicarea legislației privind contractul de vânzare-cumpărare, donația și înstrăinarea bunului cu condiția întreținerii pe viață"</i>	Judecători	39	CSM	INJ
25	29 octombrie	<i>Seminar: „Medierea în cauze penale”</i>	Judecători Procurori	15/13	CSM PG	INJ
26	31 octombrie	<i>Seminar: "Drept contravențional: aspecte materiale și procesuale; Examinarea cauzelor contravenționale de către procuror”</i>	Judecători Procurori	15/12	CSM PG	INJ
27	1 noiembrie	<i>Seminar: "Drept contravențional: aspecte materiale și procesuale; Examinarea cauzelor contravenționale de către procuror”</i>	Procurori	29	PG	INJ

Nr. crt.	Perioada	Denumirea activității	Categoria de participanți	Nr. partic.	Respons. detașare/delegare	Respons. de organiz.
28	1 noiembrie	<i>Atelier de lucru: „Aplicarea practică a prevederilor legale privind executarea silită a actelor notariale investite cu formulă executorie”</i>	Notari, Executori judecătorești, audienți, reprezentanți ai MJ	48	UNEJ MJ INJ	INJ A.O.Liga Națională a Notarilor
29	5 noiembrie	<i>Seminar: “Calificarea infracțiunii, particularitățile urmăririi penale și judecării cauzelor privind infracțiuni informatice”</i>	Judecători Procurori	6/11	CSM PG	INJ
30	6-7 noiembrie	<i>Seminar: “Relațiile cu publicul în cadrul instanțelor de judecată”</i>	Președinți ai instanțelor judecătorești, Formatori	19/9	CSM	INJ IRZ
31	6 noiembrie	<i>Seminar: “Aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației ce reiese din contractul de credit bancar și împrumut”</i>	Judecători Procurori	8/4	CSM PG	INJ
32	8 – 9 noiembrie	<i>Seminar: “Relațiile cu publicul în cadrul instanțelor de judecată”</i>	Președinți ai instanțelor judecătorești, Judecători, Formatori	10/33/9	CSM	INJ IRZ
33	12 noiembrie	<i>Seminar: “Adopția. Particularitățile examinării pricinilor despre adopție, stabilirea paternității și decăderea din drepturile părintești”</i>	Judecători Procurori	22/14	CSM PG	INJ
34	13 – 14 noiembrie	<i>Seminar: “Dreptul la respectarea vieții private și familiale. Protecția dreptului la proprietate. Probele și mijloacele de probă. Aspecte practice ale unificării practicii judiciare”</i>	Judecători	23	CSM	INJ NORLAM
35	15 noiembrie	<i>Seminar: “Particularitățile legislației ce ține de dreptul funciar”</i>	Judecători Procurori	17/7	CSM PG	INJ
36	16 noiembrie	<i>Lansare a proiectului privind formulele bilingve: “Grupul de lucru privind perfecționarea funcționării sistemului judiciar”</i>	Judecători Procurori	15/15	CSM PG	INJ MJ
37	19 noiembrie	<i>Seminar: “Particularitățile examinării litigiilor de muncă”</i>	Judecători Procurori	20/2	CSM PG	INJ
38	20 noiembrie	<i>Seminar: “Particularitățile examinării litigiilor de muncă”</i>	Judecători	14	CSM	INJ
39	20 – 21 noiembrie	<i>Seminar: “Protejarea categoriilor vulnerabile de justițiabili în cadrul procesului penal”</i>	Judecători Procurori Avocați	8/8/5	BA PG CSM	INJ NORLAM
40	21 noiembrie (Curtea Supremă de Justiție mun. Chișinău, str. Petru Rareș)	<i>Seminar zonal: “Implementarea unor acte legislative”</i>	Judecători Procurori	116/9	CSM	INJ CSJ

Nr. crt.	Perioada	Denumirea activității	Categoria de participanți	Nr. partic.	Respons. detașare/delegare	Respons. de organiz.
41	22 noiembrie (CA Cahul)	Seminar zonal: "Implementarea unor acte legislative"	Judecători Procurori	36/10	CSM	INJ CSJ
42	22 noiembrie	Seminar: "Respectarea termenului rezonabil la examinarea cauzelor civile și penale"	Judecători Procurori	22/5	CSM PG	INJ
43	26 noiembrie	Seminar: "Drept contravențional: aspecte materiale și procesuale; Examinarea cauzelor contravenționale de către procuror"	Procurori	15	PG	INJ
44	27 noiembrie	Seminar: "Etica și deontologia profesională a procurorului"	Procurori	20	PG	INJ NORLAM
45	27 noiembrie	Seminar: "Particularitățile examinării cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie"	Judecători Procurori Avocați / Polițiști	10/6/1	CSM PG BA MAI	INJ OSCE
46	28 noiembrie	Seminar: "Particularitățile examinării cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie"	Judecători Procurori Avocați/ Polițiști	7/8/	CSM PG BA MAI	INJ OSCE
47	29 – 30 noiembrie	Seminar: "Audierea copiilor victime, martori ai abuzului exploatareii sexuale"	Judecători Procurori	9/8	CSM PG	INJ La Strada
48	29 noiembrie (CA Bender)	Seminar zonal: "Implementarea unor acte legislative"	Judecători Procurori	26/14	CSM	INJ CSJ
49	30 noiembrie (CA Bălți)	Seminar zonal: "Implementarea unor acte legislative"	Judecători Procurori	77/9	CSM	INJ CSJ
50	3 decembrie	Seminar: "Respectarea legislației în cadrul achiziției de mărfuri, lucrări și servicii pentru necesitățile statului"	Judecători Procurori	4/12	CSM PG	INJ
51	4 decembrie	Seminar: "Particularitățile examinării contestațiilor împotriva actelor executorului judecătoresc"	Judecători Procurori Executori judecătorești	16/2/10	CSM PG	INJ
52	4 decembrie	Seminar: "Activitatea specială de investigații"	Polițiști Procurori Judecători de instrucție Judecători R/MJ R/SIS R/CNA	7/6/23	CSM PG MAI MJ CNA SIS	INJ NORLAM
53	5 decembrie	Seminar: "Dezvoltarea aptitudinilor procurorilor responsabili de supravegherea instituțiilor penitenciare și a izolatoarelor de detenție preventivă"	Procurori	14	PG	INJ

Nr. crt.	Perioada	Denumirea activității	Categoria de participanți	Nr. partic.	Respons. detașare/delegare	Respons. de organiz.
54	5 – 6 decembrie	Seminar: „Protejarea categoriilor vulnerabile de justițiabili în cadrul procesului penal”	Judecători Procurori Avocați	12/5/3	BA PG CSM	INJ NORLAM
55	6 decembrie	Seminar: “Interpretarea și aplicarea Legii nr.121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității”	Judecători Procurori	13/16	CSM PG	INJ Înaltul Comisar pentru Drepturile Omului în Moldova
56	6 decembrie	Seminar: „Asistență juridică internațională în materie penală pe anumite categorii de cauze”	Judecători Procurori	11/11	CSM PG	INJ ERA
57	7 decembrie	Seminar: „Asistență juridică internațională în materie penală pe anumite categorii de cauze”	Judecători Procurori	6/12	CSM PG	INJ
58	10 decembrie	Seminar: “Calificarea infracțiunii, particularitățile urmăririi penale și judecării cauzelor de infracțiuni informatice”	Judecători Procurori	2/7	CSM PG	INJ
59	10 decembrie	Conferința internațională privind combaterea corupției		100		INJ CNA
60	11 decembrie	Seminar: “Reabilitarea victimelor represiunilor politice”	Judecători	9	CSM	INJ
61	12 decembrie	Seminar: “Dreptul la libertate și la siguranță; Libertatea de exprimare prin prisma art.10 CEDO; Libertatea de întrunire și de asociere prin prisma art.11 CEDO”	Judecători Procurori	22/5	CSM PG	INJ
62	17 decembrie	Seminar: “Metodologia întocmirii actelor procesuale civile și modificările în codul de Procedură Civilă”	Asistenți judiciari	20	CSM	INJ
63	17 decembrie	Seminar: “Sistemul de înregistrare audio a ședințelor de judecată “SRS FEMIDA”	Grefieri	14	DAJ	INJ USAID ROLISP
64	18 decembrie	Seminar: “Sistemul de înregistrare audio a ședințelor de judecată “SRS FEMIDA”	Grefieri	14	DAJ	INJ USAID ROLISP
65	20 decembrie	Seminar: “Metodologia întocmirii actelor procesuale penale și modificările în codul de Procedură Penală”	Asistenți judiciari	20	CSM	INJ
66	19 decembrie	Seminar: “Sistemul de înregistrare audio a ședințelor de judecată “SRS FEMIDA”	Grefieri	14	DAJ	INJ USAID ROLISP
67	20 decembrie	Seminar: “Sistemul de înregistrare audio a ședințelor de judecată “SRS FEMIDA”	Grefieri	14	DAJ	INJ USAID ROLISP
68	21 decembrie	Seminar: “Sistemul de înregistrare audio a ședințelor de judecată “SRS FEMIDA”	Grefieri	14	DAJ	INJ USAID ROLISP

REALIZAREA STRATEGIEI NAȚIONALE ANTICORUPȚIE DEPINDE DE ACTIVISMUL ÎNTREGII SOCIETĂȚI

Viorel Morari,
Procurorul interimar al Procuraturii Anticorupție

Monitorizarea fenomenului corupției arată - prin prizma indicelui de percepție a corupției, prezentat de Transparency International, sau a barometrului opiniei publice - că Republica Moldova este un stat cu fenomenul corupției foarte răspândit. Totuși, potrivit sondajelor sociologice, în anul curent Republica Moldova a tercut în plan internațional pe locul 94, dar era pe locul 113. Pentru comparație - România este pe locul 66. Din fostul spațiu sovietic, în afară de Țările baltice, noi ne aflăm într-o situație mai favorabilă. Organele de drept, autoritățile publice întreprind măsuri pentru a reprima, pentru a combate fenomenul corupției. La capitolul respectiv, noi suntem pe o poziție mai bună, comparativ cu Rusia sau Ucraina.

În ultimul an, au fost întreprinse măsuri mai drastice din partea organelor de combatere a corupției. Mă refer la Centrul Național Anticorupție și la Procuratura Anticorupție, cărora le sunt atribuite competențe speciale în domeniul prevenirii și combaterii acestui flagel.

Au fost inițiate câteva investigații de rezonanță, au fost pornite alte cauze penale dintre care unele sunt finalizate și trimise în instanțele de judecată. Vedem că și pentru opinia publică acesta este ca un indice care demonstrează că și în domeniul anticorupției

TRIBUNA PROCURORULUI

Moldova are progrese. Evident, situația nu-i satisfăcătoare, dar acum nu avem timp de discuții sterile, știind că mai bine de 20 de ani măsurile întreprinse nu au adus o îmbunătățire substanțială a situației la acest capitol. Acum, trebuie să acționăm foarte rapid, pentru a diminua, cel puțin, fenomenul corupției, care afectează drastic bunăstarea societății și a statului în întregime.

Pe fundalul transformărilor și înviorărilor care au loc în ultimul timp în societatea noastră, presa, dar și societatea civilă bat alarma. E ceva normal, căci e imposibil să faci pași ideali atunci când abia pornești să dezrădăcești tufișurile corupției. În sensul acesta, chiar și eu personal îmi fac unele reproșuri. Dar, dacă nu am fi întreprins nimic, la sigur că nu ne ridicam pe o treaptă mai pozitivă a clasamentului despre care am spus.

Da, situația nu se schimbă atât de rapid după cum am vrea noi, dar este totuși o mișcare spre îmbunătățire. Ar fi și de mirare să avem o apreciere pozitivă, atunci când societatea consideră funcționarii statului extrem de corupți. Dar aceeași societate ar trebui și să înțeleagă greutățile prin care trecem, să ne acorde încrederea și ajutorul ei. Și societatea trebuie să dea dovadă de activism atunci când e nevoie de ajutorul ei la investigarea cazurilor și reținerea infractorilor, dar nu să protejeze demnitarul sau colegul care a comis o faptă corupțională. Cetățeanul care cunoaște circumstanțe corupționale ar trebui să le declare, dar el se distanțează cu argumente de felul: nu-i treaba mea, nu mă privește.

În cazul infracțiunilor cu atentat la viața sau la sănătatea persoanei, există o parte vătămată concretă sau reprezentantul acelei părți, iar în cazul infracțiunilor de corupție partea vătămată este întreaga societate. De aceea, este greu să percepi consecințele fenomenului corupției, care, uneori, sunt mult mai grave ca în cazul altor infracțiuni îndreptate împotriva persoanei sau împotriva patrimoniului acesteia. În cazul infracțiunilor împotriva patrimoniului are de suferit o persoană, două sau zece, iar în cazul infracțiunilor de corupție are de suferit întreaga societate. Un funcționar corupt aduce pagube statului prin faptul că el nu-și exercită cum trebuie atribuțiile de serviciu, fapt care diminuează și imaginea întregii autorități publice din care el face parte. Așa se întâmplă că oamenii pierd încrederea în statul pe care îl reprezintă funcționarul corupt și este foarte dificil să operezi careva reforme într-o societate fără încredere în autoritățile care vor să promoveze reformele.

Unii spun că organele de drept se limitează doar la cazuri neînsemnate de corupție și nu încearcă să treacă în sferele corupte din structurile de nivel înalt ale statului. Ca procuror, nu pot să trec cu vederea orice caz de corupție, orice infracțiune, indiferent de proporționalitatea lor - mici sau mari. Evident, este și interesul meu și al societății ca noi să dezvoltăm cazuri de corupție mari și foarte mari. Totuși, obiectivul Procuraturii Anticorupție este de a stabili schema în întregime, nu doar de a sancționa sau de a trimite în instanța de judecată funcționari de un anumit rang...

La moment, au fost inițiate investigații de acest gen, dar documentarea cazurilor cu rezonanță, a schemei în întregime, presupune o durată în timp, resurse umane și financiare. De aceea, un caz concret este definitiv și deferit justiției în termeni mai restrânși, iar documentarea unui caz cu rezonanță durează. Mai mult ca atât, repet că noi avem nevoie și de susținerea societății la investigarea cazurilor respective, prin declarații autentice privind comportamentul corupțional al subiecților investigați. Dacă vorbim de un funcționar din cadrul autorității publice, când sunt audiați colegii acestuia, ei, de regulă, nu relatează nimic concret: bunăoară, că posedă bunuri pe care nu le poate justifica cu veniturile sale salariale, că merge la odihnă peste hotare, că face alte cheltuieli care nu pot fi din venitul legal al acestuia... Avem și situații în care cineva, care a avut interacțiuni cu funcționarul respectiv, nu vrea să declare nimic organului de urmărire penală, considerând că nu-i corect sau nu-i frumos acest lucru, din punct de vedere colegial. Astfel, prin neparticiparea cetățenilor sau a alor funcționari de bună-credință, se compromite și investigația propriu-zisă. Iar eu, ca procuror, dacă n-o să adun probe suficiente pentru a demonstra că funcționarul respectiv a săvârșit o infracțiune de corupție, nu am dreptul să expediez un asemenea dosar în instanța de judecată. În caz contrar, eu voi fi acel care încalcă legea, deoarece fiecare dubiu constat în cadrul urmăririi penale urmează a fi interpretat în favoarea persoanei bănuite, învinuite sau inculpate.

Pentru a mobiliza și societatea, pentru a-i educa sentimentul de intoleranță față de fenomenul corupției, au fost lansate seminare, întruniri cu reprezentanții administrațiilor publice locale de nivel I și II, cu factorii de decizie din cadrul serviciilor desconcentrate ale administrației publice centrale în teritoriu, unde un grup format din procurori și ofițeri ai Centrului Anticorupție promovează intoleranța față de fenomenul corupției, explică pericolele pe care le reprezintă corupția, folosind cazuri concrete și care au fost pe-

deplese aplicate funcționarilor pentru faptele comise. De asemenea, se discută și modalitățile de sesizare a Centrului Național Anticorupție sau a Procuraturii Anticorupție privind fapte concrete de corupție: cum poate avea loc procedeuul respectiv, ce trebuie să relateze persoana care denunță, ce comportament ar trebui să aibă în cazul în care este invitat ca martor în fața organelor de urmărire penală sau a procurorului. Le explicăm că, în cazul denunțării, există prevederi legale care asigură protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, în cazul în care există un pericol real pentru viața denunțătorului, sănătatea și integritatea sa.

Procuratura Anticorupție mai are două subdiviziuni teritoriale: în zona de nord, la Bălți, și în zona de sud, la Cahul. În total, în cadrul ei activează 35 de procurori: 5 la nord, 3 la sud și 27 în centru. E puțin, dar, reieșind din realitățile noastre, nu putem vorbi de majorarea numărului de cadre la Procuratura Anticorupție, precum și la Procuratura Generală. Iar atribuțiile procurorului din R. Moldova sunt cu mult mai vaste comparativ cu alte țări europene, unde procurorii au un domeniu mult mai restrâns. Totodată, la noi este foarte dificil să ceri calitate sau cantitate în circumstanțele în care un procuror are în conducere peste 40 de dosare, dosare complicate. Deci, îi trebuie, cel puțin, 40 de zile, dacă analizează câte un dosar pe zi. Iar dacă e un dosar complicat, uneori trebuie să faci un volum de lucru de 10 ori mai mare pentru a constata un detaliu minor, dar ești obligat să-l faci, ca să excluzi unele dubii apărute pe parcurs... Fie acest detaliu important sau mai puțin important, dar ai nevoie de el pentru a face o analiză în întregime a tabloului pe dosarul respectiv.

Aș vrea să menționez că a fost inițiată reorganizarea Procuraturii Anticorupție în conformitate cu structura Centrului Național Anticorupție, pentru a asigura o interacțiune și o supraveghere a activității Centrului. De exemplu, la Bălți este o subdiviziune a CNA, înseamnă că Procuratura Anticorupție și-a creat o subdiviziune și acolo, precum s-a întâmplat și la sud. Procurorii Procuraturii Anticorupție sunt responsabili atât de subdiviziunea nord, cât și de subdiviziunea sud, adică suntem o structură integră. Inițierea reorganizării Procuraturii Anticorupție a fost necesară din motivul reorganizării Centrului Național Anticorupție, dar și pentru că a fost modificat Codul de procedură penală, precum și pentru a îmbunătăți activitatea de combatere a corupției. Simplu vorbind, optimizarea structurii Procuraturii Anticorupție a fost necesară pentru a asigura buna supraveghere a activității Centrului Național Anticorupție. Noi con-

ducem urmărirea penală pe care o efectuează organul de urmărire penală al Centrului Național Anticorupție și supraveghem respectarea legislației în exercițiul funcțiunii de către angajații Centrului. Adică, oricare plângere referitor la comportamentul angajatului Centrului în exercițiul funcțiunii va fi examinată de către Procuratura Anticorupție. Ea verifică respectarea legislației la înregistrarea sesizărilor cu privire la infracțiuni, respectarea legislației cu privire la petiționare, înregistrarea dosarelor respective, urmărește dacă activitatea de prevenire a corupției corespunde cerințelor actelor normative în vigoare și actelor internaționale.

Odată cu modificările intrate în vigoare la 27 octombrie 2012, a fost redus rolul Procurorului conducător și sporită independența procurorilor de prim-nivel. De aceea, a părut necesitatea reducerii unor unități de procurori ierarhic superiori în cadrul Procuraturii Anticorupție. Astfel, până la inițierea reorganizării, în Procuratura Anticorupție erau 7 funcții de conducere: un Procuror anticorupție, doi adjuncți, doi șefi de secție și doi șefi-adjuncți de secție. Acum, vor rămâne doar patru: Procurorul Procuraturii Anticorupție și trei procurori adjuncți. Au fost lichidate trei unități. Adjuncții vor fi responsabili de trei direcții: unul va fi responsabil de domeniul conduceri urmării penale și supravegherea legalității activității în exercițiul funcțiunii de către angajații Centrului Național Anticorupție, al doilea - de domeniul exercitării urmării penale și investigații anticorupție, al treilea - de domeniul judiciar, monitorizare și prevenire a fenomenului corupție.

Aceasta este în consens cu Strategia națională anticorupție, cu Planul de acțiuni național anticorupție, unde sunt repartizate anumite obligații și pentru diferite autorități publice, pe care trebuie să le respectăm. Nu mă refer numai la Procuratura Generală sau Procuratura Anticorupție, ci la toate autoritățile publice din Republica Moldova. Toate structurile statului au anumite obligațiuni care trebuie să le execute în vederea realizării strategiei naționale anticorupție. Fiecare dintre autoritățile publice este responsabilă de realizarea unui anumit segment din cadrul Strategiei, care a fost elaborată cu susținerea Ministerului Justiției și aprobată de Parlamentul Republicii Moldova. Pentru realizarea fiecărei acțiuni este fixată o autoritate publică responsabilă și, ulterior, aceasta urmează să întreprindă măsuri concrete în vederea realizării acțiunii și să raporteze parlamentului. Există și un grup de lucru chemat să monitorizeze implementarea Strategiei naționale anticorupție. Avem ședințe la care ascultăm fiecare autoritate despre acțiunile pe care le-a întreprins. Fiecare autoritate are

delagat câte un reprezentat în componența grupului respectiv, inclusiv societatea civilă.

Din păcate, odată cu tergiversare reformării Centrului Național Anticorupție, este afectat și procesul de urmărire penală. Lucrul acesta se va resimți ulterior, deoarece acum Centrul Național Anticorupție, în mare parte, desfășoară puține activități specifice funcției sale. Această stare amorfă se explică prin impedimente de ordin legislativ. Reorganizarea Centrului n-a fost dusă până la capăt, nu sunt numiți în funcții ofițerii și ei nu-și exercită atribuțiile respective, fapt constatat de practica judiciară. Bunăoară, a fost anulat un act emis de un ofițer al Centrului Național Anticorupție pe motiv că el nu are atribuțiile respective, deoarece nu-i finalizat procesul de reorganizare și ofițerul respectiv n-a fost numit în funcție. Mai mult ca atât, orice acțiune întreprinsă pe un caz cu rezonanță ar putea fi anulată ulterior de către instanța de judecată pe motiv că a fost efectuată de o persoană neîmpuțernicită.

Suntem în proces de reformă și trebuie să ne asumăm și asemenea impedimente. Scopul nostru, însă, al Procuraturii, în ansamblu, este îmbunătățirea activității instituționale, sporirea independenței procurorului față de factorii care ar putea perturba activitatea noastră profesională. Potrivit Constituției, procuratura se află în puterea judecătorească, adică face parte din a treia putere în stat. Unii actori promovează în cadrul reformelor propunerea de a include Procuratura în cadrul Ministerului Justiției. E ceva paradoxal. Adică, Centrul Național Anticorupție, ca rezultat al reorganizării, este exclus din puterea executivă și plasat sub autoritatea puterii legislative, iar Procuratura, viceversa – să fie inclusă în puterea executivă. Este ceva în contradicție cu principiul separației puterilor în stat, mai ales în cazul în care se vrea ca procurorii să devină magistrați. Statutul de magistrat prevede, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, independență față de părți. Cum să fie procurorul independent față de un funcționar public guvernamental care a comis o ilegalitate, dacă chiar el face parte dintr-o structură guvernamentală, în cazul în care Procuratura se vrea trecută la Ministerul Justiției?

Există o asemenea practică în alte state, dar ea nu este aplicabilă oriunde. Republica Moldova urmează să ia în calcul cerințele internaționale, inclusiv cele ale organizațiilor europene, dar să țină cot și de specificul național, de realitățile noastre. O lege bună, funcțională într-un stat anumit, fie Germania, Franța sau Marea Britanie, iar dacă o s-o implementăm la noi fără a lua în calcul realitățile din societatea noastră, nu v-a avea efectul scontat.

AVOCAȚII PARLAMENTARI

INSTITUȚIA NAȚIONALĂ A DREPTURILOR OMULUI – O DIMENSIUNE A DEMOCRAȚIEI

Anatol Munteanu,
Președintele Centrului
pentru Drepturile Omului
din Moldova

În fiecare an, la 10 decembrie, celebrăm un eveniment deosebit, de talie internațională, prin care se fac totalizări privind drepturile și libertățile fiecărui individ, oriunde s-ar afla el. Originea evenimentului e la mijlocul secolului trecut, în anul 1948, când Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat Declarația Universală a Drepturilor Omului – primul document juridic internațional în care sunt enunțate în mod solemn drepturile și libertățile fundamentale care trebuie să fie garantate fiecărei ființe umane din întreaga lume. A fost pentru prima dată în istorie când națiunile lumii au reușit să convină asupra unor principii de bază în domeniul justiției, al egalității și al drepturilor pentru toți. Republica Moldova a aderat la Declarație la 28 iulie 1990 (Hotărârea Parlamentului nr. 217)

Considerată cel mai important act al secolului XX, Declarația Universală a Drepturilor Omului a unit regimuri politice, sisteme religioase și tradiții culturale foarte diverse și chiar aflate în conflict, servind temelie și mijloc de inspirație pentru constituțiile statelor cu o orientare democratică. Gradul respectării drepturilor și libertăților omului este indicatorul de bază al statului de drept, determinând realizările unei societăți în toate domeniile: politic, economic, social, cultural, civil și de altă natură.

Pe plan internațional, în ultimii douăzeci de ani, s-a înregistrat un activism civic total deosebit în domeniul drepturilor omului. Prima reuniune internațională a instituțiilor naționale de promovare și protecție a drepturilor omului a avut loc la Paris, în 1991. Concluziile acestei reuniuni au fost valorificate prin Rezoluția nr. 54/1992 a Comisiei ONU a Drepturilor Omului, intitulată „Principiile de la Paris. Conform acestui document, statele membre sunt încurajate să creeze sau să consolideze instituțiile naționale, acestora

trebuie să li se confere un mandat cât mai amplu posibil în promovarea și protecția drepturilor omului.

În R. Moldova rolul de promotor al creării acestei instituții i-a revenit PNUD-ului, misiunile căruia, între anii 1995-1996 au studiat situația în domeniul drepturilor omului și au constatat existența circumstanțelor favorabile pentru crearea instituției naționale de protecție a drepturilor omului. Concluzia a fost prezentată la cea de-a doua Conferință Internațională a Instituțiilor Ombudsmanilor și Drepturilor Omului, desfășurată la Chișinău în 1996. Anume la această reuniune au fost abordate aspectele creării instituției ombudsmanului și în R. Moldova.

Experiența a fost utilizată la elaborarea Legii cu privire la avocații parlamentari, care a fost adoptată de Parlament la 17 octombrie 1997. Prin această lege s-a instituit funcția de avocat parlamentar și a fost creat Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, angajații căruia asigură asistență organizatorică, informațională, științifico-analitică în activitatea avocaților parlamentari. Statutul, sarcinile și atribuțiile principale ale Centrului au fost specificate în Regulamentul instituției, aprobat prin Hotărârea Parlamentului din 5 februarie 1998. Astfel, în activitatea lor, avocații parlamentari se conduc azi de trei documente specifice – Principiile de la Paris, Legea cu privire la avocații parlamentari și Regulamentul Centrului pentru Drepturile Omului.

Eficiența instituției depinde în mare parte de mandatul juridic pe care îl deține. Demult a devenit o oportunitate reglementarea constituțională a activității avocaților parlamentari, conform exemplului majorității statelor europene. Modificările de ordin constituțional și legal vor favoriza cu certitudine procesul de consolidare a Instituției avocaților parlamentari la exercitarea atribuțiilor de apărători ai drepturilor și libertăților omului. Din momentul creării instituției, această idee a fost promovată de către toți avocații parlamentari, dar, deocamdată, s-a ajuns doar la elaborarea unor propuneri de proiecte de legi în acest sens.

Instituția națională de promovare și protecție a drepturilor omului, inovație pentru R. Moldova, are deja 15 ani de existență, ani în care ea s-a impus, încet dar temeinic, ca o dimensiune a democrației în societatea noastră.

Moldova a fost printre primele state desprinse de la Uniunea Sovietică în care a început să activeze Centrul pentru Drepturile Omului (CpDOM), menirea căruia este nu numai de a proteja aceste drepturi, dar și de a le promova.

CpDOM a evoluat și în raporturi cu structurile internaționale de profil. Instituția avocaților parlamentari a devenit membră a Institutului European al Ombudsmanului, al Institutului Internațional al Ombudsmanului, al Asociației Ombudsmanilor și Mediatorilor Francofoni și al Rețelei Europene a Ombudsmanilor pentru Copii, întreține relații cordiale bilaterale cu ombudsmanii și mediatorii din alte state.

În cadrul celei de-a doua sesiuni a Subcomitetului de acreditate al Comitetului Internațional de Coordo-

nare a Instituțiilor Naționale pentru Drepturile Omului (ICC), care a avut loc pe 16-18 noiembrie 2009 la Geneva, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova a fost acreditat cu statutul B, fapt ce relevă capacitatea Instituției avocaților parlamentari să-și realizeze sarcinile în domeniul protecției drepturilor omului, dând dovadă de o recunoaștere a instituției pe plan internațional.

Subcomitetul de acreditare al ICC, în Recomandarea sa, a apreciat activitatea Centrului pentru Drepturile Omului ca „realizată în circumstanțe dificile, în special datorită alocării resurselor neadecvate, fapt, ce afectează capacitatea Centrului de a-și realiza competențele în mod eficient, încurajând instituția să-și continue angajamentul constructiv de raliere la sistemul internațional în domeniul drepturilor omului”.

În contextul Parteneriatului Estic, protecția adecvată a drepturilor și libertăților omului depinde de funcționarea eficientă a instituțiilor care sprijină statul de drept. Din aceste considerente, în anul 2009 a fost lansat „Programul de cooperare a ombudsmanilor țărilor Parteneriatului Estic”, având ca obiectiv pe termen lung îmbunătățirea capacităților instituționale ale oficiilor ombudsmanilor țărilor Parteneriatului Estic, implementat prin organizarea unei serii de traininguri privind protecția drepturilor omului, analiza legislației naționale, în vederea racordării acesteia la standardele europene, lansarea proiectelor științifice și a cercetărilor.

Instituția națională de protecție a drepturilor omului nu substituie activitatea organelor de drept, a autorităților publice locale sau a organizațiilor neguvernamentale în domeniu. Ea exercită o funcție complementară, iar consolidarea ei contribuie la sporirea eficienței sistemelor naționale și internaționale de promovare și protejare a drepturilor omului. Instituția este și trebuie să rămână autoritatea care să înlesnească echilibrul între autoritățile publice și societatea civilă. Ar fi greșit să credem că un atare mecanism de protejare a drepturilor omului este capabil să soluționeze toate problemele din domeniu, de care este preocupată comunitatea internațională, fiecare stat sau individ în parte.

Răspândirea rapidă a instituției ombudsmanului, care rămâne o instituție novatorie pentru majoritatea țărilor, este un exemplu concludent de transfer de inovație, ce are loc datorită efortului depus de oameni concreți și de instituții concrete. Această dezvoltare are loc în condiții specifice țării, în spațiul real al culturii și vieții politice, în interacțiune directă cu organele puterii de stat, cu structurile societății civile și, nu în ultimul rând, cu cetățenii. La noi, exploratori ai noului institut juridic au fost Alexei Potângă – director al CpDOM în perioada 1998-2003, Mihail Sidorov – avocat parlamentar în perioada 1998-2001, Constantin Lazari – avocat parlamentar 1998-2002, Raisa Apolschi – director al CpDOM în 2003-2008, Alina Ianucenco – avocat parlamentar în 2001-2004, Ivan Cucu – avocat parlamentar în 2005-2008, Oleg Efrim – avocat parlamentar în 2008-2009.

Experiența multor state cu democrație dezvoltată demonstrează că funcționarea corectă a instituției na-

ționale de apărare a drepturilor omului poate fi foarte efectivă. În mediul ombudsmanilor și mediatorilor se consideră că premisa cea mai importantă în acest sens este gradul de pregătire a cetățenilor și a societății de a susține instituția ombudsmanului, îndemnând statul să îndeplinească recomandările acesteia. Altfel spus, eficiența activității avocaților parlamentari depinde direct de gradul de maturitate și activism al societății civile.

Primii pași independenți ai statului Moldav în spațiul raporturilor internaționale a fost aderarea la DUDO pe 28.07.1990, urmată de adeziunea la ONU (2 martie 1992), iar mai apoi și la Consiliul Europei pe 13.07.1995 – fapte prin care am acceptat sisteme internaționale de protecție a drepturilor omului. Începând cu 12.09.1997, CEDO a devenit parte a sistemului de drept național. A fost oare pregătită Moldova să-și asume responsabilități atât de serioase? Este ea astăzi capabilă să asigure valorile aflate sub protecție CEDO? Doar pe art.2 CEDO Moldova deja are 4 condamnări, 73 de violări a dreptului de a nu fi supus la rele tratamente! Ce facem pentru a aduce valorile europene la noi acasă?

Astăzi, poziționarea statului nostru în universul drepturilor omului este total diferită față de cea de acum 15 ani. Spre exemplu, continuă negocierile privind ratificarea protocolului 12 la CEDO, încheiat la 4 noiembrie 2000, intrat în vigoare la 1 aprilie 2005 – Protocol distinct la Convenție, care conține un principiu general al interdicției oricărei discriminări. Protocolul 12 garantează dreptul la nediscriminare în privința tuturor drepturilor și libertăților recunoscute persoanelor în legislația internă a statelor contractante. Modul în care acestea își îndeplinesc obligația asumată intră în domeniul de aplicare a Convenției și al controlului exercitat de instanța europeană în materie. În aceeași ordine de idei, statul este foarte prudent la ratificarea Protocolului opțional la Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale (adoptat de Consiliul pentru drepturile omului pe 18 iunie 2008), care stabilește un mecanism de plângeri individuale în legătură cu încălcarea drepturilor economice, sociale și culturale.

Importanța și contribuția Instituției avocaților parlamentari pe plan național s-a extins treptat de la simpla misiune de familiarizare a comunității cu pactele și tratatele internaționale la care R. Moldova este parte până la monitorizarea gradului de respectare a drepturilor omului, efectuarea investigațiilor, înaintarea propunerilor de perfecționare a legislației în domeniul asigurării respectării drepturilor și libertăților omului, elaborarea cercetărilor și documentelor în domeniul drepturilor omului, care urmează a fi prezentate instituțiilor internaționale (ONU, Consiliul Europei).

Astăzi Instituția avocaților parlamentari determină politici în domeniul drepturilor omului prin:

- prezentarea rapoartelor independente către Comitetele ONU privind progresele înregistrate de stat în legătură cu implementarea convențiilor (Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale – mai 2010, Convenția împotriva tor-

turii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante – noiembrie 2009);

- formularea constatărilor pentru Evaluarea Periodică Universală și monitorizarea ulterioară a implementării de către stat a recomandărilor;
- realizează obiective derivate din Dialogul RM-UE privind liberalizarea regimului de vize, contribuind la asigurarea respectării drepturilor minorităților (prevenirea și combaterea fenomenului discriminării, rasismului, xenofobiei, antisemitismului, asigurarea garantării respectării drepturilor minorităților naționale și a libertății de religie, promovarea toleranței interetnice);
- realizează obiectivele și monitorizează implementarea de către autorități a PNADO;
- realizează obiectivele Strategiei de reformă a sectorului justiției.

Ratificarea de către Republica Moldova a Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului și a Protocolului opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante au fost expresia angajării statului în activitatea de apărare și respectare a drepturilor anumitor grupuri de cetățeni.

În acest context, apăruse necesitatea creării unor mecanisme legale interne, menite să contribuie la implementarea eficientă în practică a standardelor internaționale în domeniile vizate. Astfel, în ultimii 5 ani, Legea cu privire la avocații parlamentari a suferit modificări considerabile, în urma cărora avocaților parlamentari le-a fost atribuită calitatea de mecanism național de prevenire a torturii și a fost instituită baza juridică pentru funcționarea unui avocat parlamentar în calitate de promotor al drepturilor și libertăților copilului (avocatul parlamentar pentru protecția drepturilor copilului).

Realitatea social-politică contemporană solicită actorilor implicați o continuă perfecționare și adaptare la noile provocări ale timpului. În repetate rânduri, instituțiile internaționale au înaintat recomandări Republicii Moldova privind întreprinderea măsurilor pentru asigurarea bunei funcționări a Instituției avocaților parlamentari și asigurarea independenței acesteia (prin procedura de alocare a resurselor financiare; alocarea resurselor suficiente etc.), dar ele rămân, deocamdată, nerealizate. În acest context, prin ordinul Ministrului Justiției nr. 509 din 25 noiembrie 2011, a fost creat un grup de lucru pentru elaborarea amendamentelor la cadrul legislativ privind activitatea Centrului pentru Drepturile Omului și a Mecanismului Național de Prevenire a Torturii, în care au fost incluși reprezentanți ai Ministerului Justiției, Ministerului Finanțelor, Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, ai Centrului pentru Drepturile Omului, reprezentanți ai asociațiilor obștești și ale misiunilor diplomatice în R. Moldova. Sarcina grupului de lucru este de a studia legislația națională și internațională pertinentă, de a analiza recomandările structurilor internaționale și propunerile experților internaționali, inițierea amendamentelor la Legea cu privire la avocații parlamentari și la alte acte conexe în materie. Principalele aspecte, abordate de grupul de

lucru la nivel conceptual, țin de modul de numire în funcție a ombudsmanului, numărul avocaților parlamentari, durata mandatului, concretizarea formulei Mecanismului național de prevenire a torturii, procedura de aprobare a mijloacelor financiare, modificarea structurii instituției...

În mod firesc, se pune problema eficienței activității unei Instituții Naționale de Promovare și Protejare a Drepturilor Omului. Experiența altor state arată că prioritar ar fi respectul față de instituția statală de apărare a drepturilor omului și față de valorile democratice pe care ea le promovează. În condițiile R. Moldova, toți avocații parlamentari au ținut să aibă o pondere reală, și nu declarativă. Anume așa este posibilă realizarea rolului firesc de mediator între stat și societatea civilă, de partener al structurilor abilitate ale ONU și ale Consiliului Europei în lupta pentru implementarea reală a drepturilor omului, conform standardelor internaționale

Eforturile avocaților parlamentari la repunerea în drepturi a cetățenilor rămân zadarnice atunci când actele normative în vigoare permit tratarea echivocă a problemei, când conceptul de „drepturi ale omului” este interpretat diferit, când sunt aplicate „duble standarde” sau atunci când conceptul drepturilor omului este utilizat drept paravan pentru soluționarea anumitor probleme „de interes național”. Nu întotdeauna este înțeles faptul că activitatea avocatului parlamentar doar completează mijloacele existente de apărare a drepturilor și libertăților cetățenilor și nu atrage după sine revizuirea competențelor organelor puterii de stat.

La rândul său, statul, în persoana unor autorități și persoane cu funcții de răspundere, percepe uneori avocatul parlamentar drept un solicitant neîmpunător cu dreptul de ordonare sau decizie, recomandările căruia pot fi cu ușurință ignorate. „Nu știm cine este avocatul parlamentar” – asemenea exprimări mai pot fi auzite din partea unor funcționari sau a unor persoane cu funcții de demnitate publică. Acest lucru sugerează gândul că persoanele respective recunosc faptul că nu cunosc legile statului, dar poți oare să fii funcționar public, fără a cunoaște legile și realitățile din țara ta?

Astăzi Instituția avocaților parlamentari este formată din:

- patru avocați parlamentari, egali în drepturi, unul dintre care este specializat în problemele de protecție a drepturilor copilului;
- din funcționari;
- din 4 reprezentanțe – nord, sud, Unitatea Teritorial-Administrativă Gagauz-Yeri și la Varnița.

Apropo, voi menționa că printre succesele noastre se numără și deschiderea recentă a unei reprezentanțe Cp-DOM la Varnița. Avocații parlamentari exercită în aceste regiuni cele trei funcții caracteristice Instituției naționale de protecție a drepturilor omului:

- apărarea drepturilor omului, prin prevenirea încălcării acestora și repunerea în drepturi a omului;
- perfecționarea legislației din domeniul drepturilor omului;
- promovarea activității de instruire juridică a populației.

ANALIZA TEORETICĂ A ABORDĂRILOR PRACTICII JUDICIARE PRIVIND EFECTELE NULITĂȚII ÎN CADRUL GRUPURILOR DE CONTRACTE

Dorin Cimil,
doctor în drept, conf. univ.,
Catedra drept civil, USM

Obiectul cercetării științifice al prezentului articol vor fi câteva pasaje ale *practicii judiciare ce se referă la efectul nulității actului juridic inițial dintr-un grup de contracte și efectele produse asupra actului juridic următor*, expuse în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației care reglementează nulitatea actului juridic civil.

„În ceea ce privește răsfrângerea efectelor nulității actului juridic față de terți, se va reține că anularea actului juridic inițial atrage și anularea actului juridic următor, datorită legăturii lor reciproce”.

Legăturile reciproce dintre contracte se exprimă prin formula grupului de contracte sau a lanțului de contracte, care reprezintă o unitate omogenă de contracte ce au în comun același obiect al prestațiilor sau, având o structură diferită a contractelor, au „obligații caracteristice”. Efectele conjugate ale mai multor contracte oferă posibilitatea de a înfrânge limitele puse, de regulă, relativității convenției cu un beneficiu dublu: 1) extinderea câmpului de aplicare a acțiunii directe dincolo de cazurile anume prevăzute de lege și 2) angajarea răspunderii contractuale a unei părți a contractului față de un terț, legat de primul contract printr-o convenție distinctă¹. Abordarea teoretică a grupului de contracte pe acest palier vine să ancoreze în circuitul științific conceptele despre asimilarea terților cu statutul juridic rezervat părților, extinderea răspunderii contractuale și la alte persoane decât părțile contractante, și sprijinirea principiului *pacta sunt servanda* exclusiv pe litera legii.

În cazul în care jurisprudența națională sancționează la nivel de hohărâre explicativă a practicii

judiciare, *„răsfrângerea efectelor nulității actului juridic față de terți se va reține că anularea actului juridic inițial atrage și anularea actului juridic următor, datorită legăturii lor reciproce”*. Trebuie de menționat că teoria grupului de contracte este recunoscută și atunci oportunitatea celor două paliere indicate mai sus urmează să fie abordată mai întâi la nivel teoretic și mai apoi la nivelul implementării practice.

În cazul grupării de contracte, există mai multe contracte distincte. Dar pot exista situații, cu referință la donația cu sarcină, în care pot apărea dubii asupra existenței unui contract complex unic sau a unei grupări de contracte unice. Soluția practică a determinării categoriei acestor contracte poate fi găsită prin intermediul calificării distributive pentru grupurile de contracte și calificarea exclusivă – pentru contractele complexe. Efectele calificării diferă în funcție de faptul dacă suntem în prezența unui contract independent sau a unor contracte interdependente. Calificarea exclusivă presupune existența unei singure naturi juridice a contractului complex, fie împrumutată de la componenta de bază a entității, fie o natură juridică nouă, distinctă de componentele sale. Calificarea distributivă, dimpotrivă, se reduce la existența mai multor matrice contractuale, proprii fiecărui contract, parte componentă a grupului de contracte.

Pentru distingerea practică a contractelor independente și interdependente, doctrina² a elaborat un șir de situații aplicabile acestei metodologii:

- în absența indicației exprese a subordonării contractelor unul față de celălalt;
- existența unei clauze distincte pentru fiecare dintre contractele invocate;
- în cazul substituirii unui contract cu altul, în lipsa de stipulație contrară, contractul reînnoit se consideră a fi independent de contractul precedent;
- încheierea de către aceeași persoană, dar în calități juridice diferite, a două contracte, unul în calitate de mandatar, iar celălalt în calitate de comisionar;
- existența unor durate diferite pentru fiecare din cele trei contracte încheiate succesiv între aceleași părți și având același obiect;

- existența unor dispoziții proprii în fiecare contract impune calificarea lor separată;
- fiecare contract este independent de celălalt, până când se face dovada legăturii lor intime, astfel încât existența unuia este subordonată realizării celuilalt.

Dacă persoanele contractante nu s-au exprimat cu claritate asupra calificării lor, atunci instanța de judecată poate opta în favoarea interdependenței lor, în formula accesorieității unuia față de altul, coeziunii prin unitatea cauzei sau prin cauza lor comună. Instanța de judecată, pentru a ajunge la o asemenea concluzie, trebuie să analizeze circumstanțele încheierii contractelor, precum și convingerea părților că acestea sunt indisociabile.

Interdependența contractelor are drept consecință faptul că soarta unuia este legată de soarta celuilalt. Astfel, putem evidenția și efectele constructive ale interdependenței contractelor, care n-au fost abordate de jurisprudența națională, și anume:

- validarea unui contract pentru că este legat de altul;
- determinarea obligațiilor uneia dinre părțile contractante în funcție de obligațiile stipulate în contractul principal;
- deschiderea unei acțiuni directe în beneficiul uneia dintre părțile unui contract contra părții dintr-un alt contract;
- aplicarea obligațiilor dintr-un contract subordonat la regulile contractului dominant;
- posibilitatea pentru partea legată de doi contractanți diferiți de a opune altuia, pentru respingerea cererii de despăgubire, neexecutarea unui alt contract;
- suspendarea rezilierii sau a reînnoirii anumitor contracte, care formează împreună cu altele un tot omogen și indisociabil.

Vânzarea comercială, care implică circulația mărfurilor, este precedată și urmată de alte vânzări. Vânzătorul deține bunul vândut de la un autor, care l-a primit el însuși de la altul, iar cumpărătorul îl revinde unui subdobânditor. În acest cadru, persistă problema repercursiunii rezoluțiunii sau nulității unei vânzări asupra întreg lanțului de contracte.

Jurisprudența și doctrina internațională, în special cea franceză³, consideră că calificarea „grup de contracte” nu este proprie rețelilor de vânzare, dar este o categorie a teoriei generale a contractelor și problema divizibilității contractelor în cadrul grupului urmează a fi tratată de la caz la caz.

Indivizibilitatea între contracte, în calitate de legătură intimă, urmează să fie probată de partea care se prevalează de ea și, în cele mai dese cazuri, se sprijină pe prevederile legislației consumatorilor. Indivizibilitatea stipulată de părți, deseori una

în detrimentul celeilalte, nu urmează a fi susținută de instanțele de judecată și judecătorul urmează să nu țină cont de ea în cadrul stabilirii răspunderii între membrii grupului.

În situația când membrii grupului de contracte nu au tratat unii cu alții, se aprecia inițial existența răspunderii contractuale, situație ce n-a rezistat aprecierilor Plenului Curții de Casație franceze, care a condamnat, în general, această abordare, lăsând-o valabilă doar pentru rețelele de contracte ce cuprind un contract translativ, unde acțiunile în garanție contra co-contractanților au un caracter contractual.

Sancțiunea aplicată acestor acte inițiale lasă fără fundație actele ulterioare, iar efectele sancțiunii se transmit în mod natural către actele juridice ulterioare. Invalidarea tuturor actelor civile, subsecvente actului juridic anulat, nu reprezintă o soluție pentru complexitatea lumii reale, deoarece actele subsecvente sunt uneori izolate de contaminarea indusă de actul principal⁴.

„Astfel, alt efect al nulității actului juridic este (sau poate fi) anularea actului juridic subsecvent, ca urmare a anulării actului juridic inițial”. Excepția de la această regulă poate avea loc doar în cazurile stipulate în lege (spre exemplu, art.331, 375 Cod civil).

Codul civil mai stabilește că „partea și terții de bună-credință au dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin actul juridic nul”.

Până la urmă, nulitatea actului juridic civil, în speță a contractului civil, reprezintă o politică legislativă și una jurisdicțională, care urmează să se bazeze pe anumite repere legale:

- legea favorizează consolidarea actului juridic în neregulă, încercând să evite nulitatea;
- descurajarea realizării neregulilor, prin indicarea perspectivei co-contractanților de a refuza încheierea actelor juridice civile, despre care, în mod aprioric, știu că urmează să fie anulate;
- favorizarea persoanei care cere nulitatea să aibă un alt interes, decât desființarea actului juridic;
- stabilirea coraportului dintre variabilitatea forței nulității și importanța regulii violate;
- prezența altor mecanisme juridice, care ar asigura eficacitatea regulii imperative, decât pronunțarea nulității (sanțiuni penale legale, conversia prin reducere ș.a.)⁵.

Judecătorul care examinează cererea privind constatarea nulității, chiar dacă este juridic obligat să pronunțe o nulitate de drept, atunci când se întrunesc condițiile legale necesare, are, totuși, o putere de apreciere a faptelor și circumstanțelor, pentru a constata dacă acestea atentează la calități-

le substanțiale ale actului juridic civil, de exemplu - viciu de consimțământ, eroare, leziune.

În cadrul polemicii, stabilite în literatura juridică internațională, despre faptul posibilității înaintării acțiunii în restituție în privința terței persoane, care este posesorul de bună-credință, în temeiul actelor juridice declarate nule într-un șir de contracte, argumentul de bază constă în imposibilitatea apariției dreptului de proprietate asupra bunurilor în baza unor contracte nule, care nu produc efectele juridice necesare pentru dobândirea unui drept real.

Din motiv că posesorul de bună-credință nu dobândește drept de proprietate asupra bunurilor, se poate admite restituția bilaterală în privința întregului lanț de contracte.

Dar, împotriva acestui argument poate fi pusă în discuție problema concurenței acțiunilor înaintate de către proprietar către posesorul de bună-credință al bunului, iar înzestrarea proprietarului cu facultatea de a cere de la posesorul de bună-credință prin intermediul acțiunii în restituție pune la îndoială capacitatea acțiunii în vindecare, regimul juridic al căreia este operabil pentru asemenea situații, în care se poate cere bunul de la posesorul de bună-credință, ce-l deține fără a avea un titlu legitim. Calitatea de posesor de bună-credință nu presupune ca persoana în cauză să dețină titlu legitim asupra bunului ce-l posedă, există numai prezumpția posesiunii legale, fără investirea lui cu oricare titlu legal.

Dezlegarea juridică a balanței intereselor proprietarului și a posesorului de bună-credință se poate produce prin inacceptarea legală a aplicării acțiunii în restituție față de terțele persoane. Proprietarul poate, la alegerea lui, să-și apere drepturile lezate prin înaintarea unei acțiuni în vindecare față de terțele personae și va fi satisfăcut de către instanțele de judecată, dacă posesorul bunului este de rea-credință, l-a primit cu titlu gratuit sau bunul a ieșit din posesia proprietarului în bază de contract, dar contrar voinței sale (violența, inducere în eroare etc.). Sau proprietarul mai poate înainta față de vis-à-vis-ul său contractual o acțiune în restituție în temeiul nulității contractului, care se va manifesta în restituirea costului bunului⁶.

În lipsa unei reglementări exprese în legislația Federației Ruse privind temeiurile și modul apariției dreptului de proprietate asupra bunului al posesorului de bună-credință și temeiurile de stingere a dreptului de proprietate al părții primare a contractului declarat nul, acest mecanism este explicat prin prezența „faptei juridice complexe”, care include un șir de elemente ce au importanță juridică, și numai cumulul lor duce la apariția efectelor prezentate mai sus.

Legislația civilă a României, la fel, evită să vorbească expres despre desființarea actelor de dispoziție subsecvente, menționând doar că „acțiunea în restituire poate fi exercitată și împotriva terțului dobânditor”. Legiuitorul stabilește doar excepțiile de la această regulă⁷:

- acțiunea în restituire nu poate fi formulată față de terțul dobânditor, dacă regulile de carte funciară îl împiedică să o facă;
- acțiunea în restituire nu poate fi utilizată nici împotriva dobânditorului de bună-credință a unui bun imobil, dacă acesta dovedește întrunirea tuturor condițiilor pentru dobândirea proprietății asupra bunurilor mobile prin posesie de bună-credință;
- restituirea nu va putea fi solicitată nici terțului care a uzurpat bunul ce face obiectul acțiunii în restituire;
- toate actele juridice, cu excepția celor de dispoziție și cu excepția celor cu executare succesivă (care vor putea fi menținute cel mult un an de la data desființării titlului constitutorului, dacă au fost supuse formalităților de publicitate prevăzute de lege) vor fi menținute, conform art.1649 al Noului Cod civil, dacă au fost făcute în favoarea unui terț de bună-credință.

Cadrul normativ al Republicii Moldova la acest capitol este mai dezvoltat decât reglementările de rigoare ale Federației Ruse și cuprinde instituția posesiei ca stare de fapt, ce produce efecte juridice pentru posesorul care urmează să întrunească un șir de condiții.

„Posesiunea se dobândește prin exercitarea voită a stăpânirii de fapt a bunului,, și „Posesorul este prezumat proprietar al bunului, dacă nu este dovedit că a început a posedea pentru un altul. Această prezumpție nu operează în cazul în care dreptul de proprietate trebuie înscris în registrul public și nici față de un fost posesor al cărui bun a fost furat, pierdut sau ieșit din posesiune în alt mod, fără voia lui, cu excepția banilor și titlurilor de valoare la purtător”.

Iar instituția de posesiune de bună-credință oferă posesiune legitimă asupra bunurilor. „Este considerată posesor de bună-credință persoana care posedă legitim sau care se poate considera îndreptățită să posedă, în urma unei examinări diligente, necesare în raporturile civile, a temeiurilor îndreptățirii sale. Buna-credință este prezumată”.

Practica contractuală și cea judiciară atestă cazuri când defectele actelor juridice nu sunt vizibile și sunt mai puțin sesizabile de către părți sau persoanele terți în cadrul executării obligațiilor ce derivă din contract. Înelișul extern al actului juridic defect, apreciat de lege cu nulitate absolută,

are efecte de ordin patrimonial asupra subiecților actului juridic și terților persoane sau poate servi temei fals de săvârșire a altor acte juridice civile în lanț. În aceste cazuri, pentru a distruge învelișul extern al actului juridic defect și a lichida efectele negative deja produse sau preîntâmpinarea lor în viitor, apare necesitatea constatării pe cale judiciară a nulității absolute a actului juridic prin acțiuni în nulitate sau acțiune *negationis* - denumire special propusă pentru determinarea categoriei respective de acțiune⁸. Însă, conform prevederilor legislației noastre, stabilite în art. 217 Cod civil, „Nulitatea absolută a actului juridic poate fi invocată de orice persoană care are un interes născut și actual. Instanța de judecată o invocă din oficiu. Nulitatea absolută nu poate fi înlăturată prin confirmarea de către părți a actului lovit de nulitate. Acțiunea în constatare a nulității absolute este imprescriptibilă”. Această reglementare expresă permite instanței de judecată *ex officio* să intervină în invocarea nulității absolute a actului juridic și să respingă toate cerințele bazate pe acestea, chiar dacă părțile litigante nu vor cere aceasta.

La prima vedere, intervenția instanței de judecată în invocarea din oficiu a nulității absolute, poate veni în contradicție cu legislația procesual civilă, unde instanța de judecată, de una singură, în afara cerinței reclamantului în acțiunea inițială sau părătului, formulată în acțiunea reconvențională, nu poate depăși prin hotărârea sa pronunțată pe marginea soluționării litigiului civil între părți limitele cerințelor invocate în acțiune. Însă, invocarea din oficiu a nulității absolute nu reprezintă, în esență, nici ieșire în afara limitelor cerințelor invocate de către părți în acțiune, nici modificarea obiectului acțiunii sau introducerea unei noi acțiuni, dar reprezintă un element de calificare juridică a raporturilor juridice ce se efectuează de către instanța de judecată în cadrul judecării oricărei pricini civile, indiferent de cerința procesuală a părților.

În prezent, aparent poate fi văzută problema că restituția, în calitate de modalitate de lichidare a efectelor juridice, și anume a consecințelor actului juridic civil (contractului), „se accesează” în cazul în care părțile actului juridic nevalabil au transmis unul altuia anumite bunuri determinate generic, în rezultatul căruia se transmit drepturile (titlurile) asupra acestora, iar în cadrul restituției, drepturile cesionate se vor întoarce către titularii lor inițiali. Dar această reprezentare a regimului juridic al restituției este una greșită, deoarece temeiul transferului drepturilor asupra bunurilor determinate generic reprezintă nu însăși actul juridic nevalabil, ci transmiterea acestor bunuri, după care are loc contopirea cu bunurile analogice ale dobânditorului și formarea unui bun nou aflat în posesia recipientului.

Deoarece în cazul contopirii bunurile generice se depersonalizează, pierzându-și calitățile inițiale, în sens juridic putem vorbi despre pieirea stării inițiale a lor și formarea unui bun nou al dobânditorului. În cadrul stabilirii regimului juridic al bunului nou format al recipientului, putem aplica regulile accesiunii mobiliare, stabilite în art.330 Cod civil.

Însăși contopirea bunurilor în rezultatul transmiterii lor reprezintă temeiul apariției dreptului de proprietate al recipientului asupra bunurilor și nicidecum actul juridic nevalabil⁹.

Ideea pe care o împărtășim se bazează pe argumentele că actul juridic nevalabil - acțiune care posedă numai fațada actului juridic, dar, în virtutea ilegalității sale sau a defectualității interne, nu poate crea consecințe juridice - nu este un fapt juridic. Art.8 al Codului civil nu plasează actul juridic nevalabil în lista temeiurilor de apariție a drepturilor și obligațiilor civile. În acest context, și restituția prevăzută în art.219 alin.2 Cod civil - “fiecare parte trebuie să restituie tot ceea ce a primit în baza actului juridic nul, iar în cazul imposibilității de restituire, este obligată să plătească contravaloarea prestației” - nu poate fi considerată în calitate de formă aparte de apărare a intereselor părților actului juridic nul. Restituția nu se înscrie în categoria metodelor de apărare a drepturilor civile, prevăzute de art.11 al Codului civil, dar poate fi privită ca parte componentă a metodelor tradiționale de apărare a drepturilor civile, menite să recupereze interesele subiecților pătimiți de transmiterea fără temei sau temei insuficient a bunurilor.

În concluzie, menționăm că interesele persoanelor care au săvârșit acțiuni numite „acte juridice nule” sunt afectate nu de însăși actele juridice nule, ci de acțiunile următoare de exercitare a drepturilor subiective inexistente și executarea obligațiilor corelative aparente. Efectele acestor acțiuni urmează să fie depășite cu ajutorul instituțiilor civile tradiționale, precum ar fi acțiunile în revendicare, condiție (îmbogățire fără justa cauză) și reparare a bunurilor.

Natura juridică a raporturilor de restituire depinde de faptul cui îi aparține bunul pe care urmează să-l restituie partea care l-a obținut în temeiul actului juridic nul¹⁰.

În temeiul raporturilor de restituire, dobânditorul poate fi obligat să restituie bunurile care îi aparțin. Iar în cazul imposibilității¹¹ de restituire a bunurilor primite în temeiul actului juridic nul, este obligat, conform legislației Republicii Moldova, să plătească contravaloarea prestației. Regula este analogică cu prevederile art.1193-1393 ale Codului civil, care stabilesc obligativitatea restituirii în natură, iar în cazul imposibilității de a restitui în natură, restituirea bunului se efectuează la prețul din momentul dobândirii. Convențional, aceste cerințe le putem numi *condiționale*.

A doua regulă a restituirii constă în faptul că pot fi restituite bunurile care i-au aparținut transmițătorului. Astfel, dacă bunurile nefungibile, transmise în temeiul unui act juridic nul s-au păstrat în natură, iar actul juridic de dispoziție poartă un caracter cauzal, atunci defectele cauzei duc implicit la nulitatea actului juridic civil. În rezultatul acestei situații, drepturile asupra bunurilor nu trec de la transmițător către dobânditor, iar transmițătorul obține dreptul de a cere restituirea bunului, care și așa îi aparține cu drept de proprietate. Astfel de cerințe sunt asemănătoare cu acțiunile de revendicare, prevăzute de art.374 Cod civil. Convențional, aceste cerințe le putem numi *de revendicare*.

Persistă situații în care transmițătorul bunului, în temeiul actului juridic nul, este o persoană neîmputernicită. Respectând logica art.226 Cod civil, aceste acte sunt lovite de nulitate relativă și persoana neîmputernicită se prezumă a fi titularul dreptului transmis până la recunoașterea nevalabilității pe cale judiciară, de aceea ne aliniem părerilor autorilor care pledează pentru dreptul persoanei neîmputernicite de a cere restituirea bunurilor transmise în temeiul unui act juridic nul.

Una dintre primele cercetări teoretice, bazate pe prevederile legislației civile contemporane, ale problemei apariției dreptului de proprietate asupra bunului înstrăinat de către persoana neîmputernicită dobânditorului de bună-credință reprezintă lucrarea¹² profesoarei Rahmilovici V. A. Ideea expusă vine să argumenteze încetarea dreptului de proprietate a proprietarului inițial și apariția dreptului de proprietate asupra bunului la posesorul de bună-credință. Temeiul juridic de încetare a dreptului de proprietate a proprietarului inițial și apariția dreptului de proprietate asupra bunului la posesorul de bună-credință este considerat de autoarea concepției în cauză fapta juridică complexă, ce cuprinde un șir de elemente cu valențe juridice proprii și numai cumulul lor poate produce efectul juridic respectiv, și anume - încetarea dreptului unei persoane și apariția dreptului la o altă persoană.

Ce se întâmplă în cazul în care posesorul de bună-credință încheie un contract oneros translativ de proprietate cu următorul posesor? Poate acesta deveni proprietarul bunului?

În acest caz, putem apela la prevederile art. 305 Cod civil, care menționează că „*Posesorul este prezumat proprietar al bunului, dacă nu este dovedit că a început a poseda pentru un altul. Această prezumție nu operează în cazul în care dreptul de proprietate trebuie înscris în registrul public și nici față de un fost posesor al cărui bun a fost furat, pierdut sau ieșit din posesiune în alt mod, fără voia lui, cu excepția banilor și titlurilor de valoare la purtător. Se va considera că posesorul anterior a fost proprietar al bunului pe parcursul perioadei în care l-a posedat*”.

Astfel, atât primul posesor, titular inițial al dreptului transmis către posesorul secund, în temeiul legii, poate fi considerat proprietarul bunului și, deci, poate transmite dreptul asupra bunului următorilor posesori.

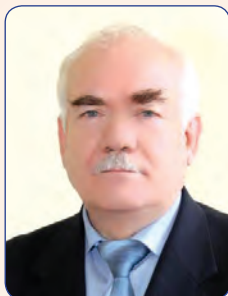
Legislația Republicii Moldova ne oferă suficiente repere pentru a proteja interesele dobânditorilor de drepturi asupra bunurilor în temeiul unui lanț de contracte, iar opinia conform căreia, dacă primul contract/act juridic al lanțului este ilegal, atunci sunt ilegale și contractele/actele juridice subsecvente, nu poate avea suport teoretic și legal. Exemplu de aceeași reglementare ne oferă și una din codificațiile recente ale legislației civile, și anume: Codul civil al Olandei conține regula conform căreia drepturile patrimoniale dobândite în temeiul unui act juridic nul cu titlu oneros are valoare juridică, iar în unele cazuri - și în temeiul contractelor cu titlu gratuit (art.45 p.5 cartea 3).

Bibliografie:

- 1 Citat după: Paul Vasilescu. Relativitatea actului juridic civil. Repere pentru o nouă teorie generală a actului de drept privat. București, Editura Rosetti, 2003, p.119.
- 2 Ion Turcu. Vânzarea în Noul Cod civil. București, Editura C.H. Beck, 2011. p.69.
- 3 Philippe Malaurie, Laurent Aynes, Pierre Yves-Cautier. Contractele civile. Trad. Diana Dănișor. București, 2009, p.10.
- 4 Gheorghe Cristian. Nulități de drept comercial. București, Editura C.H. Beck, 2010. p.32.
- 5 Philippe Malaurie, Laurent Aynes, Philippe Stoffel-Munck. Drept civil. Obligațiile. Trad. Diana Dănișor. București, 2009, p.354.
- 6 Гутников О.В. Недействительные сделки в гражданском праве (теория и практика оспаривания). М., Статут, 2008. p. 204.
- 7 Popa Ionuț-Florin. Rezoluțiunea și rezilierea contractelor în Noul Cod civil. București. Universul juridic, 2012, p. 309-310.
- 8 Тузов Д.О. Ничтожность и оспоримость юридической сделки: пандектное учение и современное право. М., Статут, 2006, p.71.
- 9 Гражданское право: актуальные проблемы теории и практики/ под общ. ред. В.А.Белова. М., 2009, p.389.
- 10 Байбак В.В. Реституционные, кондикционные и виндикационные требования в гражданском обороте.// Объекты гражданского оборота. Сборник статей/ Отв. ред. М. А. Рожкова. М., Статут, 2007, стр.180.
- 11 Imposibilitatea restituirii bunurilor în natură poate fi în cazul pieririi bunurilor nefungibile sau înstrăinarea lor către terțe persoane.
- 12 Рахмилович В. А. О праве собственности на вещь, отчужденную неуправомоченным лицом добросовестному приобретателю.// Проблемы современного гражданского права: Сборник статей. М., Городец, 2000, p.126-144.

UNELE REFLECȚII PRIVIND INTERZICEREA DISCRIMINĂRII ÎN SFERA MUNCII ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII ÎN DREPTURI A TUTUROR SALARIAȚILOR

Nicolae Romandaș,
dr., prof. univ., Universitatea
de Stat din Moldova

Eduard Boișteanu,
dr., conf. univ., Universitatea
de Stat „Alec Russo” din Bălți

Discriminarea reprezintă tratamentul diferențiat aplicat unei persoane în virtutea apartenenței acesteia, reale sau presupuse, la un anumit grup social. Discriminarea este o acțiune individuală, dar dacă membrii aceluiași grup sunt tratați sistematic în mod similar, aceasta constituie și un patern social de comportament agreat. În științele sociale, termenul face trimitere, în general, la un tratament prejudiciant, cu efecte negative asupra celui vizat.

Cum poate fi definit conceptul de discriminare în sfera muncii? Prin *discriminarea în sfera muncii* se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, operată în privința unui salariat pe criterii de sex, vârstă, rasă, culoare a pielii, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, domiciliu, handicap, infectare cu HIV/SIDA, apartenență sau activitate sindicală, precum și pe alte criterii ce nu țin de calitățile sale profesionale. Putem invoca în continuare următoarele exemple de discriminări în sfera muncii: refuzul de a angaja o femeie pe motiv că este însărcinată, că are la întreținere unul sau doi copii minori; refuzul de a acorda același salariu unei persoane de sex feminin comparativ cu o persoană de sex masculin, deși desfășoară același tip de activitate și în aceleași condiții de muncă.

Cercetările efectuate au identificat existența mai multor tipuri de discriminare. În general, este operată distincția între *discriminarea directă* și *cea indirectă*. Primul tip apare atunci când tratamentul diferențiat este generat în mod intenționat, în timp ce cel de-al doilea tip apare atunci când acest tratament are la bază o decizie inechitabilă luată anterior. De exemplu, discriminarea directă este prezentă atunci când două persoane, având

Summary

This Article endeavors to provide such a conceptualization and to lay the groundwork for a legal theory that accounts for discrimination in the workplace. It suggests that regulation of some of the more complex, subtle forms of discrimination common in today's workplace requires a focus on the operation of discriminatory bias as influenced, enabled, and even encouraged by the structures, practices, and dynamics of the organizations and groups within which individuals work.

pregătire egală și o funcție similară, sunt plătite în mod diferențiat din cauza că una dintre acestea aparține unui anumit grup etnic. Discriminarea indirectă apare atunci când cele două persoane sunt plătite în mod diferit, deoarece au fost angajate în poziții diferite, deși aveau aceeași pregătire¹.

Pentru reducerea discriminării au fost elaborate o serie de strategii menite să asigure egalitatea de șanse în zonele în care au fost în mod sistematic subreprezentate persoanele ce fac parte din grupuri supuse în mod tradițional discriminării. În Statele Unite aceste strategii poartă numele de *acțiune afirmativă*², în timp ce în Marea Britanie sunt cunoscute sub denumirea de *discriminare pozitivă*³. Aceste strategii nu presupun o „discriminare inversă”, ci au menirea să asigure egalitatea de șanse pentru toți cetățenii, indiferent de grupul căruia îi aparțin. Discriminarea pozitivă și acțiunea afirmativă presupun, pe de o parte, recunoașterea dezavantajelor acumulate de grupurile respective și, pe de altă parte, dezvoltarea de politici și de practici care ajută la depășirea dificultăților⁴.

Acțiunea afirmativă este frecvent asociată cu *cote*, care se prezintă ca un sistem în care un număr de posturi sunt rezervate pentru persoane aparținând unui grup desemnat, și la care alte persoane, poate cu calificări superioare, nu pot pretinde, deoarece ele nu aparțin acestui grup. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 34 alin. (4) din *Legea RM nr. 60/2012 „Privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități”*⁵, angajatorii, indiferent de forma de organizare juridică, care, conform schemei de încadrare a personalului, au 20 de angajați și mai mult, creează sau rezervează locuri de muncă și

angajează în muncă persoane cu dizabilități într-un procent de cel puțin 5 la sută din numărul total de salariați.

În opinia autorului Arturo Bronstein⁶, sistemul de cotare (*the quota system*) reprezintă un caracter controversat și, deci, a fost contestat din diferite motive, dar, în special, din considerentul că un asemenea sistem poate intra în conflict cu principiul egalității de tratament, atunci când acesta creează un tratament preferențial pentru grupurile care, istoricește, au fost dezavantajate, dar poate acționa în detrimentul altor grupuri, care, istoricește, nu au fost afectate, astfel apare o discriminare inversă.

Rejecția sistemului de cotare, cel puțin în formele sale rigide, s-ar părea că formează poziția Curții Europene de Justiție, care și-a exprimat viziunea conform căreia prevederile legale privind acțiunile afirmative sub forma sistemului de cotare se recunoaște ca o discriminare directă pe motive de sex. Cu toate acestea, Curtea Europeană de Justiție a acceptat faptul că unele preferințe pot fi statuate pentru sexul subreprezentat, cu condiția respectării unor anumite exigențe. Astfel, în cazul *Kalanke* (nr. 450/93), s-a arătat că *Directiva nr. 76/207 CEE a Consiliului din 9 februarie 1976 referitoare la punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în ceea ce privește accesul la muncă, la formare profesională, la promovare profesională și la condițiile de muncă*⁷ autorizează măsuri naționale în domeniul accesului la muncă, inclusiv promovarea, care, favorizând în special femeile, au drept scop să amelioreze capacitatea acestora de a concura pe piața muncii și de a urma o carieră pe picior de egalitate cu bărbații. Nu constituie o măsură de acest tip reglementarea națională care garantează prioritatea absolută și necondițională a femeilor cu ocazia unei numiri sau promovări, căci aceasta trece dincolo de dezvoltarea egalității de șanse și îi substituie rezultatul, egalitatea de reprezentare, la care doar punerea în practică a unei astfel de egalități ar putea ajunge.

Egalitatea în drepturi a cetățenilor Republicii Moldova – în fața legii și a autorităților publice – constituie un principiu de drept de valoare constituțională, fiind reglementat de art. 16 alin. (2) din Constituția RM. Articolul 8 din Codul muncii al Republicii Moldova (în continuare – CM al RM)⁸ adaptează acest principiu constituțional la specificul raporturilor juridice de muncă.

În conformitate cu prevederile art. 8 alin. (1) din CM al RM, în cadrul raporturilor de muncă acționează principiul egalității în drepturi a tuturor salariaților. Orice discriminare, directă sau indirectă, a salariatului pe criterii de sex, vârstă, rasă, culoare a pielii, etnie, religie, opțiune politică, origine socială, domiciliu,

liu, handicap, infectare cu HIV/SIDA, apartenență sau activitate sindicală, precum și pe alte criterii nelegate de calitățile sale profesionale, este interzisă.

În opinia legiuitorului nostru, nu constituie discriminare stabilirea unor diferențieri, excepții, preferințe sau drepturi ale salariaților, care sunt determinate de cerințele specifice unei munci, stabilite de legislația în vigoare sau de grija deosebită a statului față de persoanele care necesită o protecție socială și juridică sporită.

Așadar, prin această ultimă construcție normativă (art. 8 alin. (2) din CM al RM) legiuitorul stabilește o derogare de la principiul egalității de tratament pentru anumite activități sau persoane care necesită o protecție social-juridică sporită (salariații cu obligații familiale, salariații în vârstă de până la 18 ani ș.a.).

După cum se arată în art. 8 alin. (1) din CM al RM, se interzice orice discriminare, directă sau indirectă, a salariatului pe criterii de vârstă. Totodată, trebuie să subliniem că, în legislația comunitară, interzicerea discriminărilor pe criterii de vârstă constituie un element esențial pentru realizarea obiectivelor stabilite în liniile directoare privind ocuparea forței de muncă și încurajarea diversității la încadrarea în muncă. Cu toate acestea, diferențele de tratament legate de vârstă pot fi justificate în anumite împrejurări și necesită dispoziții specifice, care pot varia în funcție de situația statelor membre. Așadar, este esențial să se facă distincție între diferențele de tratament care sunt justificate, îndeosebi prin obiective legitime de politică a ocupării forței de muncă, a pieței muncii și a formării profesionale, și discriminările care trebuie să fie interzise.

Art. 6 alin. (1) primul paragraf din *Directiva 2000/78/CE a Consiliului Uniunii Europene din 27 noiembrie 2000 „De creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă”* permite statelor membre să prevadă în legislația națională un tratament diferențiat întemeiat pe criteriul vârstei, care nu constituie o discriminare atunci când este justificat în mod obiectiv și rezonabil, în cadrul dreptului național, de un obiectiv legitim, în special - de obiective legitime în politica ocupării forței de muncă, a pieței muncii și a formării profesionale, iar mijloacele de realizare a acestui obiectiv sunt corespunzătoare și necesare. Al doilea paragraf al aceluiași alineat enumeră mai multe exemple de tratament diferențiat, care prezintă caracteristici de tipul celor menționate în primul paragraf.

Astfel, tratamentul diferențiat se poate referi în special la:

- a) aplicarea unor condiții speciale de acces la un loc de muncă și la formarea profesio-

- nală, de încadrare și de muncă, inclusiv a condițiilor de concediere și de remunerare, pentru tineri, lucrători în vârstă și pentru cei care au persoane la întreținere, pentru a favoriza integrarea lor profesională sau pentru a le asigura protecția;
- b) stabilirea unor condiții minime de vârstă, de experiență profesională sau de vechime în muncă, pentru accesul la încadrare în muncă sau pentru anumite avantaje legate de încadrarea în muncă;
- c) stabilirea unei vârste maxime pentru încadrare, bazată pe formarea necesară pentru postul respectiv sau pe necesitatea unei perioade de încadrare rezonabilă înaintea pensionării.

Așadar, evaluarea compatibilității legislației cu privire la vârstă trebuie să fie bazată pe „testul de justificare” din art. 6 din Directiva 2000/78, care prevede că un tratament diferențiat pe motive de vârstă nu constituie o discriminare atunci când este justificat în mod obiectiv și rezonabil de un obiectiv legitim (care include obiective legitime în politica ocupării forței de muncă, a pieței muncii și a formării profesionale) și dacă mijloacele utilizate sunt proporționale cu obiectivul urmărit⁹.

În cazul *Gisela Rosenbladt* (nr. C-45/09)¹⁰, s-a pus problema compatibilității cu Directiva 2000/78 a unei reglementări naționale care prevede o clauză de încetare automată a contractelor de muncă ale salariaților care au împlinit vârsta de 65 de ani pentru motivul că au posibilitatea de a beneficia de pensie.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene a relevat că art. 6 alin. (1) din Directiva 2000/78 trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei măsuri precum clauza de încetare automată a contractelor de muncă ale salariaților care au împlinit vârsta de pensionare stabilită la 65 de ani, astfel cum se prevede în Convenția colectivă general aplicabilă lucrătorilor salariați din sectorul serviciilor de curățenie industrială. Astfel, pe de o parte, întrucât garantează lucrătorilor o anumită stabilitate a locului de muncă și oferă, pe termen lung, promisiunea unei ieșiri la pensie previzibile și întrucât, în același timp, permite angajatorilor o anumită flexibilitate în gestionarea personalului propriu, clauza de încetare automată a contractelor de muncă este expresia unui echilibru între interese divergente, dar legitime, înscriindu-se într-un context complex de raporturi de muncă, îndeaproape legat de alegerile de natură politică în materie de pensionare și de încadrare în muncă.

În cadrul procedurii în fața Curții de Justiție, guvernul german a relevat, în special, că legitimitatea clauzelor de încetare automată a contractelor de muncă ale salariaților care au împlinit vârsta de

pensionare, recunoscută, de asemenea, în numeroase state membre, reflectă un consens politic și social ce durează de mulți ani în Germania. Acest consens are la bază, înainte de toate, ideea unei partajări a muncii între generații. Încetarea contractelor de muncă ale respectivilor salariați intervine în beneficiul direct al tinerilor lucrători prin favorizarea integrării lor profesionale, devenită dificilă în contextul unei situații persistente de șomaj.

Prin urmare, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a concluzionat că obiectivele de natura celor indicate de guvernul german trebuie, în principiu, să fie considerate ca justificând „în mod obiectiv și rezonabil”, „în cadrul dreptului național”, după cum prevede art. 6 alin. (1) primul paragraf din Directiva 2000/78, un tratament diferențiat pe motive de vârstă, precum cel instituit prin art. 10 pct. 5 din Legea generală privind egalitatea de tratament (*Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz*) din 14 august 2006.

După cum rezultă din dreptul german al muncii, încetarea obiectivă a contractelor individuale de muncă ale salariaților care au împlinit vârsta de pensionare stabilită la 65 de ani nu are ca efect automat obligarea persoanelor în cauză să se retragă definitiv de pe piața muncii. Dispoziția cuprinsă în art. 19 pct. 8 din *Convenția colectivă general aplicabilă lucrătorilor salariați din sectorul serviciilor de curățenie industrială* nu instituie, prin urmare, un regim imperativ de pensionare din oficiu. Măsura menționată nu se opune posibilității ca un lucrător care dorește acest lucru - de exemplu, din motive financiare - să continue să-și exercite activitatea profesională după împlinirea vârstei de pensionare.

Având în vedere aceste elemente, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a considerat că o măsură precum cea prevăzută la art. 19 pct. 8 din *Convenția colectivă general aplicabilă lucrătorilor salariați din sectorul serviciilor de curățenie industrială* nu depășește cadrul a ceea ce este necesar pentru a atinge obiectivele urmărite, ținând seama de marja largă de apreciere recunoscută statelor membre și partenerilor sociali în materie de politică socială și de ocupare a forței de muncă.

Curții de Justiție a Uniunii Europene au fost remise spre soluționare și alte cauze vizând discriminarea persoanelor pe motive de vârstă. Astfel, în cauza *Mangold* (C-144/04), o lege germană permitea lucrătorilor cu vârsta de peste 52 de ani să fie angajați într-o succesiune de contracte individuale de muncă pe termen scurt, pentru a încuraja recrutarea acestora de către angajatori. Curtea de Justiție a considerat că obiectivul de a mări șansele de angajare ale lucrătorilor mai în vârstă este legitim, dar, totodată, s-a specificat că printr-o asemenea reglementare nu a fost respectat principiul proporționalității, întrucât s-a considerat că are un domeniu de

aplicare prea larg, iar obiectivul ar fi putut fi atins într-un mod mai puțin discriminatoriu.

Observăm, în acest sens, că legislația muncii a Republicii Moldova, prin dispozițiile cuprinse în art. 55 lit. f) din CM al RM, permite angajatorilor încheierea contractelor individuale de muncă pe durată determinată cu persoanele pensionate, conform legislației în vigoare, pentru limită de vârstă ori vechime în muncă (sau care au obținut dreptul la pensie pentru limită de vârstă ori vechime în muncă) și nu sunt încadrate în câmpul muncii – pe o perioadă de până la 2 ani, care, la expirare, poate fi prelungită de părți în condițiile art. 54 alin. (2) și ale art. 68 alin. (1) și alin. (2) lit. a) din CM al RM.

Considerăm că textul art. 55 lit. f) din CM al RM, impunând o diferență de tratament axată direct pe vârstă, încalcă principiul interzicerii discriminării în sfera muncii, deoarece permite angajatorului să încheie, *fără restricții*, un contract individual de muncă pe durată determinată cu persoana pensionată, care nu este încadrată în câmpul muncii. Așadar, „angajatorul poate refuza încheierea unui contract individual de muncă pe durată nedeterminată cu o asemenea persoană, care, în acest fel, nu va beneficia de stabilitatea locului de muncă și, în consecință, va fi discriminată în raport cu persoanele care nu au împlinit vârsta respectivă și care, aflându-se într-o situație comparabilă, vor beneficia de un contract individual de muncă pe durată nedeterminată”¹¹.

Prin urmare, pentru a nu avea un caracter discriminatoriu, prevederile art. 55 lit. f) din CM al RM ar trebui completate, ținându-se cont de „testul de justificare” din art. 6 din Directiva 2000/78, cu criterii obiective, considerate de legiuitor justificate, prin care să răspundă unor obiective legitime de politică a ocupării forței de muncă, a pieței muncii și a formării profesionale.

În cauza *Palacios de la Villa* (C-411/05), Curtea de Justiție a Uniunii Europene a subliniat că normele privind vârsta nu trebuie să fie justificate în mod explicit pentru a fi valide, dar că măsura respectivă trebuie să fie justificată în mod obiectiv și rezonabil, în contextul legislației naționale, printr-un obiectiv legitim, legat de politica ocupării forței de muncă și de piața forței de muncă¹².

În cauzele *Mangold* și *Palacios de la Villa*, Curtea de Justiție a Uniunii Europene oferă câteva indicații despre tipul de „test de justificare” necesar: *chiar dacă autoritățile naționale beneficiază de o mare libertate în alegerea politicilor sociale, este esențial să se asigure ca, în fiecare caz particular, măsura să fie adaptată și proporțională cu obiectivul urmărit*.

Legislația RM cuprinde reglementări speciale ce țin de asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați în domeniul social-economic. Ținând

cont de prevederile art. 10 alin. (1) din *Legea RM nr. 5/2006 „Cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați”*¹³, angajatorul cooperează cu angajații și cu reprezentanții sindicatelor pentru instituirea unei ordini interioare care să prevină și să excludă cazurile de discriminare după criteriul de sex în procesul de muncă.

Procedurile necesare asigurării egalității între femei și bărbați la locul de muncă urmează a fi inserate în calitate de obligații ale angajatorului și angajatului în contractele individuale de muncă, în contractele colective de muncă și în convențiile colective.

În viziunea legiuitorului nostru, *nu se consideră discriminatorii* (art. 5 alin. (6) din *Legea RM nr. 5/2006*):

- a) măsurile de asigurare a unor condiții speciale femeii în perioada sarcinii, lăuziei și alăptării;
- b) cerințele de calificare pentru activități în care particularitățile de sex constituie un factor determinant din cauza specificului condițiilor și modului de desfășurare a activităților respective;
- c) anunțurile speciale de angajare a persoanelor de un anumit sex la locurile de muncă, în care, din cauza naturii sau condițiilor particulare de prestare a muncii prevăzute de lege, particularitățile de sex sunt determinante;
- d) acțiunile afirmative.

Pentru a asigura egalitatea între femei și bărbați, angajatorul este obligat: a) să asigure egalitatea de șanse și de tratament tuturor persoanelor la angajare potrivit profesiei, la perfecționare profesională, la promovare în serviciu, fără discriminare după criteriul de sex; b) să aplice aceleași criterii de evaluare a calității muncii, de sancționare și de concediere; c) să asigure remunerare egală pentru munci de valoare egală; d) să întreprindă măsuri de prevenire a *hărțuirii sexuale*¹⁴ a femeilor și bărbaților la locul de muncă, precum și a persecutării pentru depunere în organul competent a plângerilor împotriva discriminării; e) să asigure condiții egale pentru femei și bărbați de îmbinare a obligațiilor de serviciu cu cele familiale; f) să introducă în regulamentul de organizare și funcționare a unității dispoziții pentru interzicerea discriminărilor după criteriul de sex.

În conformitate cu prevederile art. 11 alin. (1) din *Legea RM nr. 5/2006*, *se consideră discriminatorii următoarele acțiuni ale angajatorului*: a) plasarea anunțurilor de angajare cu cerințe și criterii ce presupun priorități pentru unul dintre sexe, cu excepția cazurilor în care, din cauza naturii sau condițiilor particulare de prestare a muncii prevăzute

de lege, particularitățile de sex sunt determinante; b) refuzul neîntemeiat de angajare a persoanelor de un anumit sex; c) stabilirea pentru angajați, în funcție de sex, a unui program de lucru mai favorabil, cu excepția cazurilor stipulate de legislație; d) refuzul neîntemeiat de a admite, în cadrul programului de perfecționare profesională, o persoană pe motiv de sex, modificarea ori rezilierea contractului de muncă sau angajarea pe același motiv; e) aplicarea după criteriul de sex a unor condiții diferite de remunerare pentru munci cu valoare egală; f) distribuirea diferențiată, după criteriul de sex, a sarcinilor de muncă, având ca urmare atribuirea unui statut mai puțin favorabil; g) crearea de impedimente ori condiții adverse persoanei care a depus în organul competent plângere împotriva discriminării după criteriul de sex; h) solicitarea neîntemeiată a informației despre starea civilă a candidaților.

Se consideră refuz neîntemeiat de angajare, de perfecționare, de promovare în serviciu a persoanelor de un anumit sex, în pofida corespunderii lor cerințelor, sub pretextul: a) necesității prezentării unor documente suplimentare care nu sunt specificate în avizul ofertei; b) necorespunderii unor criterii elaborate la moment; c) existenței unor obligații familiale; d) necorespunderii unor alte condiții ce nu au nimic comun cu profesionalismul necesar îndeplinirii muncii solicitate.

Luând în considerare sensul dispozițiilor art. 11 alin. (3) din Legea RM nr. 5/2006, sarcina probei în pricinile civile ce țin de discriminare după criteriul de sex în cadrul raporturilor juridice de muncă îi revine angajatorului. Observăm că reglementările naționale invocate mai înainte au fost armonizate cu *dispozițiile Directivei 97/80/CE a Consiliului din 15 decembrie 1997 „Privind sarcina probei în cazurile de discriminare pe motive de sex”*¹⁵, potrivit cărora, statele membre iau măsurile necesare, în conformitate cu sistemele lor judiciare, pentru ca, în cazurile în care persoanele care se consideră nedreptățite prin nerespectarea principiului egalității de tratament demonstrează, în fața unei instanțe judecătorești sau a altui organ competent, fapte pe baza cărora se poate prezuma existența unei discriminări directe sau indirecte, pârâtul să aibă obligația de a dovedi că nu a avut loc o încălcare a principiului egalității de tratament (art. 4). În plus, atragem atenția că Directiva 97/80/CE din 15 decembrie 1997 nu împiedică statele membre să impună un regim probatoriu mai favorabil reclamantului.

Totodată, se cere de relevat că persoana care se consideră discriminată prin faptul că angajatorul a angajat, a promovat sau a acordat unei alte persoane facilități după criteriul de sex ori a

comis alte acțiuni discriminatorii este în drept să solicite prezentarea în scris a motivației deciziei. Angajatorul este obligat să dea răspuns persoanei care se consideră discriminată în decursul a 30 de zile de la data depunerii cererii. În caz contrar, persoana este în drept să inițieze o acțiune conform legislației.

Așadar, legislația în vigoare instituie procedura de soluționare prealabilă a pricinilor privind discriminarea persoanei după criteriul de sex pe calea extrajudiciară. În caz de nerespectare a unei asemenea proceduri, judecătorul va restitui cererea de chemare în judecată în temeiul art. 170 alin. (1) lit. a) din *Codul de procedură civilă al Republicii Moldova* (în continuare – CPC al RM)¹⁶, ca urmare a faptului că persoana care se consideră discriminată nu a respectat procedura de soluționare prealabilă a pricinii pe calea extrajudiciară, prevăzută de Legea RM nr. 5/2006 pentru categoria respectivă de pricini.

Se cere relevat faptul că în cadrul Comunității Europene a fost supusă cercetării și problema discriminărilor pozitive. Din analiza Directivei 76/207/CEE se desprinde concluzia că discriminările pozitive nu sunt admisibile decât pe planul fiziologic și nu în cel al muncii. Ca regulă, discriminările respective se instituie în favoarea femeilor, în vederea protecției maternității. Această constatare este întemeiată și pe practica judiciară a Curții Europene de Justiție.

Astfel, în *cazul Hofmann (nr. 184/83)*, s-a examinat cererea unui tată de a obține un concediu de 6 luni după nașterea copilului său pentru a-l îngriji în timp ce mama și-a reluat munca¹⁷. Petiționarul a solicitat recunoașterea legislației germane, ce acordă astfel de concedii numai mamei, ca fiind discriminatorie. Curtea Europeană de Justiție a respins cererea în cauză și a menționat că prevederile speciale privind concediul de maternitate (întemeiate pe dispozițiile art. 2 (3) al Directivei 76/207/CEE) răspund la două necesități privind protecția femeii: 1) condiția biologică a femeii în timpul și după sarcină și 2) relația particulară dintre mamă și copil în timpul perioadei ce urmează sarcinii și nașterii¹⁸.

Un număr mare de norme și condiții îndreptate contra discriminării în domeniul muncii și relațiilor de muncă se regăsesc în Convențiile Organizației Internaționale a Muncii. Aceste probleme sunt abordate în *Convenția OIM nr. 111/1958 „Privind discriminarea în domeniul ocupării forței de muncă și exercitării profesiei”*¹⁹, *Convenția OIM nr. 117/1962 „Privind obiectivele și normele de bază ale politicii sociale”*²⁰, *Convenția OIM nr. 100/1951 „Privind egalitatea de remunerare a mâinii de lucru masculină și a mâinii de lucru feminină pentru o muncă de valoare egală”*²¹.

Bibliografie:

- ¹ Directiva 2000/78/CE a Consiliului Uniunii Europene din 27 noiembrie 2000, „De creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă” (a se vedea: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:06:32000L0078:RO:PDF>) reglementează și explică noțiunile de discriminare directă și indirectă. Astfel, în conformitate cu art. 2 alin. (2) al Directivei în cauză, o discriminare directă se produce atunci când o persoană este tratată într-un mod mai puțin favorabil decât este, a fost sau va fi tratată într-o situație asemănătoare o altă persoană, pe baza motivului de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală. O discriminare indirectă se produce atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră poate avea drept consecință un dezavantaj special pentru persoane de o anumită religie sau cu anumite convingeri, cu un anumit handicap, de o anumită vârstă sau de o anumită orientare sexuală, în raport cu altă persoană, cu excepția cazului în care: a) această dispoziție, acest criteriu sau această practică este obiectiv justificată de un obiectiv legitim, iar mijloacele de realizare a acestui obiectiv nu sunt adecvate și necesare sau b) în cazul persoanelor cu un anumit handicap, angajatorul, oricare persoană sau organizație care intră sub incidența Directivei 2000/78/CE, are obligația, în temeiul legislației naționale, să ia măsuri adecvate în conformitate cu principiile prevăzute la art. 5 al Directivei 2000/78/CE, cu scopul de a elimina dezavantajele care rezultă din această dispoziție, acest criteriu sau această practică.
- ² Observăm faptul că legislația RM operează, de asemenea, cu această noțiune. În conformitate cu prevederile art. 2 din *Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați* (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 47-50, 2006), prin acțiunile afirmative se înțeleg acțiuni speciale temporare de accelerare a obținerii unei egalități reale între femei și bărbați, cu intenția de eliminare și prevenire a discriminării ori a dezavantajelor ce rezultă din atitudinile, comportamentele și structurile existente.
- ³ Gianina Anemona Cudrițescu, *Unele observații cu privire la reglementarea discriminării după criteriul sexului în legislația română* // Dreptul, nr. 10, 2004, p.105.
- ⁴ Idem.
- ⁵ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 155-159 din 27.07.2012.
- ⁶ Arturo Bronstein, *International and Comparative Labour Law. Current Challenges*, International Labour Organization, 2009, p. 177-178.
- ⁷ <http://www.mmuncii.ro/pub/imagemanager/images/file/Legislatie/DIRECTIVE/Dir76-207.pdf> (accesat la 20 februarie 2011).
- ⁸ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 159-162 din 29.07.03.
- ⁹ Comunicarea Comisiei Comunităților Europene către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor „Aplicarea Directivei 2000/78/CE din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă”, p. 4-5 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0225:FIN:RO:PDF> (accesat la 21 decembrie 2011).
- ¹⁰ Cu începere de la 1 noiembrie 1994, doamna Rosenblatt a fost angajată de Oellerking, o întreprindere care prestează

servicii de curățenie, în temeiul unui contract de muncă pe o fracțiune de normă (două ore pe zi, zece ore pe săptămână) care prevedea o remunerație lunară brută de 307,48 euro.

Potrivit dispozițiilor art. 19 pct. 8 din *Convenția colectivă general aplicabilă lucrătorilor salariați din sectorul serviciilor de curățenie industrială*, contractul de muncă încetează la sfârșitul lunii calendaristice, începând cu care salariatul are dreptul la o pensie pentru limită de vârstă, respectiv cel mai târziu la sfârșitul lunii în cursul căreia acesta împlinește vârsta de 65 de ani. În conformitate cu această clauză, la 14 mai 2008, Oellerking a informat-o pe doamna Rosenblatt, în legătură cu încetarea contractului său de muncă, cu efect de la 31 mai 2008, în temeiul faptului că împlinise vârsta de pensionare.

Printr-o scrisoare din 18 mai 2008, doamna Rosenblatt a făcut cunoscut angajatorului său că dorea să continue să lucreze. În pofida opoziției astfel notificate, contractul său de muncă a încetat să producă efecte la 31 mai 2008. Cu toate acestea, Oellerking i-a propus doamnei Rosenblatt stabilirea unui nou raport de muncă cu începere de la 1 iunie 2008, valabil pe durata procedurii din acțiunea principală.

La 28 mai 2008, doamna Rosenblatt a formulat la *Arbeitsgericht Hamburg* o acțiune împotriva angajatorului său. Reclamanta a susținut că încetarea contractului de muncă este ilegală, întrucât constituie o discriminare pe motive de vârstă, precum și că o limită de vârstă cum este cea prevăzută la art. 19 pct. 8 din *Convenția colectivă* nu poate fi justificată nici din perspectiva art. 4 din *Directiva 2000/78* și nici din cea a art. 6 din *directiva* menționată.

- ¹¹ Ovidiu Ținca, *Comentarii referitoare la discriminarea pe criteriul vârstei în raporturile de muncă* // Revista „Dreptul”, nr. 8/2009, p. 79.
- ¹² Comunicarea Comisiei Comunităților Europene către Consiliu, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor „Aplicarea Directivei 2000/78/CE din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă”, p. 5 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0225:FIN:RO:PDF> (accesat la 21 decembrie 2011).
- ¹³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 47-50 din 24.03.2006.
- ¹⁴ În corespundere cu prevederile art. 2 din *Legea RM nr. 5/2006, hărțuirea sexuală* a fost definită ca orice formă de comportament fizic, verbal sau nonverbal, de natură sexuală, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare sau insultătoare.
- ¹⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:05:31997L0080:RO:PDF> (accesat la 20 februarie 2011).
- ¹⁶ Codul de procedură civilă al RM, adoptat prin *Legea RM nr. 122-XV* din 14.03.03, Chișinău, Cartea, 2003.
- ¹⁷ A se vedea pentru detalii: Nicolae Voiculescu, *Dreptul muncii. Reglementări interne și comunitare*, Editura ROSETTI, București, 2003, p. 253.
- ¹⁸ Idem.
- ¹⁹ Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 593-XIII din 26.09.1995.
- ²⁰ Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 593-XIII din 26.09.1995.
- ²¹ Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 610-XIV din 01.10.1999.

PEISAJUL NORMATIV ACTUAL ESTE DEPĂȘIT DE REALITĂȚILE OBIECTIVE

Sergiu Furdui,
*doctor în drept, conferențiar
universitar,
vicepreședintele Colegiului penal
al Curții Supreme de Justiție*

Cu privire la adresa nr.03/7281 din 04.09.2012, prin care se solicită expunerea opiniei personale vizavi de proiectul Legii privind modificarea și completarea Codului contravențional al Republicii Moldova nr.218-XVI din 24.10.2008, am onoarea să comunic următoarele:

Remarcând efortul inițierii și elaborării proiectului de lege menționat, salut intențiile Ministerului Justiției în vederea creării unui act legislativ important, cu o structură unitară și concisă, bazată pe o legătura organică logică și sistemică între instituțiile de bază ale dreptului contravențional (legea contravențională, răspunderea contravențională, sancțiunea contravențională, sistemul părții speciale, procedura contravențională), precum și cu un conținut normativ autonom, ce ar cuprinde principii fundamentale ferme, noțiuni doctrinare riguroase și reglementări normative clare, precise și previzibile.

Solidarizându-mă cu constatările și concluziile motivate privind deficiențele ce se regăsesc în Codul contravențional - evidențiate în Nota informativă la proiectul Legii menționat -, care, de altfel, sunt semnalizate și de societatea științifică și practică, consider că soluția de redresare a situației dificile legate de calitatea cadrului normativ în vigoare este abrogarea acestui act legislativ și, respectiv, adoptarea unui nou Cod cu privire la contravenții.

O nouă Lege contravențională reprezintă necesitatea asigurării concordanței firești între criteriile intrinseci (conținutul) și criteriile extrinseci (forma) ale unui act legislativ modern și progresist, în vederea unei elaborări specifice și originale, respectiv, delimitării cât mai clare și mai precise a noțiunilor și principiilor Dreptului contravențional de categoriile juridice similare din alte ramuri de drept. Trimiterea la prevederile altor acte legislative trebuie folosită numai în cazuri excepționa-

Opinie personală pe marginea proiectului Legii privind modificarea și completarea Codului contravențional al Republicii Moldova nr.218-XVI din 24.10.2008, ca reacție la solicitarea Ministerului Justiției nr. 03/7281 din 04.09.2012

le, în măsura în care raporturile contravenționale sunt compatibile cu celelalte raporturi juridice, reglementate de actele respective.

Intervenția sectorială și fragmentară în Codul contravențional prin modificările și completările ulterioare, după cum se propune, urmează a fi foarte voluminoasă și extrem de complicată, fapt ce ar putea învedera un tratament neunitar și neuniform al normelor contravenționale. Fluctuația abundentă de modificări și completări ale acestui act legislativ, care deja există, precum și activitățile similare care se impun pe viitor creează un proces legislativ haotic și turbulent în fața căruia este expusă riscului jurisprudenței disconcordante și instabile la examinarea cauzelor contravenționale. Prin acțiunile respective, pare a fi acreditată ideea că în Codul contravențional în vigoare se produce un fel de „inflație legislativă”, dat fiind că peisajul normativ actual, în coordonatele cantitative și calitative, este vădit depășit de realități obiective în toate componentele sale juridice și chiar contrar principiilor Dreptului.

Sub acțiunea procesului de modificare și completare a Codului contravențional, care pare a fi unul lent, îndelungat și costisitor, atât practica, cât și teoria în domeniul respectiv vor continua confruntarea cu multiple probleme controversate soldate cu soluții ajuridice. Modificarea și completarea legislației peste limita credibilității atrage după sine, în mod evident, un proces turbulent de interpretare și aplicare a normelor respective, în rezultatul căruia activitatea autorității competente să examineze cauza contravențională devine ineficientă, iar justițiabilii sunt grav afectați. În consecință, este umbrită autoritatea Justiției.

În atare situație excepțională, suntem obligați să recunoaștem că oricâte completări, modificări sau abrogări de texte normative s-ar realiza, Codul contravențional nu este apt să servească politica

juridică a statului de drept – Republica Moldova, de vreme ce, cu certitudine, se constată:

- a) absența unei concepții fundamentale, coerente și compatibile cu litera și spiritul Constituției, dar și ale Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;
- b) lipsa unui aspect ordonat și sistematizat al materiei contravenționale reglementate, alunecarea spre un tehnicism juridic îngust la elaborarea și structurarea actului normativ, fără a se sprijini pe o serioasă și temeinică documentare științifică, legislativă și jurisdicțională;
- c) neglijarea și diminuarea semnificației juridice a noțiunilor-cheie, instituțiilor și principiilor de bază ale legii contravenționale prin substituirea acestora cu cele din alte ramuri de drept, ori prin preluarea din legislația veche, excluderea sau neadmiterea unor reglementări importante ce se impun în cadrul raporturilor juridice noi;
- d) aplicarea unui limbaj și a unor expresii juridice inadecvate sau utilizarea incorectă ori diferită a unor termeni juridici speciali de circulație în materia contravențională, a unor reglementări induse prin asimilări de înțelesuri sau chiar prin ficțiuni, situații în care sunt utilizate cuvinte cu mai multe accepțiuni, exprimări necorespunzătoare, din cauza lipsei unei terminologii clare, precise și caracteristice dreptului contravențional;
- e) existența coliziilor de drept, adică admiterea unor norme contravenționale care se află în contradicție cu altele din legislația în vigoare, precum și existența lacunelor de drept, de exemplu - a cazurilor de „goluri” de competență, fie de suprapunere de competență, etc;

Impactul foarte mare pe care-l are Codul contravențional sub presiunea acestor deficiențe, m-a determinat la o amplă și profundă analiză critică asupra realităților juridice existente și, conștientizând necesitatea de revizuire din temelie a materiei de drept în domeniul contravențional, consider că în noile condiții de dezvoltare a sistemului de drept din Republica Moldova, prin jurisprudența bogată și doctrina valoroasă, trebuie elaborată o nouă lege contravențională, astfel încât să devină corespunzătoare unei societăți democratice.

Opinia, care conține motive și argumente în susținerea ideii de inițiere, dezvoltare și promo-

vare a reformării legii contravenționale în sensul enunțat, este abordată și relevată într-un set de articole practico-științifice, care au văzut lumina tiparului în *Revista Institutului Național al Justiției nr.4 (11) 2009, pag.59-69, în Legea și Viața, nr.1, ianuarie 2010, pag.11-22 și Revista Națională de Drept, nr.2-6, 2010.*

Pe această linie de gândire, reiterez opinia asupra proiectului de Lege pentru modificarea și completarea Codului contravențional, publicată în *Revista Națională de Drept, nr.3, martie 2011, pag.18-27* și plasată pe site-ul www.ajm.md, expusă urmare a adresării nr.03-5219 din 08.07.2010 parvenite la Curtea Supremă de Justiție de la Ministerul Justiției.

Noul context istorico-juridic și iminenta perspectivă a integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană obligă elaborarea, adoptarea și aplicarea actelor legislative calitative.

Semnificative în acest sens sunt prevederile din Avizul nr.11 (2008) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei: „CCJE consideră, de asemenea, că este de dorit ca Parlamentele naționale să evalueze și să controleze impactul legilor existente.... Legiuitorul trebuie să acționeze în așa fel, încât legislația să fie clară și simplă de folosit, și să fie conformă cu Convenția” (pct.12).

Necesitatea și oportunitatea examinării calității legii de către autoritățile publice ale Republicii Moldova a fost evedențiată și în jurisprudența CEDO în mai multe cauze (Busuioc vs Moldova, Guțu vs Moldova). Astfel, în cauza Guțu vs Moldova în § 66 este stipulat: „... legislația națională trebuie să indice cu o claritate rezonabilă scopul și modalitatea de exercitare a discreției relevante acordate autorităților publice, pentru a asigura persoanelor nivelul minim de protecție la care cetățenii au dreptul în virtutea principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică (a se vedea Domenichini v Italia, Reports 1996-V, p.1800, § 33).

În concluzie, pledând pentru activități concrete, consecutive și eficiente, în rezultatul cărora, printr-o fuzionare obiectivă a jurisprudenței, doctrinei și legislației, se produce o lege calitativă, susțin acțiunile de perfecționare a legislației contravenționale și, în contextul considerentelor relevate, mă pronunț pentru formarea, în condițiile art.16 din Legea privind actele legislative, a grupului de lucru pentru elaborarea proiectului de Lege despre Codul cu privire la contravenții.

„DREPTUL DISCREȚIONAR” ȘI PROTEJAREA DREPTURILOR OMULUI

Dumitru Postovan,
competitor USM

Conform pactului internațional despre drepturile civile și politice din 19.12.1966, drepturile omului nu pot fi obiectivul oricăror limitări, cu excepția celor prevăzute de lege, necesare pentru protecția securității statului, ordinii publice, eticii (moralei) populației sau drepturilor și libertăților altor oameni, compatibile și recunoscute de alte drepturi.

Deci, legiuitorul poate adopta legi care limitează drepturile naturale ale omului doar în scopurile enumerate mai sus, în rest - drepturile omului nu pot fi limitate. Analiza actelor legislative, însă, demonstrează că aceste limitări și constrângeri sunt mult mai largi, iar în procesul de aplicare a lor, din cauza arbitrariului și abuzului din partea celor ce le aplică, drepturile omului sunt încălcate și mai grav.

Constituția - Legea fundamentală a unui stat - este garantul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, dar chiar și Constituția statului prevede limitări și constrângeri ale drepturilor cetățenilor, mai considerabile decât cele necesare, caracteristice unui stat de drept.

Când este vorba despre protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, Convențiile internaționale în speță, ratificate, sunt prioritare legislației naționale, inclusiv Constituției, și se aplică direct.

Conducându-se de principiul „se permite totul ce nu este interzis”, individul tinde către o libertate deplină, uneori chiar absolută, pretinzând că are anumite drepturi, adesea nelegiferate, ele constituind drepturile subiective ale lui.

Drepturile subiective dau posibilitate individului de a acționa și a se folosi de anumite bunuri. Dacă conținutul dreptului obiectiv îl constituie legile și alte acte normative, atunci dreptul subiectiv îl constituie sistemul drepturilor și libertăților subiecților, împuternicirile lor concrete, ce derivă de

la actele normative sau care aparțin individului de la naștere și depind, în anumite limite, de voința și conștiința lor, mai cu seamă în procesul de utilizare. (Магузов Н.Н. „Актуальные проблемы теории права”, Саратов 2004, стр.69).

Realizarea în practică a drepturilor subiective depinde și de interacțiunea dreptului și moralei, dreptului și religiei, obiceiurilor și tradițiilor din societate.

Numai în asemenea context aplicarea legilor de către subiecții speciali în cazurile concrete va duce la pronunțarea unei decizii echitabile.

Pentru a obține această decizie este necesar ca deținătorii drepturilor subiective să acționeze corect, just. A acționa corect, just, echitabil înseamnă a acționa legal, conform dreptului obiectiv. (Нерсесянц Н.И. „Общая теория государства и права”. Учебник для вузов. Москва, 1999, стр. 7, 66).

Conținutul normelor de drept material, ce constituie dreptul obiectiv, nu depinde de voința subiecților de drept. Normele de drept material constituie voința legiuitorului și se cer respectate. Aplicarea lor corectă constituie garanția justiției sociale. Dreptul obiectiv, realizat în asemenea mod, exclude posibilitatea abuzului de drept.

Dar, după cum s-a menționat, o parte din normele de drept materiale conțin posibilități de a admite abuzul de drept de către deținătorii drepturilor subiective, în primul rând - de subiecții ce aplică normele de drept, dacă urmăresc un alt scop decât cel destinat de actul normativ.

Deci, abuzul de drept este posibil și se comite în domeniul dreptului subiectiv de către deținătorii de drepturi subiective, în primul rând de către agenții de aplicare a legii la soluționarea cazurilor concrete.

Orice abuz de drept duce la destabilizarea ordinii legale și, în linii mari, a ordinii sociale în întregime. (Одегнал Е.А. „Злоупотребление правом, как явление правовой действительности”. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ставрополь, 2009, стр. 17).

În primul rând, abuzul de drept, comis de către subiectul care aplică legea, duce la încălcarea drepturilor, intereselor legitime și a libertăților cetățenilor.

Cum pot fi, realmente, asigurate drepturile și libertățile oamenilor, cum pot fi ele protejate, re-

alizate, materializate de către acei care au aceste drepturi și libertăți, sau pretind că le au, în situațiile în care norma de drept nu le reglementează expres, nu sunt recunoscute de lege sau sunt contestate de terți?

La general, drepturile și libertățile cetățenilor sunt asigurate prin regimul democratic al vieții sociale, prin cultura și conștiința juridică a cetățenilor, conform principiilor statului de drept, cum ar fi egalitatea tuturor în fața legii, supremația legii, dar și de organele de drept și cele judiciare.

Doar instanțele de judecată pot constata abuzul de drept comis de alți subiecți speciali la aplicarea normei juridice, ca aceasta să fie aplicată corect și în situațiile în care norma de drept nu prevede expres că individul are un anumit drept, iar acesta pretinde că îl are, reieșind din principiile generale ale dreptului.

În practica judiciară se întâlnesc cazuri când cetățeanul revendică în instanță un drept subiectiv, pe care dreptul (legile în speță, principiile fundamentale ale dreptului, sistemul de drept în ansamblu, normele morale, bunul simț) nu îl oferă.

Sunt cazuri dificile pe care legiuitorul intenționat nu le reglementează în lege sau legea este defectuoasă, iar instanța trebuie să le soluționeze, să pronunțe pe marginea lor decizii legale, temeinice și echitabile.

„De menționat că în realizarea dreptului este cointerestat numai acel care are drept subiectiv, adică subiectul de drept. Toate celelalte persoane - partea obligată, agentul de aplicare a legii, legislatorul - acționează în interesul celui competent (împuternicit) să soluționeze problema. Activitatea acestor organe și funcționarii de stat, normele juridice care reglementează activitatea lor, constituie un mecanism complicat și multiaspectual de realizare a dreptului. Important este ca acest mecanism să existe și să acționeze calitativ și efectiv”. (Теория государства и право. Учебник для вузов. Москва, 1997, стр. 378).

În lipsa acestui mecanism este greu de utilizat dreptul subiectiv, ca formă importantă de realizare a dreptului.

În situațiile de conflict, utilizarea dreptului subiectiv se realizează prin actul de aplicare a dreptului, adoptat (pronunțat) de organul competent în temeiul faptelor juridice și normelor de drept care determină drepturile, obligațiunile și răspunderea juridică a persoanelor concrete.

În practică apar situații când o relație socială contestată se găsește în spațiul reglementării juridice, dar norma juridică concretă de aplicare la soluționarea ei lipsește - adică se constată o lacună în lege. În atare situații litigiul se soluționează

cu aplicarea normelor juridice care reglementează relațiile sociale asemănătoare, adică se aplică analogia legii. Iar dacă și astfel de norme juridice sunt lipsă, atunci la soluționarea litigiului se aplică analogia dreptului - aplicarea principiilor dreptului și spiritul (sensul) legislației în întregime, care îndeplinesc nemijlocit funcții regulatorii, dar și conforme conștiinței sociale, rezonabilității și echității. (Gh. Avornic, „Tratat de teorie generală a statului și dreptului”, Vol.II. Chișinău 2010, p.207)

Cei ce aplică dreptul în procesul de soluționare a litigiilor, astfel ca actul de aplicare să corespundă scopului urmărit (cerințelor indicate mai sus), dispun (trebuie să dispună) de împuterniciri discreționare. În situațiile de imperfecțiune a legislației, o decizie justă, echitabilă, conformă drepturilor pretinse a subiectului de drept, poate fi pronunțată prin intermediul „dreptului discreționar”, prin aplicarea împuternicirilor discreționare, inclusiv atunci când se constată lacuna în lege sau în drept.

Pentru aplicarea corectă a împuternicirilor discreționare este absolut necesar ca cel ce le aplică să înțeleagă pe deplin spiritul actului normativ, dar și să cunoască sensul principiilor generale ale dreptului, a legislației și scopul urmărit. În acest proces de înțelegere a dreptului un rol aparte îi revine tehnicii interpretării dreptului. (B. Negru, A. Negru, „Teoria generală a dreptului și statului”. Bons Ofiices. Chișinău 2006, p.423)

Precedentele judiciare în sistemul de drept continental (romano-german) nu sunt recunoscute ca izvor de drept, ele nu sunt obligatorii pentru instanțele de judecată care examinează cazuri similare. Totuși, ele contribuie la stabilitatea practicii judiciare prin intermediul hotărârilor cu caracter explicativ ale Curții Supreme de Justiție, de care instanțele de judecată inferioare, dar și alte instituții jurisdicționale se conduc la examinarea cauzelor și pronunțarea deciziilor.

Respectiva activitate judiciară instanța o poate desfășura în condițiile când judecătorul are împuterniciri discreționare în acest sens, cu utilizarea mecanismului „dreptului discreționar”, ca anti-pod al abuzului de drept.

Dar pentru utilizarea corectă a împuternicirilor discreționare este necesar de a cunoaște ce este „dreptul discreționar”, ca prostituție juridică, ca fenomen al realității juridice, principiile, criteriile de care trebuie să se conducă agenții de aplicare a legii, reieșind din finalitatea ei, cât și procedeele de instrumentare la adoptarea deciziei discreționare, în așa fel încât decizia pronunțată să fie una justă și echitabilă, înțeleasă și susținută de opinia publică.

La acest capitol se cere o colaborare mai strânsă între legislativ și Curtea Supremă de Justiție sau (după caz, Curtea Constituțională), în vederea ajustării cadrului legal la necesitățile vieții, prin adoptarea noilor norme de drept, completând vacuumul normativ, sau prin modificarea, perfecționarea, detalierea actului normativ existent, care duce la interpretări și decizii diferite, în scopul aplicării lui corecte. Deci, „dreptul discreționar” utilizat corect la aplicare, la soluționarea cazurilor concrete, vine să completeze neajunsurile actului normativ defectuos sau să contribuie la reglementarea litigiului în lipsa normei exprese.

Este un instrument juridic important în procesul de protejare a drepturilor și libertăților omului pe cale judiciară, atunci când acestea sunt încălcate fie în domeniul public, fie în cel privat. Pe de altă parte, el îngreșează intenția deținătorilor de drepturi subiective de a comite abuzuri de drept în procesul de realizare a acestor drepturi, inclusiv în cazurile când individul pretinde la revendicarea sau satisfacerea unui drept pe care, de fapt, nu-l are și nici nu-l poate avea.

Deoarece instanțele judecătorești soluționează practic toate problemele de drept (iar cele ce țin de drepturile și libertățile omului - în întregime), ele dispun, pentru justa lor soluționare, de cele mai largi împuterniciri discreționare. Procesul de interpretare a dreptului la adoptarea deciziilor cu aplicarea „dreptului discreționar” este o componentă inalienabilă a activității judecătorești.

Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova au un caracter explicativ, nu sunt obligatorii pentru instanțele judecătorești (acestea fiind independente la soluționarea litigiului). Dar, în situații de lipsă a normei de drept concrete, Curtea Supremă explică cum pot fi soluționate atare litigii. Aceste îndrumări, de fapt, nu sunt altceva decât norme regulatorii a relațiilor nereglementate de normele de drept, deși nu sunt și nu pot fi considerate norme de drept (adoptarea normelor de drept este prerogativa legislatorului și nu a puterii judecătorești). Totuși, de aceste norme explicative se conduc nu numai instanțele judecătorești la soluționarea unor relații litigioase, dar și alte organe competente.

Doctrina juridică propune următoarea soluție pentru a depăși această contradicție: normele explicative cu caracter general și de îndrumare trebuie să fie recunoscute ca reglementări de drept, deoarece au însemnătate juridică și de ele trebuie să se țină cont la soluționarea litigiilor. Ținându-se cont de practica judiciară constantă cu aplicarea acestor reglementări juridice, legislatorul trebuie să facă în actele normative modificările corespunzătoare.

(„Теория государства и право”. Учебник для вузов. Москва, 1997, стр. 374-375).

De constatat, că Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova deseori, mai ales în perioada de tranziție, când are loc ajustarea legislației naționale la standardele europene, internaționale, aplică procedeul dat, incluzând în hotărârile sale explicative asemenea reglementări, aplicarea corectă a cărora contribuie la înfăptuirea unei justiții echitabile, calitative și efective. Însă, mecanismul de stabilire a unor asemenea reglementări juridice nu este elaborat, nu sunt stipulate criteriile, condițiile de elaborare a acestor reglementări, nu este o înțelegere și o colaborare în acest sens cu Parlamentul Republicii Moldova, lucru care, în practică, duce la aplicarea acestor reglementări cu însemnătate juridică timp îndelungat, în lipsa normelor de drept care pot fi adoptate doar de Parlament. Această procedură depășește limitele „dreptului discreționar” - Curtea Supremă de Justiție nu are împuterniciri de a acoperi lacunele de drept prin stabilirea de norme juridice concrete, iar activitatea respectivă poate fi considerată ca una arbitrară, poate avea și consecințe nedorite.

De aceea, este oportună examinarea problemei date la nivel teoretic și legislativ, cu elaborarea procedurii corespunzătoare. Este o chestiune juridică absolut necesară, deoarece cadrul legislativ niciodată nu va fi în stare să reglementeze detaliat toate relațiile sociale discutabile, contestabile, litigioase, care au nevoie de o soluționare pe cale juridică. Procesul legislativ întârzie reglementările juridice, iar omul cere satisfacția juridică în lupta pentru drepturile și libertățile sale firești.

Drepturile și libertățile omului sunt fixate în normele de drept materiale. Normele procesuale au menirea de a realiza normele materiale, care constituie conținutul dreptului.

„Dreptul material are formele sale procesuale necesare, inerente, proprii. Același spirit trebuie să însuflețească procesul judiciar și legile, deoarece procesul este numai forma vieții legii...” (Маркс К., Энгельс Ф., Т. I, стр. 158).

Deci, procesul este secund în raport cu dreptul material, și dependent de el, are obligațiunea de a garanta realizarea în viață a dreptului material.

Ar fi alogic și de neînțeles atunci când, conform dreptului material (vorbind despre drepturile omului - drepturile lui firești, naturale), omul își pretinde aceste drepturi subiective, iar din cauza lipsei unui mecanism adecvat de realizare a acestor drepturi el nu le poate revendica.

De aceea, în lipsa reglementărilor procesuale detaliate, se aplică „dreptul discreționar”, care nu

depășește câmpul juridic, dar cu ajutorul căruia drepturile subiective ale omului pot fi realizate.

La realizarea dreptului prin intermediul „dreptului discreționar”, agenții de aplicare a dreptului se conduc, în unele cazuri, de principiul oportunității, care este secund în raport cu principiul legalității. Acest principiu limitează marja de libertate în pronunțarea deciziei pe cale discreționară, deoarece în actul normativ este indicat în ce condiții este oportun să se facă o abatere de la regula generală, de ce criterii trebuie să se țină cont la luarea deciziei și că ea trebuie să rezulte cu scopul urmărit.

Utilizarea principiului oportunității în procesul de realizare a dreptului este conform acestor cerințe, indicate în lege. Deci, și „dreptul discreționar” aplicat nu poate depăși aceste cerințe, nu părăsește câmpul juridic. („Теория государства и право”. Учебник для вузов. Москва, 1977, стр. 389).

Știința juridică aplicativă este obligată să descopere această instituție juridică, să elaboreze principiile și criteriile de aplicare la nivel de concept, Parlamentul să o legifereze, iar practicienii să o aplice corect.

Abordarea problemei drepturilor și libertăților omului prin prisma concepțiilor enumerate, inclusiv cu aplicarea „dreptului discreționar”, în

situațiile de realizare a drepturilor subiective, va conduce la existența lor reală și la modul serios, așa cum conchide savantul american în renumita sa lucrare „Drepturile omului la modul serios”.

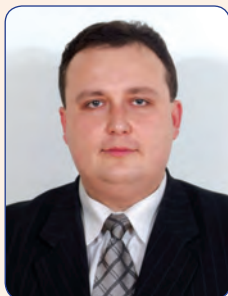
Bibliografie

- ¹ Constituția Republicii Moldova.
- ² Pactul internațional despre drepturile civile și politice. 19.12.1966.
- ³ Codul civil al Republicii Moldova. Dispoziții generale. Editura „Cartea”. Chișinău, 2002.
- ⁴ Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție.
- ⁵ Gh. Avornic. „Tratat de teorie a statului și dreptului”. Vol. II.
- ⁶ B. Negru, A. Negru. „Teoria generală a dreptului și statului”, Bons Offices. Chișinău, 2006.
- ⁷ Ronald Dvorkin. „Drepturile la modul serios”. Editura НС, 1998.
- ⁸ Нерсесянц Н. И. „Общая теория государства и права”. Учебник для вузов. Москва, 1999.
- ⁹ Матузов Н. И. „Актуальные проблемы теории права”. Саратов, 2004.
- ¹⁰ „Теория государства и право”. Учебник для вузов. Москва, 1977.
- ¹¹ Одегнал Е.А. „Злоупотребление правом как явление правовой действительности”. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ставрополь, 2009.
- ¹² K. Marx, F. Engels. Vol. I.

CONCEPTUL FORMELOR DE REALIZARE A HOTĂRĂRIILOR JUDECĂTOREȘTI, CA O MODALITATE DE REALIZARE A DREPTULUI

Alexandru Cuznețov,
doctor în drept,
conferențiar universitar, USM

Maria Cozma,
magistru în drept, audient INJ,
candidat la funcția de judecător

Noțiunea de „realizare” a intrat temeinic în dicționarul teoriei generale a dreptului. Faptul accentuării realizării dreptului, fără îndoială, este important, deoarece aceasta permite posibilitatea de a transfera cercetarea dreptului din sfera normativă în sfera reală, adică cea practică. De regulă, prin noțiunea de realizare, teoreticienii înțeleg traducerea în viață a dreptului prin intermediul multitudinilor de forme ale activității indivizilor, organizațiilor, statului și ale organelor sale. Asemenea interpretare largă a termenului a dus la faptul că în noțiunea „realizare” se includ conținuturi diferite, iar însăși activitatea privind transpunerea în viață a dreptului se expune clasificării multiaspectuale¹.

În cadrul înfăptuirii justiției, procesul civil este activitatea pe care o desfășoară organele de stat competente, cu participarea părților interesate, în vederea rezolvării conflictelor ce se ivesc în circuitul civil.

Procesul civil constituie o activitate complexă a instanțelor de judecată în vederea înfăptuirii justiției pe cauzele civile. Modul în care se înfăptuiește justiția, felul în care dreptatea este resimțită de către cetățeni se află în centrul democrației. În sensul acesta putem spune că un stat se bazează pe o justiție corectă. Pe de o parte, efectuarea justiției are loc prin puterea judecătorească și datorită acesteia se diminuează inegalitatea dintre autoritatea publică, stat și individ. Pe de altă parte, într-un stat de drept, instanța de judecată apără valorile umane: viața, sănătatea, cinstea, demnitatea, drepturile social-economice și politice și alte valori în raportul individ-autoritate publică și invers. Puterea judecătorească e chemată să asigure transformarea normelor juridice abstracte în drepturi și obligații reale. Astfel, judecata poate fi privită ca un organ represiv chemat să aplice sancțiuni, să pedepsească în cazul în care stabilește nelegiuiri. Puterea judecătorească are un rol de-

osebit atât prin prisma teoriei separației puterilor în stat cât și ca garant al supremației legii. Instanța de judecată are obligația de a aprecia ce este just și ce este injust, licit și ilicit, ceea ce înseamnă că judecătorul trebuie să fie pregătit de a înfăptui o muncă intelectuală deosebită. El trebuie să lucreze în baza faptelor și să evite presupunerile ce pot duce la erori, să înlăture ce este vag și nedeterminat, ceea ce este subiectiv, rămânând doar la date verificate și confirmate, căci, altfel, instanța poate provoca daune unui individ, dacă ea nu va fi bine pregătită și cu o moralitate înaltă.

În dreptul procesual civil, o atenție sporită a fost atrasă formei specifice de realizare a normelor juridice: activitatea instanțelor de judecată la aplicarea dreptului. În planul înfăptuirii hotărârilor, în literatura de specialitate se examina numai o formă a realizării – executarea silită, și prin aceasta se direcționa atenția asupra delictelor subiecților ce se eschivau de la executarea benevolă a hotărârii². Inclusiv recomandările științifice și concluziile se atribuiau, la general, numai la perfecționarea aparatului de impunere în etapa finală a procesului civil.

Dar, realizarea hotărârilor este posibilă și prin mijloacele de executare benevolă. Indicațiile juridice trebuie să fie realizare, la general, prin comportamentul ideal, prin activitatea acelor subiecți cărora și le sunt adresate nemijlocit indicațiile. Aceasta poate fi activitatea sporită sau abținerea de la acțiuni (inacțiune). Hotărârea judecătorească trebuie să aibă o anumită influență (care poate fi exprimată în formele imperativului și controlului)³ asupra conștiinței subiecților, favorizând formarea orientărilor pozitive juridice și sociale, comportamentului legal, la general, asigurarea organizării, „reglementării și ordinii”⁴. Fără aceasta, procesul de realizare a dreptului nu începe. Cele expuse nu înseamnă refuzul de la executarea forțată a hotărârilor, ca una din formele realizării. Aici, eviden-

țiem numai că însăși executarea forțată nu poate fi un indicator al eficacității acțiunii hotărârilor asupra comportamentului persoanelor obligate. Dacă am lua în considerație că la realizarea hotărârilor privind recunoașterea și a hotărârilor de „transformare”, de regulă, nu este posibilă aplicarea mijloacelor cu un caracter de impunere, se limpezește situația privind rolul hotărârilor judecătorești în formarea comportamentului legal al subiecților⁵.

După părerea savantului M.A. Gurvici, „... odată cu emiterea hotărârii, procesul, în etapa lui de bază, se finalizează”, dar nu se finalizează însuși procesul (nu trebuie să se finalizeze) privind apărarea dreptului subiectiv și, mai mult, privind realizarea lui. Apărarea poate fi considerată înfăptuită în cazul în care se restabilesc, într-adevăr, drepturile subiective: drepturile contestate au fost recunoscute, a fost restabilit statutul existent până la încălcarea drepturilor subiective, raporturile juridice au încetat sau au fost modificate, adică atunci când au fost satisfăcute interesele și necesitățile materiale, cerințele sociale ale subiecților.

Realizarea apărării nemijlocite a dreptului subiectiv are loc prin: a) intermediul hotărârii instanței de judecată și b) aducerea la executare nemijlocită (realizarea lui)⁶. Hotărârea aduce la viață anumite raporturi juridice, sancționate de instanța de judecată, ca organ al justiției. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că hotărârea instanței de judecată nu este scopul principal, ci mijlocul de obținere a realizării faptice a dreptului. Dacă dreptul, confirmat de instanța de judecată, nu este realizat în raporturile factice, atunci are loc denaturarea însăși a esenței sale. De ce fel de principii ale statului de drept mai putem vorbi, dacă totul rămâne numai pe hârtie?

Orice proces judiciar pe cazurile civile trebuie să-și găsească finalitate în realizarea hotărârii legale definitive a instanței de judecată. Anume la „etapa” realizării drepturilor, obligațiilor, asigurate de legislație, confirmate prin hotărârile instanței de judecată, are loc apărarea lui reală. *Realizarea hotărârii instanței de judecată se evidențiază ca un indicator social al rezolvării legale a conflictului, prin aplicarea legislației de către instanță, autoritatea sa, iar în ansamblu – reprezintă eficacitatea justiției și însuși mecanismul social principal de reglementare a relațiilor sociale.* Această etapă, ca și etapa aplicării dreptului, are, de asemenea, o mare importanță și nici una din ele nu trebuie să-i fie date preferințe⁷.

Examinarea realizării hotărârii instanței de judecată ca un proces, direcționat spre obținerea scopului material-juridic, presupune abordarea diferențiată a comportamentului legal al indivizilor, a activității persoanelor cu funcție de răspun-

dere, a organizațiilor statale, obștești etc. autoritar împuternicite pentru realizarea dispozițiilor, de asemenea - a activității executorului judecătoresc în cazurile executării forțate. Hotărârea instanței de judecată, ca un instrument al reglementării relațiilor sociale, prezintă în sine un fel de „sistem de coordonate” pentru formarea comportamentului adecvat sau a activității subiecților. Dar, acest sistem diferit identifică comportamentul indivizilor și activitatea organizațiilor de stat și obștești, a persoanelor cu funcție de răspundere în procesul realizării hotărârilor judecătorești. În corespundere cu aspectul și caracterul dispozițiilor, comportamentul legal se evidențiază în forma respectării drepturilor recunoscute, a executării obligațiilor. În ceea ce privește activitatea organelor statale și a persoanelor cu funcție de răspundere în realizarea hotărârilor, de regulă, activitatea lor se identifică în forma aplicării indicațiilor cuprinse în conținutul hotărârii instanței de judecată.

Studierea procesului de realizare a hotărârilor instanței de judecată presupune, de asemenea, și efectuarea analizei raporturilor juridice, în limitele cărora are loc realizarea drepturilor, obligațiilor recunoscute de instanța de judecată și care sunt asigurate de interesele legale.

După conținutul lor, raporturile juridice ce apar între subiecți în procesul realizării hotărârilor instanței de judecată pot fi grupate în: raporturi juridice procesuale, raporturi ce poartă un caracter juridico-civil și raporturi juridice administrative⁸.

Specificul aspectelor indicate ale raporturilor juridice se evidențiază, în primul rând, în forma specială de legătură a participanților. Iar ea, la rândul său, se remarcă în drepturile lor subiective și obligațiile corespunzătoare. De aceea, studiarea raporturilor juridice în procesul realizării presupune caracteristica conținutului drepturilor subiective și a obligațiilor, a activității întreprinse întru realizarea lor, de asemenea și stabilirea faptelor juridice, adică a premiselor apariției unuia sau altui aspect al raporturilor juridice și al subiecților lor. De calificarea raporturilor juridice în procesul realizării hotărârilor judecătorești depinde delimitarea diverselor raporturi după caracterul lor, inclusiv garanțiile și metodele ce asigură realizarea corespunzătoare a drepturilor și intereselor subiecților.

În literatura juridică, noțiunea de *raport juridic* se tratează ca o noțiune unică, indiferent de faptul dacă au apărut sau nu raporturi juridice în urma acțiunii legale sau a comportamentului ilegal⁹.

Printre altele, comportamentul legal sau ilegal în majoritatea cazurilor presupune caracterul raporturilor legale în procesul realizării hotărârii de adjudecare a instanței de judecată.

Apărând în procesul de realizare a dreptului, raporturile juridice se înfăptuiesc prin intermediul comportamentului concret al subiecților. Dar, aceste raporturi reprezintă obiectul influențării juridice nu doar a normelor procesual-civile, dar și a normelor altor ramuri ale dreptului. Hotărârea instanței de judecată, având influență de bază asupra reglementării comportamentului subiecților, nu în toate cazurile poate să asigure, nemijlocit, apărarea reală a drepturilor și intereselor confirmate de instanța de judecată.

La refuzul subiecților de a-și executa benevol obligațiile, individul, al cărui drept, confirmat de instanța de judecată, nu se realizează, poate să recurgă la ajutorul aparatului impunerii statale. Un asemenea aparat reprezintă *instanța de judecată*. În ordinea procedurii de executare, în limitele raporturilor juridice procesuale are loc realizarea hotărârii adjudecate¹⁰.

Dar, realizarea hotărârii nu întotdeauna este legată de activitatea de impunere a instanței de judecată (a executorului judecătoresc). Hotărârile pot fi realizate și în limitele raporturilor părților material-juridice, confirmate de instanțele de judecată. În asemenea cazuri, apărarea reală se obține prin intermediul comportamentului legal al subiecților și este posibilă fără intentarea activității organului executor (iar aceasta înseamnă că raporturile procesual-civile în această etapă a procesului fie nu se nasc, fie nu capătă dezvoltare). Îndeplinind indicațiile cuprinse în hotărârea instanței de judecată, subiecții, în acest fel, își construiesc comportamentul lor în corespundere cu aceste indicații, prin care și se atinge scopul material-juridic.

Drepturile și interesele, confirmate de instanța de judecată în situațiile și modalitățile stabilite de legislație, se realizează în baza hotărârii instanței de judecată de către organele statale, organizațiile obștești, persoanele cu funcție de răspundere¹¹.

În baza legislației în vigoare, emiterea hotărârii de instanța de judecată privind recunoașterea dreptului de proprietate; privind recunoașterea nulității căsătoriei; privind dreptul la spațiul locativ; privind desfacerea căsătoriei; privind rezilierea contractului de arendă a spațiului locativ și altele, sunt pasibile realizării nu în procedura civilă, ci în cea administrativă, unde un subiect obligatoriu este organul autoritar, persoana cu funcție de răspundere. În asemenea situații, apar raporturi administrative, în procesul cărora are loc realizarea drepturilor civile, confirmate prin hotărârea instanței de judecată.

O problemă aparte reprezintă forma procesuală a realizării hotărârilor.

Problema executării forțate, fiind independentă, se evidențiază, totuși, ca fiind una particulară, în raport cu problemele realizării hotărârilor instanțelor de judecată. În condițiile construirii unei societăți a statului de drept, impunerea reprezintă nu un mijloc de bază, ci unul auxiliar la realizarea dreptului¹². Mecanismul reglementării juridice a raporturilor de impunere nu ocupă locul principal din cauza că necesitatea în aplicarea lui apare numai atunci când în acest mecanism apar întreruperi, intermitențe ce necesită a fi îndepărtate cu ajutorul mijloacelor impunerii statale¹³.

În general, această modalitate de executare prezintă în sine ordinea impunerii săvârșirii acțiunilor prevăzute în hotărâri. Fiind una dintre etapele procesului civil, executarea forțată se înfăptuiește în limitele raporturilor procesuale: ordinea activității organelor executării este stabilită de legislația în vigoare, persoanelor cointeresate fiindu-le asigurată posibilitatea participării în procedura executării; lor li se acordă, în această situație, drepturi procesuale specifice. Deoarece executarea forțată reprezintă o incursiune serioasă în drepturile debitorului, în normele procedurii execuționale detaliate sunt reglementate drepturile și obligațiile atât ale debitorului, cât și ale creditorului.

Nu rămâne fără atenție nici caracterul concret al mijloacelor de impunere ce asigură executarea reală. Mijlocul concret de executare forțată se identifică prin caracterul obiectului și caracterul cerințelor, care își găsesc oglindire în titlul executoriu eliberat în baza hotărârii instanței de judecată, și confirmă atât existența, cât și volumul cerințelor creditorului, existența și volumul obligației juridice a debitorului. De obicei, atunci când se vorbește despre executarea silită, se are în vedere că aceasta reprezintă sancțiunea stabilită prin hotărârea instanței de judecată, ce asigură subordonarea voinței persoanei obligate și atingerea scopului dorit. Dar, legalitatea aplicării motivate a sancțiunilor este legată de existența garanțiilor. În acest caz, garanția se evidențiază a fi însăși forma procesuală - raporturile juridice procesuale¹⁴.

În literatura de specialitate există câteva păreri privind noțiunea de raporturi juridice procesual-civile. Profesorul M. A. Gurvici definește raporturile juridice procesual-civile ca fiind stabilite de normele dreptului procesual-civil, concretizate în forma activității instanței de judecată în procedura pe cazul dat, efectuată în scopurile și interesele justiției în colaborare cu persoanele participante pe acest caz¹⁵. Profesorul N. A. Cecin definește raporturile juridice procesuale ca fiind relații sociale, prin intermediul cărora are loc realizarea dreptului procesual-civil și care sunt întărite în compor-

tamentul instanței de judecată și a persoanei participante la înfăptuirea justiției¹⁶.

Cu toate că există diferite abordări, mulți autori remarcă faptul că conținutul raporturilor juridice procesuale se evidențiază fie în activitatea instanței de judecată (organele judiciare) privind apărarea drepturilor sau în apărarea legislativă a intereselor, fie în activitatea ce ține de înfăptuirea justiției. Noi ne alăturăm acestei păreri, deoarece numai de pe această poziție este posibilă analiza raporturilor care se nasc la etapa finală a procesului civil - la executarea hotărârilor instanțelor de judecată.

În ceea ce privește conținutul său, hotărârea judecătorească cuprinde examinarea chestiunilor în fapt și în drept aflate la baza controversii. La examinarea chestiunilor în fapt judecătorul va întâlni contestații referitoare la probatoriu, mai exact asupra legalității acestuia. El va examina, de asemenea, valoarea probantă a elementelor ce ar putea avea utilitate pentru soluționarea litigiului. Examinarea chestiunilor în drept trebuie să cuprindă aplicarea regulilor de drept național, european și internațional. Motivarea va trebui neapărat să facă referire la prevederile constituționale relevante și la dreptul național sau european și internațional aplicabil.

Drept condiție prealabilă a apariției raporturilor juridice procesual-civile, la etapa executării forțate a hotărârii se identifică a fi faptele juridice, definite de normele dreptului procesual-civil. De regulă, pentru nașterea și dezvoltarea raportului juridic procesual, în această etapă, este necesară componența juridică concretă: a) hotărârea judecătorească definitivă și irevocabilă (art.254 CPC RM); b) cerința creditorului privind primirea titlului executoriu; c) prezentarea titlului executoriu la încasare (art.257 CPC RM); d) epuizarea termenului oferit pentru executarea benevolă (art.255 CPC RM)¹⁷.

În cazurile executării imediate, este necesară existența actelor juridice de valoare: a) hotărârea instanței de judecată (art.285 CPC RM); b) titlul executoriu (art.178 CPC RM).

În baza regulilor generale, după ce hotărârea instanței de judecată a devenit definitivă și irevocabilă, conform art.257 CPC RM, creditorul obține dreptul la executarea forțată, în cazul în care debitorul nu dorește să execute benevol.

În procesul civil, dezvoltarea componentului factual este simplificată în forma procesual-civilă, ce dă posibilitate de a controla dezvoltarea acestuia și, în situații concrete, de a influența dezvoltarea lui. În așa fel, oferind termen pentru executarea benevolă, executorul judecătorec este obligat să-l preîntâmpine pe debitor că, la neexecutarea hotărârii instanței de judecată în termenul stabilit, va fi implicată executarea silită a hotărârii, cu trecerea cheltuielilor pentru executare silită pe seama debitorului¹⁸.

Această preîntâmpinare este îndreptată spre stimularea executării benevole a hotărârii, influențând suplimentar asupra formării motivelor comportamentului legal al debitorului, care, în final, reprezintă reducerea aplicării impunerii statale.

Bibliografie:

- ¹ A se vedea în prezenta monografie §2, din cap. II.
- ² Зейдер Н.Б. Судебное решение по гражданскому делу. Москва, 1966, с. 20.
- ³ Яковлев В.Ф. Реализация права и отраслевые методы регулирования отношений. Свердловск, 1973, с. 5.
- ⁴ Сафаров Р.А. Общественное мнение и государственное управление. Москва, 1975, с.135, 136.
- ⁵ Завадская Л.Н. Указ.соч., с. 40.
- ⁶ Чечот Д.М. Функции гражданского процессуального права: защита субъективных прав и советское гражданское судопроизводство. Ярославль, 1977, с. 88.
- ⁷ Завадская Л.Н. Указ.соч., с. 42.
- ⁸ Ibidem, р. 43.
- ⁹ Халфинг Р.О. Общее учение о правоотношении. Москва, 1974, с. 58.
- ¹⁰ Завадская Л.Н. Указ. соч., с. 43, 44.
- ¹¹ Ibidem, р. 45.
- ¹² Керимов Д.А. Философские проблемы права. «Мысль», Москва, 1972, с. 186.
- ¹³ Лейст О.Э. Санкции и ответственность по советскому праву. Москва, 1981, с. 13, 14.
- ¹⁴ Завадская Л. Н. Указ. соч., с. 46.
- ¹⁵ Гурвич М. А. Структура и движение гражданского процессуального правоотношений. Москва, 1975, с. 29-36.
- ¹⁶ Чечин Н. А. Гражданские процессуальные отношения. Ленинград, 1962, с. 6.
- ¹⁷ <http://www.parlament.md/laws/list/may2003/>
- ¹⁸ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=286114>

PREZENTARE DE CARTE

ASISTENȚA JUDICIARĂ INTERNAȚIONALĂ ÎN MATERIE PENALĂ

Manual este rezultatul final al Programului de pregătire a judecătorilor și procurorilor moldoveni în domeniul cooperării judiciare internaționale în materie penală. Programul a fost derulat în perioada 2008-2012 de Institutul Național al Justiției (INJ) în parteneriat cu Academia de Drept European (ERA), cu sprijinul financiar oferit de Ministerul Afacerilor Externe din Marele Ducat al Luxemburgului. Obiectivul fundamental al proiectului a fost alinierea modului de aplicare și înțelegere a principalelor convenții și acorduri internaționale privind cooperarea judiciară în materie penală în Moldova cu cele mai recente practici europene. Aplicarea susținută și uniformă a acestor instrumente este una dintre modalitățile care creează încrederea reciprocă, necesară în lupta comună împotriva criminalității transnaționale.

În acest context, valoarea adăugată a prezentei lucrări este dată de două elemente:

1. Elaborarea lucrării de experți reputați din cadrul principalelor instituții cu atribuții în domeniul cooperării internaționale. Astfel, comentariile privind legislația internațională și națională sunt făcute din perspectiva practicii și interpretărilor consacrate la nivelul Procuraturii Generale, Curții Supreme și Ministerului Justiției. Manualul cuprinde numeroase recomandări practice și precizări ale circuitului instituțional în materia comisiilor rogatorii și a cererilor de extrădare.

2. Conținutul manualului este unul deosebit de actual, acoperind cele mai noi forme de cooperare reglementate în legislația Republicii Moldova. Construcția tematică și aranjamentul comentariilor corespund cuprinsului Legii nr.371 din 1 Decembrie 2006 cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, fiind avute în vedere și cele mai recente modificări ale Codului de Procedură Penală, în vigoare din octombrie 2012. Acestea reglementează tehnici speciale de investigație, care se aplică în prezent în combaterea criminalității organizate transnaționale: livrarea transfrontalieră controlată, investigații sub acoperire, echipe comune de investigații.

Manualul este un instrument util ce vine în sprijinul judecătorilor și procurorilor care, în cadrul atribuțiilor de serviciu, sunt chemați să aplice convențiile internaționale de asistență judiciară în materie penală, facilitându-le înțelegerea corectă și completă a tuturor formelor de cooperare reglementate în legislația R. Moldova.

COLOANA REDACTORULUI

LA O CLACĂ. ȘI JURNALIȘTII, ȘI MAGISTRAȚII

Gheorghe Budeanu

Avem în numărul curent inclusiv o relatare desfășurată despre seminarul „Justiția și mass media”, organizat de INJ în cadrul programului de instruire continuă a judecătorilor, cu susținerea Fundației Germane pentru Cooperare Juridică Internațională. Subiectul prezenta un interes deosebit, mai ales în această perioadă de reformare a sistemului judecătoresc, perioadă marcată în ultimul timp și cu subiecte ziaristice de rubrică „Senațional!” privind integritatea morală și profesională a unor magistrați. Ca formatori, au fost invitați specialiști germani - personalități cu care ai ce discuta și de la care ai ce învăța.

Logic a fost ca la seminarul respectiv să fie invitați și reprezentanții mass media, pentru a asculta când și cum „câinii de presă” latră la justiție într-o țară civilizată, dar și care trebuie să fie comportamentul magistraților în relațiile cu mass media. INJ a trimis invitații la majoritatea mass media, a telefonat, a așteptat, dar, în ziua respectivă i-au trecut pragul doar câțiva jurnaliști - Cornelia Cozonac, președintele Centrului de Investigații Jurnalistice, Aneta Grosu, redactor șef la *Ziarul de gardă*, Dumitru Lazur, coordonator SCOOP, și Vitalie Dogaru, autor de emisiune la Publika TV...

Din păcate, nici un patron de presă n-ar vrea ca angajatul său să stea o zi-două la un seminar de unde n-o să-i aducă nici o senzație pentru a o oferi abonaților săi. Iar unele redacții au puțini colaboratori și nu-și permit „luxul” seminarelor. Un șef de agenție de știri a spus-o franc: „Dacă eu trimit un corespondent la seminar, timp de două zile va trebui să cumpăr un altul, ca să reușesc oglindirea celor mai importante evenimente”. Asta-i realitatea, iar noi dorim competență din partea zariștilor într-un domeniu atât de complicat precum e justiția...

O altă situație e atunci când acești „patroni” folosesc mass media ca mânuși de asasini morali sau când transformă ideea de presă liberă într-o pâlăvrăgioaică depravată, care te face cu ou și oțet, iar când vrei să ripostezi – se întoarce, ridică fusta și... trece la alt subiect. Asta e o presă periculoasă, precum periculoase sunt și cazurile de depravare în sistemul judecătoresc, despre care nu reușim să vorbim în acest spațiu. Aici am vrut să spun doar că, pentru a face curățenie în curtea R. Moldova, azi e nevoie, vorba veche, de o clacă a jurnaliștilor și justițiarilor. Altfel, vom ajunge iarăși la gura cortului, unde vom vorbi, sprijiniți în băte, despre civilizație și demnitate națională.

Revista Institutului Național al Justiției

(publicație științifico-practică, informativă și de drept)

nr. 4 (23), 2012

Fondator:**Institutul Național al Justiției**

Certificatul de înregistrare nr. 5505 din 08.11.2006

Redactor-șef:**Gheorghe BUDEANU****Colegiul de redacție:****Anastasia PASCARI**, Director executiv al Institutului Național al Justiției**Andrei SMOCHINĂ**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie Stat și Drept**Gheorghe COSTACHI**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Istorie Stat și Drept**Valeria ȘTERBEȚ**, doctor în drept, judecător la Curtea Constituțională, formator INJ**Valeriu ZUBCO**, doctor în drept, Procuror General al Republicii Moldova**Sergiu BRÎNZĂ**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, șef Catedră Drept Penal și Criminologie, USM, formator INJ**Elena BELEI**, doctor în drept, șef Catedră Drept Procesual Civil, USM, formator INJ**Igor DOLEA**, doctor în drept, membru al Consiliului Superior al Magistraturii**Gheorghe CREȚU**, Președintele Consiliului INJ, judecător la Curtea de Apel Chișinău**Dumitru VISTERNICEAN**, membru al Consiliului Superior al Magistraturii, formator INJ**Fotografii:****Stela CIOCANU****Editură și tipar:****Î.S. „Tipografia Centrală”****Datele Institutului:**

MD 2004. Moldova, Chișinău

str. S. Lazo, 1

tel: 022 232-700, fax: 022 232-755

e-mail: inj@inj.gov.md

www.inj.md

Tiraj:

300 exemplare

Redacția nu-și asumă responsabilitatea pentru opiniile, sugestiile și concluziile exprimate de autorii materialelor cu caracter științific.

Distribuire gratuită

© Revista Institutului Național al Justiției

SUMAR:**INTERVIUL NOSTRU***Nichifor Corochii, Președintele Consiliului Superior al Magistraturii*

„Vreau ca societatea să înțeleagă problemele justiției” 1

VIAȚA INJ. CRONICA EVENIMENTELOR

Constituirea Comitetului de Coordonare al Donatorilor 6

Experții IRZ au analizat proiectul de lege cu privire la administratorii autorizați.....7

Discuții publice pe marginea programului de dezvoltare

strategică a Procuraturii 8

Conferința națională „Progrese și perspective

în reprimarea corupției” 9

RELAȚII INTERNAȚIONALE

O vizită de studiu la INJ din Bulgaria 11

Magistrații moldoveni au făcut cunoștință cu activitatea sistemului judiciar din SUA.....12

La Tartu, despre violența în familie 14

FORMARE CONTINUĂ

Seminare la Institutul Național al Justiției.....17-26

Mass-media nu trebuie văzută ca un inamic, ci ca un partener în procesul formării conștiinței și culturii juridice

a populației 21-22

Plan de formare continuă pentru semestrul II al anului 2012 .....27-31**TRIBUNA PROCURORULUI***Viorel Morari, Procurorul interimar al Procuraturii Anticorupție*

“Realizarea strategiei naționale anticorupție depinde de activismul întregii societăți” 32

AVOCAȚII PARLAMENTARI*Anatol Munteanu, Președintele Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova*

“Instituția națională a drepturilor omului – o dimensiune a democrației” 35

DOCTRINA*Dorin Cimil. Analiza teoretică a abordărilor practicii judiciare privind efectele nulității în cadrul grupurilor de contracte* .....38*Nicolae Romandaș, Eduard Boișteanu. Unele reflecții privind interzicerea discriminării în sfera muncii și asigurarea egalității în drepturi a tuturor salariaților* ..... 43*Sergiu Furdui. Peisajul normativ actual este depășit de realitățile obiective* .....49*Dumitru Postovan. „Dreptul discreționar” și protejarea drepturilor omului*.....51*Alexandru Cuznețov, Maria Cozma. Conceptul formelor de realizare a hotărârilor judecătorești, ca o modalitate de realizare a dreptului* ..... 55**PREZENTARE DE CARTE**

Asistența judiciară internațională în materie penală 59

COLOANA REDACTORULUI*Gheorghe Budeanu*

La o clacă. Și jurnaliștii, și magistrații 59

ÎNAINȚAȘII NOȘTRI*Mihai Tașcă*

Magistratul Dumitru Groapă a fost capturat de bolșevici, dar scăpat de GULAG 61

MAGISTRATUL DUMITRU GROAPĂ A FOST CAPTURAT DE BOLȘEVICI, DAR SCĂPAT DE GULAG

Mihai Tașcă,
doctor în drept

Dumitru Groapă (ortografiat și Groppa) s-a născut la 21 mai 1895 (stil vechi) în satul Voroncăul Vechi, județul Soroca. Tată i-a fost dascălul Bisericii Adormirea Maicii Domnului din localitate.

Studiile primare le face în satul natal, urmează apoi Școala Spirituală din Edineț și Seminarul Teologic din Chișinău, absolvindu-l în 1917. Participă la Primul Război Mondial în gradul de sublocotenent.

La 13 martie 1918, semnează, alături de cei peste 150 participanți la „Adunarea generală a Zemstvei județului Soroca, a micilor și marilor proprietari ai județului, a reprezentanților comunei Soroca, a clerului, învățământului și altor participanți”, moțiunea de Unire a județului Soroca cu România.

Este ales deputat în Sfatul Țării din partea Adunării Democratice județene de zemstvă din județul Soroca (mandat de la 18 martie 1918 până la 21 noiembrie 1918, dar nevalidat, fapt ce nu-i permite să voteze Unirea). Devotamentul față de idealul unirii tuturor românilor într-un singur stat îl demonstrează la 27 noiembrie 1918, când votează renunțarea la condițiile Unirii din 27 martie 1918 a Basarabiei cu România.

După 1918 a activat un timp în calitate de funcționar al Directoratului de interne al Basarabiei în județul Soroca.

Licența în drept pe care o ia în anul 1921 la Facultatea de Drept din Iași i-a permis încadrarea în justiția din Basarabia. Menționăm că, potrivit reglementărilor acelei vremi, licența în drept nu acorda nimănui dreptul de a accede direct în postul de judecător. Pretendentul trebuia, mai întâi, să activeze ca ajutor de judecător, adică să capete ceva experiență în lucru.

Activitatea lui D. Groapă în magistratura basarabeană se prezintă astfel: 28 aprilie 1921 - numit ajutor de judecător, judecătoria ocol Florești (Soroca); 5 aprilie 1924 - judecător cu titlul provizoriu, același ocol; 12 iunie 1924 - judecător cu titlul provizoriu, judecătoria Cubei, Cetatea Albă; 24 iunie 1924 - judecător cu titlul provizoriu, judecătoria Nădușita (Soroca).

Potrivit unui tablou întocmit de Consiliul Superior al Magistraturii, în urma examenului de capacitate, ținut în luna februarie 1925, D. Groapă este atestat cu media de 6,25 și propus pentru a se confirma inamovibil, fapt realizat prin Decretul Regal nr. 1516 din 12 mai 1925.

La 1 noiembrie 1930 - înaintat pe loc la gradul de președinte de tribunal; 1 aprilie 1933 - permutat, judecător, judecătoria

Căușeni (Tighina). Din 12 iulie 1933 și până la 28 iunie 1940 a activat în calitate de judecător la judecătoria din târgușorul Otaci, jud. Soroca. Între timp, prin Înalt Decret Regal, din 1 noiembrie 1930, este înaintat pe loc la gradul de președinte de tribunal. Înaintarea era o dovadă a aprecierii profesionalismului și contribuției la înfăptuirea unei justiții echidistante - nu oricare judecător de la prima instanță obține o asemenea favoare din partea Regelui.

Pe când se afla la Otaci, din inițiativa lui D. Groapă, prin subscripție publică, a fost construit gimnaziul din localitate, căminul cultural și un monument al Unirii Basarabiei cu România.

În istorica zi de 28 iunie 1940, D. Groapă are imprudența să rămână în Basarabia, așa încât la mai puțin de o lună este arestat de autoritățile sovietice. La 19 iulie 1940 este internat într-un lagăr de prizonieri din or. Kotovski (Ucraina, RASS Moldovenească). Tot în acel lagăr au fost plasați soția acestuia, Lidia, fiica Taisia și fiul Anatolie.

Nu se cunoaște cum i-a reușit, dar, după aproape un an de captivitate, autoritățile sovietice îi permit lui Dumitru Groapă și familiei sale să se repatrieze în România. La mijloc a fost, probabil, faptul că D. Groapă nu figura printre acei 86 de deputați care votaseră Unirea, dar și insistența părții române în comisia de control româno-rusă, creată în scopul soluționării diferitor cereri ale basarabenilor, în primul rând - cererile de repatriere în România.

Dovada repatrierii la acea dată este viza de trecere a frontierei a Comisariatului de poliție Ungheni din 24 mai 1941. Astfel, ca prin minune, D. Groapă scapă de masacrul bolșevic, constituind, de altfel, un caz fericit al unui deputat din Sfatul Țării, rămas în Basarabia în 1940 și capturat de bolșevici.

Între anii 1943-1944 D. Groapă a funcționat ca magistrat-căpitan la Curtea Marțială din Odesa. După război, a funcționat în justiție ca magistrat la Giurgiu, iar în anul 1951 a fost scos din magistratură pe motive politice.

Moare la București la 11 septembrie 1970 și este înmormântat la Cimitirul Ghencea civil. A fost decorat în 1935 cu Ordinul Steaua României cu Spade în grad de Cavaler și cu Medalia Răsplata Muncii pentru Construcții Școlare clasa I în 1937.

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

